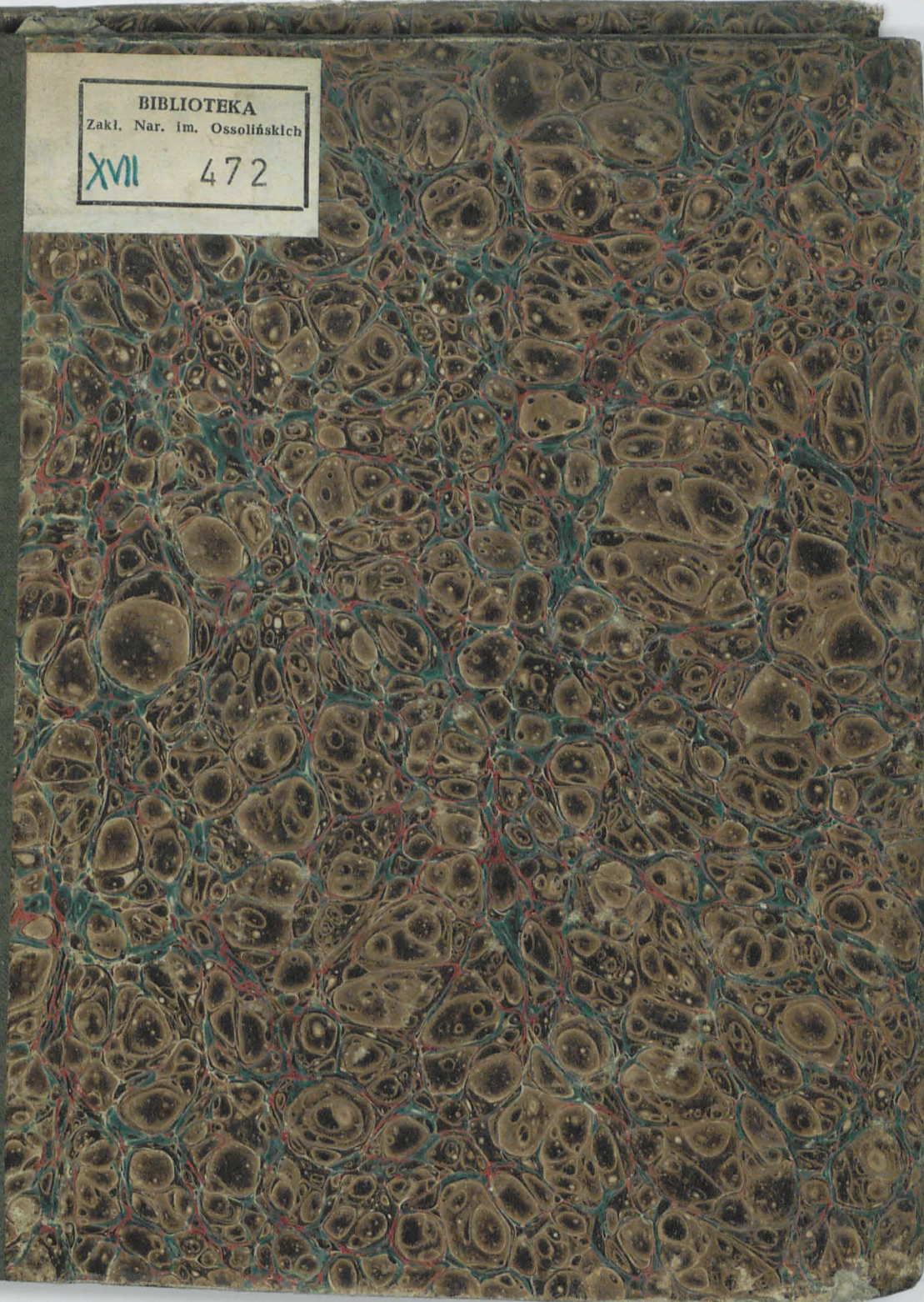

BIBLIOTEKA

Zakł. Nar. im. Ossolińskich

XVII

472

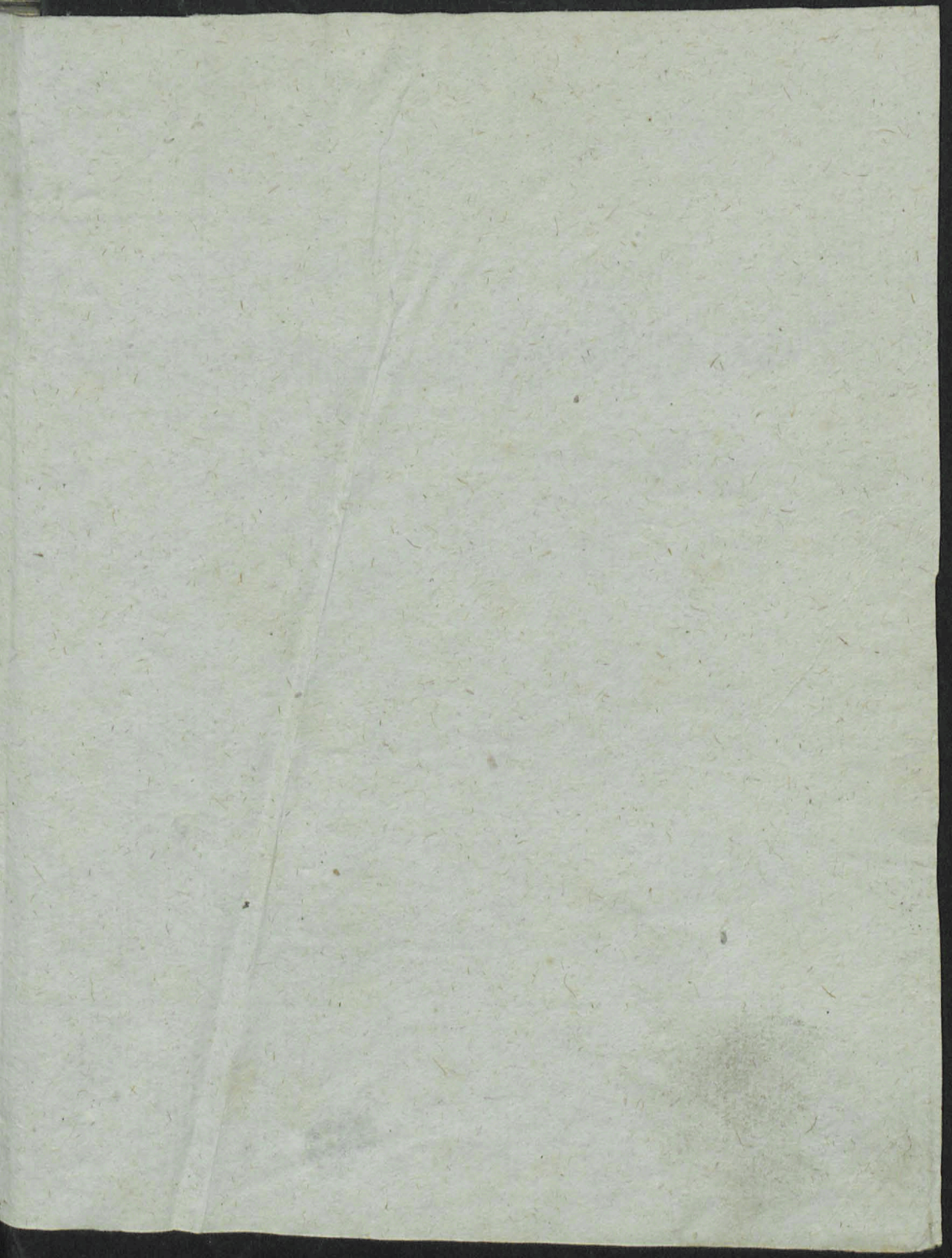

10

17

Book

Shadwin's P...

DECAS ^{4.}
QUESTIONVM
PUBLICARVM
REGNI.

In quibus

Ecclesiastica iura, & immunitates
Ecclesiastici Statûs, eluci-
dantur.

Authore ANDREA LIPSKI à Lips,
I. V. D. Scholastico Cracouien: & Ptocon:
Custode Gnesnen. Sacra Reg: Maiest:
à Secretis.

Cum Gratia & Priuilegio S. R. M.

CRACOVIAE.

In Officina Andreae Petricouij, S. R. M. Typographi,
Anno Domini, 1632.

DECRETUM
QUESTIONUM
PUBLICARUM
REGNI

In quibus

Ecclésiasticis & immunitates
Ecclésiasticas, clau-

Author: CAROLUS A. LIPSIUS
A. N. D. 1807
Custodie Curator: CAROLUS LIPSIUS

Cum Gratia & Privilegio S. R. M.

OPERA C. O. V. I. A.

In Officina Typographica S. R. M. Typographi

III - 274 - XVII

SERENISSIMIS PRINCIPIBUS
AC FRATRIBUS
IOAN: CASIMIRO
SECUNDO GENITO,
IOAN: ALBERTO
TERTIO GENITO,
*SERENISSIMI AC POTENTIS-
SIMI PRINCIPIS, DOMINI*

D. SIGISMUNDI III.
POLONIÆ ET SVE-
CIÆ REGIS, &c. &c.
FILIIS.

Dominis meis gratiosissimis S. P.

Non est sanè, Sereniss^{mi} &
Excell^{mi} Principes, quòd
mirum cuiquam videatur,

me primum inter omnes tam gra-
ui & arduo negotio, tenellam istam
ætatem vestram, non solum præoc-
cupare voluisse, sed vos etiam huic
operi meo, in quo seriæ quædam,
minusq; ætati Vestræ arridentes, de
controuersis inter statum Eccle-
siasticum & Sæcularẽ quæstiones
continentur, Patronos præcipuos
& singulares elegisse. Nam huius
mei consilij, non aliam fuisse ratio-
nem ingenuè profiteor, nisi quod
vnice id cuperem, vt ab ipsis quasi
incunabulis, priscam Religionem,
quam à Sereniss: pientissimisq; il-
lis maioribus & parētibus vestris
acce-

accepistis, & in qua nunc à Sereniss: Regina, insigni pietate religionēq; prædita, matre vestra, omni cura & studio educamini, ita imbibatis & addiscatis, vt illius amore inflammati, Ecclesiasticū quoque ordinem, qui Catholicæ Romanæ fidei præest, commēdatum habeatis, ac diligatis. A teneris etenim assuescere, multum est: vt præclarè dixit ille. Ego sanè, quò amplior est Maiorum vestrorum Maiestas & Celsitudo, ex quibus prodijset tot orbis Christiani Monarchas admiramur; quò magis excellens Serenissimorum parentum

tum vestrorum pietas, quò sancti-
or educatio vestra, quò denique
indoles vestra, multis præstantissi-
mis Dei muneribus adornata, præ-
clarior est: hoc maiorem atq; cer-
tiores spem animo concipio, fu-
turum vt cum eminentissimorum
Maiorum vestrorum, à quibus nō
profapiam tantummodò Regiam,
sed etiam augusta illa nomina CA-
SIMIRI & IOANNIS ALBERTI
fausto omine ducitis, vestigijs in-
cesseritis, eorum laudem atque de-
cus sempiternum, nō æquare mo-
dò, verum etiam superare possitis.
Quam vt vobis largiatur Domin⁹

IESVS

I E S V S sapientiam & gratiam,
qua & ipse dum puer esset, profi-
ciebat aq̄d Deum & homines, di-
uinam ipsius bonitatem precor.
Viuite igitur incolumes, & in
spem Regnorum egregiè in omni
genere virtutum crescite inclyti
H E R O E S, atq; magna R E G V M
propago.

Serenitatum Vestrarum

deuotiss: atque addict: Seruitor

Andreas Lipski à Eipe, I. V. D.

Scholasticus Cracouien: & Plocen:

Custos Gnesnen, S. R. M. Secret.

INDEX QVÆSTIONVM.

- I. De Decimis, & quo iure decimæ in Polonia Ecclesiastico ordini debeantur?
- II. Suspendio decimarū ad compositionem inter status, an iuribus Ecclesiastici ordinis derogare possit, necne?
- III. De iurisdictione Ecclesiastica, & an causæ decimarum coram sæculari iudice tractari debeant?
- IV. De foro Spiritualium, & an Clerici coram Iudice sæculari conueniri debeant?
- V. Consuetudo & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam promulgata, vtrum de iure valeant, necne?
- VI. Statuta seu Constitutiones Regni de Annatis Romanæ Curia denegandis, an iuri sint consentaneæ, necne?
- VII. Vtrum ordo Ecclesiasticus ad onera publica ferenda teneatur, & an subditi illorum, puta Sculteti & Aduocati, ad expeditionem bellicam cogi possint?
- VIII. An Articulus Confoederationis Anno D. 1573. de pace inter dissidentes in religione tenenda, sub Interregno editus, & in volumen Constitutionum Regni insertus, legis vim habeat, necne?
- IX. De iure patronatus atque Cortefanis, & an aliquando patroni iure præsentandi priuari possint?
- X. De præscriptionibus, & an res seu bona Ecclesiæ præscriptione acquirantur?

De Libris P. I. Tab. u. l. d.

QVÆSTIONVM PVBLICARVM ANDREÆ LIPSCII DE CAS.

QVÆSTIO I.

De Decimis, & quo iure
Decimæ in Polonia Ec-
clesiastico Ordini debe-
antur.

S V M M A R I A.

1. Decima, utrum sint de precepto:
necne?
2. Decimas, iuris diuini, non au-
tem positiui, esse probatur.
3. Preceptum de Decimis, quale
fuerit.
4. Populus Noui Testamenti, ad ma-
iorem perfectionem obligatur,
quàm populus veteris testamēti.
5. Decimæ auctoritate Concilio-
rum probari possunt.
6. Religiosi & alij Prædicatores
conscientiam pœnitentibus, &
auditoribus, de solutione decima-
rum, facere debent.
7. Decimas, iure gentium deberi,
probatur.
8. Decimarum antiquissima fun-
datio, à Miecislao, & alijs Regi-
bus Polonia, Ordini Ecclesiasti-
co facta.
9. Historicorum testimonio stan-
dum esse, ostenditur.
10. Iaroslai Archiepiscopi Gnesnen-
de Decimis sententia, authorita-
te Casimiri Regis comprobata.
11. Vladislai Jagellonis, & aliorum
Regum, Priuilegiorum Ecclesi-
astici Ordinis confirmatio.
12. Ludonici Regis Priuilegium,
non facit immunem Nobilita-
tem à solutione Decimarum.
13. Ius Decimarum, Ecclesiasticus Or-
do, etiam specialibus & parti-
cularibus Priuilegijs, probare
potest.
14. Decimarum ius, Bullis Pontifi-
cum probatur.
15. Regalia bona à Decimis non
sunt li-

- sunt libera: multominus Nobilium libera esse debent.
16. Ecclesiasticus Ordo, ius Decimarum præscriptione longissima acquisitum habet.
 17. Libri Beneficiorum, unde habeant originem, & quæ illorum sit authoritas.
 18. Libri Relaxationum, quando, & quam ob causam conscripti.
 19. Decima Ecclesiæ seu beneficij ab Episcopis collata sunt.
 20. Noualium Decima Episcopis debentur.
 21. Immunitas à solutione Decimarum præscriptione acquiri non potest.
 22. Excusatio Authoris de prolixitate questionis.

I **D**ecimas, * ante legem quidē Moyfi fuisse sub consilio; at in lege sub præcepto, nulli dubium est: ita enim de his diuinam Maiestatem ordinasse & præcepisse, probatur multis sacræ Scripturæ locis. Et primùm Exodi cap: 27. Decimas & primitias tuas, non tardabis offerre: primogenitum filiorum tuorum dabis mihi, &c. Et Leuit: cap: ultimo: Omnes Decima terræ, siue de pomis arborum, siue de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur. Non eligitur bonum nec malum, nec cum altero commu-

tabitur. &c. Item Num: cap: 18. Filijs autem Leui dedi omnes Decimas Israelis, in possessionem pro ministerio, quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis. Deuter: cap: 14. Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, qui nascuntur in terra. Ac deniq; Malach: c: 3. Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero vobis catarractas cæli, & effudero vobis benedictionem usq; ad abundantiam. Et increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ, nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum.

Vnde satis liquidò constat, Decimas ab ipso Diuino numine idè constitutas esse, vt persoluantur à populo Israël, filijs Leui, pro ministerio in quo deseruiebant ei in tabernaculo, prout in cap: Decimas. ibi: Decimas à populo Sacerdotibus ac Leuitis esse reddendas Diuine legis sanxit auctoritas. 16. qu. 1. disponitur. Ac proinde * eas esse iuris Diuini, & præcepto ad eas soluendas omnes obligari, exploratissimi iuris esse, text: in cap: tua. 25. ibi. Neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ diuina constitutione

stitutione debentur. Et in cap: in aliquibus. 32. ibi. *Illæ quippe Decimæ necessariò soluenda sunt, quæ debentur ex lege diuina, vel loci consuetudine approbata.* tit: de decimis, primitijs, & oblat: apertissimè probant. Nec moueor quorundam, non postremi nominis Theologorum, opinione, qui decimas nunc non esse de præcepto, & per consequens, nec iure Diuino, sed positio humano eas deberi, existimant, idq; ex e ratione: quòd quemadmodum ante legem à Moysè datam, Decimæ non erant de præcepto, sed tantùm de consilio: ita & nunc in lege gratiæ, cum videlicet iam veteris illius legis authoritas, morte Christi abolita sit: tum, verò, quòd nò sint renouatæ aliquo præcepto testamenti noui, non aliter eas deberi, nisi de consilio, dicendum esse videtur. Nam, quamuis leges Moyfi iudiciales & cæremoniales, Christianos obligare nò possint: attamen morales, etiam in noua lege necessariò omnes ligant. Præceptum verò illud* de Decimis, primò & principaliter erat morale, vt potè iure Diuino, & naturali

ratione inductum, quæ dicat necessaria ministranda esse à populo ministrantibus in cultu diuino: *dignus est enim operarius mercede sua.* Matt: cap: 10. Quamuis, quo ad quoram, seu determinationem certæ partis, ad iudiciales etiam leges decimæ pertinere videantur, quæ etsi obseruari possint, aut non obseruari: si tamen lege aliqua, siue Ecclesiastica, siue seculari, ac multò magis diuina constituentur, ad earum obseruantiam omnes necessariò obligari, S. Th: 2. 2. qu: 87. probat. In noua etiam lege Euangelij, ius illud vetus renouatum esse, vel inde dici potest: quod *Luc: cap: 11. & Matt: ca: 23.* Saluator ipse docet, his verbis: *Va vobis Scribæ & Pharisei hypocrita, qui decimatis menthã & anetum, & cuminum: & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium ac misericordiã, & fidẽ; hæc oportuit facere, & illa non omittere* Quin imò* cum populus nouæ legis obligetur, ad maiorem perfectionem, quàm populus veteris testamenti, iuxta dictum Christi: *Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, &c.* Matt: cap: 5. maximè verò

quòd non minoris sit dignitatis ministerium noui testamenti, quod à Clericis & Sacerdotibus hodie exhibetur. populo Christiano, quàm olim fuit ministerium veteris testamenti, teste Apostolo, *1. Cor: 3.* Idcirco meritò, & optima ratione dicendum videtur, quòd hoc Dei institutum & præceptum, magis Christianos, quàm Iudæos stringere debeat. Quo argumento Sanctos quoq; Patres vsos fuisse, Sancti Clementis, D. Petri discipuli & successoris, exemplum docet, lib:2. *Apost: Const: cap: 29.* & sequen. Et autoritate S. Augustini, *serm: 219. de Tempore,* comprobatur. *Quod de Decimis, inquit, primitiisq; dicimus, quæ olim dabantur à populo Sacerdotibus atq; Leuitis, in Ecclesia quoque populis intelligitur. quibus præceptio est, non solum decimas & primitias dare, &c. id qui non fecerit, Deum defraudare & supplantare conuincitur.* Vt interim taceam * de perpetua ab Apostolorum temporibus Decimas pèdendi consuetudine, vel ipsa sanctorum Conciliorum auctoritas, Diuino iure nixa, id ipsi cuius satis, manifestò declarat. Nam (vt aliabreuitatis causa præteream) in Concilio Mogūtinè: tempore Caroli Magni celebrato, cap: 38. sic dicitur. *Admonemus atq; præcipimus, vt Decimas de omnibus dari non negligatur: quia Deus ipse sibi dari constituit.* Ex quibus liquido constat, Decimas à Deo, tam in veteri quàm in nouo testamento, ordinatas & imperatas esse: ita vt eas iuris diuini, non autem iuris positiui humani, esse necessariò fatendum sit. Ac proinde * ex ordinatione Ecclesiastica, si religiosi, aut alij quipiam Sacerdotes, scientes omittunt facere de hoc præcepto conscientiam sibi confitentibus, aut si aliquid dicunt etiam in priuato, quo aliquis retrahatur à solutione Decimarum, grauissimè peccant, & poenā excommunicationis incurrunt: de quo est expressus textus in cap: Cupientes. in fin: tit: de pænis. in Clement. Vbi etiam religiosi & alijs prædicatoribus iniungitur, sub obtestatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ, vt quoties prædicabũt, & confessiones audient, conscientiam auditoribus & poenitent-

nitētibus de Decimis soluen-
dis facere non omittant. Do-
7 ceri etiam posset, * Decimas
iure gentium introductas ef-
se: siquidem ex historijs pro-
phanis cōstat, populos etiam
vera Dei cognitione carētes,
suis tamen Principibus & Sa-
cerdotibus, Decimas quasi
debitum quoddam naturale
pensitasse, vt videre est apud
Plin: lib: 12. cap: 14. & 19. Plu-
tarch: in problem: 17. & in vita
Syllæ. Macro: lib: 3. Satur: ca:
1. & 2. Herod: lib: 1. Cū enim
natura eam notionem in scul-
pserit hominum mentibus, vt
ijs, qui nobis operam & mi-
nisterium præstant, præmia
debeantur: eadem quoq; ad-
monente facile possumus iu-
dicare, Sacerdotibus, qui in
populi gratiam multum stu-
dij laborisq; impendunt, ali-
menta esse tribuenda. Et vn-
de Regibus vectigalia seu tri-
buta, militibus stipendia, de-
beri iudicamus: inde quoque
sacerdotibus Decimas esse per-
soluendas cognoscimus: cū
ijs veluti subsidijs vitam su-
stentare debeant. Ac ne quis
dubitare fortē possit, hæc ita
se habere, vel ipsius Abraha-
mi exēplo, qui Sacerdoti Mel-

chisedeco Decimas dedisse
memoratur, facile conuinci
potest. Sed cū quidam, * re- 8
rum præsertim patriarum ni-
mis religiosi obseruatores,
iura hæc Gentium & Cano-
nica, tanquam exotica & pe-
regrina, à moribus & consue-
tudinibus huius Regni pror-
sus aliena esse existiment, vt
potē nostris hominibus, Re-
gum suorum Constitutioni-
bus, proprijsq; Statutis & cō-
suetudinibus pro iure vtenti-
bus: idcirco missis hisce, iam
necessariō antiquissimorum
optimorumq; Principum &
Regum Poloniae legibus &
institutis, Decimas Ordini Ec-
clesiastico esse adscriptas, pro-
bandum erit. Ac in primis
Miecisslaus, suscepto Poloniae
hæreditario Principatu, An-
no à Christo nato 965. in fidē
Christi sacro Baptismatis la-
uacro initiatus, tanta religio-
nis Christianæ propagandæ
cupiditate flagrauit, vt mul-
tis statim templis à se ædifi-
catis, censibus & amplissimis
possessionibus, eas locupleta-
uerit: Episcopis institutis, De-
cimas frugum omnis gene-
sis, tam de suis, quàm suæ No-
bilitatis, adeoq; plebis agris,

edicto perpetuo iisdem adscri-
 pserit: teste Cromero in vita
 eiusdem Miecislai, Dlugoslo,
 & alijs. Hanc autem Miecislai
 pijssimi Principis, Decima-
 rum ordinationem seu insti-
 tutionem, cæteri, qui ipsum
 secuti sunt Reges, non solum
 approbârunt; verùm etiam
 grauissimis pœnis, in eos, qui
 in pendendis decimis Clero
 difficiles se præberent, anim-
 aduerterent. quòd Boleslaum
 cognomento Chrobry, (qui
 anno salutis 997. regni guber-
 nacula suscepit) fecisse, idem
 Cromerus attestatur his ver-
 bis: *Nulla autem in re Boleslaus
 erat seuerior, quàm in contemptu
 religionis, templorum prophanatio-
 ne, & Sacerdotum iniurijs atq; con-
 tumelijs vindicandis: ad quæ faci-
 noræ, cum pleriq; Equestris Ordinis
 homines, partim pristina impieta-
 tis consuetudine, partim licentiâ mi-
 litari incitati ferentur, & Decima-
 rum quoq; onus detreclarent, Sacer-
 dotesq; pulsarent, in authores qui-
 dem pœna capitis animaduertit, cæ-
 teros partim verberibus, atq; minis
 castigauit.* Hæc Cromerus. sed
 & Dlugoslius de eodem Bo-
 leslao, hæc memoriæ prodidit:
*Nullatenus passus est, inquit,
 Decimarum manipularium pro Ec-*

*clesiis & ministris Dei in vniuersis
 Principatibus suo imperio subiectis,
 solutionem, aut varietate aliqua di-
 minui, aut in dubium aliquatenus
 renocari: sed decreuit & mandauit,
 illam esse perpetuam & perennem;
 varia vltionis diuinæ flagella, filijs,
 nepotibus successoribusq; suis inter-
 minans, si per quempiam illorum
 præfatarum Decimarum cõtingeret
 solutionem intercipi, transmutari,
 vel rescindi.* At fortè* quis hæc
 Historica esse dicet, eaq; mi-
 noris fidei & authoritatis es-
 se, studio contradicendi alle-
 gabit? Fateor testimonijs hi-
 storiorum, ijsque omni ex-
 ceptione maioribus, ea proba-
 ri: at proferat ille mihi statu-
 tum, aut legem vnã aliquã
 illius temporis, & tunc sen-
 tentiæ huius assertor, facile
 palmam obtinebit; sed verius
 est, nullas eo tempore, ne dũ
 leges scriptas, sed vix aliquas
 literas, apud gentem nostram
 extitisse. Nam, vt Cromerus
 lib. i. cap. 3. refert, *vix dum sex-
 centi aut septingenti anni sunt, ex
 quo Slauiæ siue Bulgaricæ gens li-
 teras, vnã cum religione Chrisli-
 ana, amplexa est.* Equidem, qui
 huic tam præclaro atq; illustri
 Historicorum testimonio fi-
 dem abrogare velit, eum gen-
 tis quoq;

his quoq; suæ originem, & res
 gestas omnes dubias, incer-
 tasq; redditurum existimo,
 Tali igitur testimonio, hoc
 est publicis monumentis in-
 primis probatum est, Ecclesi-
 asticum ordinem, ad exigen-
 das decimas ius firmum per-
 petuumq; habere, non arti-
 ficio aliquo comparatum, sed
 vnâ cum Christi fide funda-
 tum, & ab omnibus Regibus
 & Principibus constantissimè
 obseruatum. Verùm enim ue-
 10 ror* Boleslai vestigijs insistens
 Casimirus Magnus, cum An-
 no 1369. exorta controuersia
 in Minori Polonia esset, inter
 Bodzantam Episcopum Cra-
 couien: & ipsum Casimirum
 Regem, non de iure Decimarum,
 sed tantùm de vecturis,
 ac modo decimandi: ita de-
 mum eam litem & contro-
 uersiam sopiuit, vt eam arbi-
 trario Iaroslai Archiepiscopi
 Gnesnen: reliquerit, easq; le-
 ges Iaroslao césente, summa
 Senatorum voluntate edide-
 rit, quæ & iura Decimarum
 stabiliunt, & modum earun-
 dem persoluendarum præ-
 scribunt. Eam verò sanctionē
 Iaroslai, non priuata ipsius au-
 thoritate, sed iussu & manda-

to ipsius Regis promulgatam
 fuisse, tam clarum, tamq; cui-
 dens est, vt nulla prorsus ma-
 iori probatione ea res indige-
 re videatur. Casimirus ipse si-
 quidem eam legem suam, te-
 statur his verbis: *Nos Casimi-
 rus Dei gratia Rex Polonia Signi-
 ficamus tenore presentium: Quo-
 modo cupientes, vt subditi nostri in
 Regno nostro degentes, præsertim
 in Regno Polonia, & terris, cuius-
 cunq; status & conditionis existant,
 honestè viuant, aliter alterum non
 ledat, & ius unicuiq; tribuatur:
 Præterea de consilio Venerabilis in
 Christo Patris & Domini Iaroslai,
 sancte Gnesnen: Ecclesie Archie-
 piscopi, necnon Prælatorum, Palati-
 norum, Baronum, & vniuersorum
 Nobilium nostrorum de terra Po-
 lonia, ad perpetuam rei memoriam
 Statuta edidimus infra scripta, &c.*
 Quibus verbis sanè declarat
 Rex Casimirus, prædicta sta-
 tuta propter concordiam in-
 ter Status, à se, non à Iaroslao,
 cum consensu Prælatorum, &
 omnium Ordinum, edita esse.
 Quod non de alijs statutis in-
 telligi debet, nisi de his, quæ
 eâ præfationē Casimiri Regis
 sequuntur. Statim enim post
 hæc verba atq; titulum legis,
 de sola Decimarum ordinati-
 one per-

one, per Iarossaum facta, ibidem agitur. Vnde satis manifestè constat, prædicta Statuta de decimis in volumen legum nostrarum comprehensa, per Iarossaum quidem iussu Regis congesta, sed per eundem ipsum Regem ac alios Ordines admissa, concessa, & in perpetuum promulgata esse: & ideò non Iarossao, voluntati Regis morem gerenti, sed ipsi Casimiro Regi adscribi debent. Nihil enim interest, verbis, an rebus ipsis & factis, suam volùtatem Princeps declaret; cum rebus magis, quàm verbis leges imponantur. Sed **II** enim * hanc siue legem, siue sanctionem à Iarossao quidè scriptam, Regis verò Casimiri iussu editam, in veris Regni legibus esse numerandam, illud præterea probare videtur, quod Vladislaus Iagello, hæc atq; similia Cleri Priuilegia, in vniuersum lege communi Ordinum consensu lata, approbauerit: idq; in Castris propè Czervviensko, de Anno 1422. in crastino S. Mariæ Magalenæ. Cuius Priuilegij verba in Codice Statutorum Regni sub verbo *Priuilegium*, ita se habent: *Vt subdi-*

ti & indigenæ Regni nostri, tam Spirituales quàm Seculares, absq; vlla ambiguitate iuribus & priuilegiis, quæ illis dudum à nostris Prædecessoribus, diuina memoria Regibus Polonia, & à nobis sunt concessa, securius vti possent, & potiri, nec aliqua circa eorum continentiam hæsitacione suspendi: omnia & singula priuilegia, iura, libertates, & concessiones nostras, quas obtinent sub quacunq; forma verborum, in omnibus punctis. &c. approbamus, innouamus. Quod item ex alio priuilegio eiusdem Regis, de libertatibus Regnicolarum, tam Spiritualium, quàm seculariũ, in Iedlna concessõ; Cracouiæ verò postmodum, Anno 1433. Feria sexta, infra octauas Epiphaniæ promulgato, liquidò patet. At, quid hæc in parte clariùs apertiùsq; esse possit, eiusdem Vladislai Iagellonis Priuilegio, in Conuentione generali Petricouiè: pro festo S. Adalberti, Anno 1458. celebrata, concessõ, ac postmodum à Casimiro Rege, filio ipsius, confirmato, nõ video? Eius enim priuilegij hæc sunt verba: *Noscat igitur, inquit Vladislaus Iagello, tam præsens ætas, quàm posteritas futurorum, quòd quantũ sacris Canonibus salu-*

*bus salubriter sancitum, & lege hu-
mana utiliter sit prouisum, quòd
quicumq; Princeps seu Capitaneus,
Baro, aut Nobilis, Miles, aut Vassa-
lus, &c. Decimas, (quas sibi Deus in
signum vniuersalis Domini, pro a-
limento seruentium, reddi censuit)
rapuerit, inuaserit, &c. vbi non
solum contra raptos, occu-
patos, ac detentores Deci-
marum: sed etiam contra om-
nes id fieri permittentes, seu
ratum habentes, poenas gra-
uissimas constituit. Quo facto
simul etiam ostendit, iura De-
cimarum optimo firmissimoq;
iure niti, neque à quopiam
illis derogari potuisse. * Ver-
um enim uero plenis (vt solent)
buccis, personabunt hic Ec-
clesiasticorum aduersarij, Lu-
dovicum Regem ab omni-
bus contributionibus, censi-
bus Regijs, Nobilitatem Po-
lonam antea fecisse immunem;
non potuisse ergo Jagellonem
successorem eius, priuata au-
thoritate Nobilitatem nouis
contributionibus onerare.
Noua certe, eaq; ridicula con-
secutio, vt is, cui Dominus cẽ-
sum sibi debitum remittit,
propterea etiam alijs diuersa
officia prestare non teneatur.
Ludovicus enim Rex, ab ijs*

tantum liberam Nobilitatem
fecit, à quibus ipsi potestate
Regia licuit: à Decimis neque
liberat, neq; liberare quidem
potuit, cum id ad ius Diuinum
pertineat, & ante eum Micci-
slai, Boleslai, & Casimiri Ma-
gni leges extiterint, quibus
vniuersi ad Decimarum solu-
tionem adstringerentur; pro-
ut id superius euidentissimis
documentis probatum fuit.
Ac proinde, cum neq; ex ver-
bis dicti Priuilegij, à Ludoui-
co dati, neque ex sententia, a-
bolitio iuris Decimarum, vlllo
modo eliciatq; exprimi pos-
sit: non ex verbis, quia ibi
nulla metio spiritualium per-
sonarum, nullum verbum tam
de Decimis, quam de abrogan-
dis aliquibus legibus inueni-
tur; non ex sententia, siqui-
dem vera cuiuslibet sententia
significatio, ex rebus earumq;
causis & factis ipsis tum de-
prehenditur, cum verba vi-
dentur obscuriora: at illius
Priuilegij verba ita sunt pla-
na & perspicua, vt ad subtilio-
rem aliquam demonstratio-
nem decurrere non sit necesse.
Fraus n. legi fit, vbi id quod
fieri noluit, aliquis in eam in-
trudit: necessario itaque stan-
dum est

dum est iuribus & priuilegijs superiùs recensitis; & tenenda est vniuersalis illa Regula, quam Imperatores circa conclusionem suarum legum edicere solebant hisce verbis:

Quicquid autem hac lege specialiter non videtur expressum, id veterum legum constitutionumq; regulis, omnes relictum intelligant: quod enim non mutatur, cur stare prohibetur? Cæterum non desunt & alia argumetorum seu probationum genera, quibus Decimarum æquitas, & antiquus vsus asseri & stabiliri possit.

- 13 Ac in primis * quòd vetustissima extant Priuilegia, Ecclesijs quibusdam specialiter concessa, ex quibus constat, Ordini Ecclesiastico statim cum ipsa Christiana religione, ius Decimas accipiendi fuisse tributum. Et quidem primò Archiepiscopum Gnesnen: Decimas habuisse, antequam Casimirus Iustus Poloniae Dux esset, ex Priuilegio institutionis vetustissimæ Abbatiae Suleioaien: ostendi potest. Boleslaus enim Pudicus, Anno 1202. in diplomate suo, confirmat & recitat diploma aui sui Casimiri Iusti Anni 1176. in quo sub finem hæc clausula

inuenitur: *Sciendum deniq; quòd Dominus Petrus Gnesnen: Archiepiscopus, huius sancti operis coadiutor esse cupiens, Diuina instinctione & in ea ex Fulconis Cracouiensis Episcopi petitione, Decimã de Suleioiu cum pertinentiis suis, Decimã de Lãnczno, de Mileioiu, &c. contulit fratribus: Ecclesiam quoq; de Baldrzykow cum Decimis, Decimam de Stãndow, de Pãsturoiu contulit, & sigilli nostri, & sibi, & Fulconis Episcopi Cracouien: munimine roborauit.* Istæ porrò villæ, aut sanè ex his pleræque Casimiri Ducis tunc erant, vti ex eodem Priuilegio colligitur, Archiepiscopus nihilominus in eis Decimas possidebat, quas fratribus, petente Fulcone Cracouiensis Episcopo, est elargitus. Hoc idem de Decimis Cleri reliqui, ex antiquissimo Priuilegio institutionis Abbatiae Wangrouicensis, à Sbilutho Nobili Polono, coram Miescone Duce facto, colligi potest, in quo hæc clausula sub fine adiicitur: *Et hæc sunt villæ, quarum Decimæ attinent B. Petro, Bãrtodzieie, Stosyn, Bukowa, Dambrowniki, &c.* Et deinde: *Igitur si quis hæc violauerit, anathema sit.* Casimirus quoq; Magnus, in singulari ac præcipuo quodã diplo-

diplomate Ecclesiæ Gnesnen: Cracouiæ Anno 1357. concessio, de Decimis ita decreuit: *Adjicimus decernētes, quòd milites non impediānt, nec prohibeānt in grandis villanorum suorum venditionem liberam Decimarū, ne propter hoc Deus prouocetur, cū iuxta ius naturale liberum esse debeat, de re propria disponere prout placet.* Iure ergò naturæ & Diuino, si Casimiro credamus, Decimæ ad Clerum spectant. Idem etiam ipse Rex Ecclesiæ Cracouiensi, Anno 1352. Calend: Iulij. Priuilegium (cuius authenticum in Archiuo eiusdem Ecclesiæ asseruatur) cōcessit, in quo præcipitur omnibus & singulis Colonis & Cmethonibus, terras, agros, & prædia quælibet colentib⁹, in suis vel Baronum & militum, & aliorū quorumcunq; villis Polonicis, seu Theutonicis, in tota Diœcesi Cracouiensi, vt de cætero, Episcopo & Capitulo, Prælati & Canonicis Ecclesiæ Cathedralis Crac.: & emptoribus Decimarum, necnō Abbatibus, Prepositis, Prioribus, Plebanis, Ecclesiarum Collegiatarum, Parochialium Rectoribus, ac alijs quibuslibet

Clericis Secularibus seu Regularibus, exemptis, & non exemptis, in dicta Diœcesi commorantibus, Decimas frugum suarum cuiuslibet seminis, canapi & lini, tempore messis quolibet Anno curribus suis, sine dolo & fraude, ad horrea Episcopi & Clericorum, vel alia certa loca villarum, in quibus huiusmodi Decimæ consistunt, conducere temporibus perpetuis. Cōstat itidem ex Priuilegio Pofnaniæ Anno 1360. dato, eundem Casimirum Regem concordiam iniisse, perpetuo duraturam, consilio Baronum, terræ Poloniæ, cum Iaroslao Gnesnen: Archiepiscopo, de Decimis, de Maldratis, de Fertionibus, ex terris Maioris Poloniæ & Lancicia, ad Clerum spectantibus. Sed & Vladislai Jagellonis Regis diploma Cracouiensi Ecclesiæ Anno 1433. specialiter datū, expressè probat, illum ius Decimarum non tantum non aboleuisse, sed etiam decreuisse & statuisse, vt dum aliquis indigena Regni cuiuscunq; status & conditionis existat, propter raptum Decimarum, & aliarum rerum Ecclesiasticarum occupationem, &c. sententia excom-

tia excommunicationis iuste fuerit innotatus, ipsamq; ultra annum legalem pertinaciter sustinuerit, nec curauerit ad gremiū Sanctæ matris Ecclesiæ redire, extunc anno huiusmodi elapsō: omnia eiusdem excommunicati bona mobilia & immobilia, quæ tunc possederit, debent recipi per locorum Capitaneos, quibus subiacent; & possidenda tam diu per Capitaneos, quousq; per eosdem excommunicatos, vel per Capitaneos memoratos, de huiusmodi bonis damna, valor rei, & interesse læsis, vel iniuriam passis, plenariè exoluantur. Quibus solutis, bona prælibata prædictis excommunicatis, non nisi absolutis, erunt restituenda.

Quod Priuilegium postmodum Casimirus Rex, filius ipsius, Anno Domini, 1458. in Conuentione generali Petricouien: Feria quinta post festum S. Georgij celebratâ, in omnibus & singulis punctis & conditionibus, de consensu & voluntate Prælatorum, Baronum, & Consiliariorum Regni, approbavit, innouauit, & confirmauit; præcipiēdo omnibus & singulis, præsentibus & futuris Regni Capitaneis, Tenutarijs, & eorum Vicesgerentibus, vt præfatum Priuilegium seu Statutum, in

omnibus conditionibus teneant, & ad vnguem perpetuò & inuiolabiliter obseruent. Quodsi in præmissorum executione dicti Capitanei, Tenutarij, seu eorum Vicesgerent: remissi & negligentes fuerint: subiicit eosdem excommunicationum sententijs & censuris Ecclesiasticis, in ipsos per Lociordinarios, eorumq; Vicarios & Officiales generales, fulminandis & promulgandis, tam diu percellendis, quousq; ad eorum executionem curauerint procedere cū effectu. Testis in super * est v. tustissimæ Decimas penden-¹⁴

di in Polonia consuetudinis, Innocentij secundi Pontificis, qui post Christi fidem in Polonia receptam, annum circiter centesimum & trigessimū vixit, Bulla, Anno Incarnationis Dominicæ, 1136. edita. in qua iam Diœceses in Polonia constitutas, & præsertim Gnesnen: cum bonis Ecclesiæ eidem attributis, nominatim commemorat, & Decimas manipulares cuiusuis generis, etiam ferri, plumbi, pelliū, mellis. &c. quæ ad Ecclesiam Gnesnen: spectabant, & antea persoluebantur recense t, ipsaq;

fer, ipsasque suo quoque diploma-
 mate roborat & confirmat. Quam
 quidem Bullam approbat, & se
 vidisse testatur Casimirus Magnus
 Rex Poloniae in suo illo Privilegio
 Anni 1357. cuius superius mentio
 facta est. Atque ita in eorum
 bonorum & Decimarum possessione
 & usu ab illo tempore Ecclesia
 Gnesnensis fuit; & testis denique
 est & alia Eugenij Tertij huius
 nominis, summi Pontificis Bulla,
 Anno Domini, 1148. edita, & in
 libro Privilegiorum Ecclesiae Vlada-
 slavien: comprehensa, qua dona-
 tionem factam Venero Vladislavi-
 ensi Episcopo Castri Gdansk in
 Pomerania cum Decima, tam
 annonae, quam omnium eorum,
 quae de navibus solvuntur, ratam
 legitimamque decernit. Testes
 innumerae aliae sanctiones &
 diplomata vetustissimorum Prin-
 cipum, Premislai Ducis Poloniae
 Anno 1252. item Boleslai in
 Sochaczew, Anno 1292 Semouiti,
 Boleslai alterius, Casimiri,
 aliorumque Masoviae Ducum,
 Anno 1300. & Ludovici Vngariae
 & Poloniae Regis, Budae 1355.
 die 24. Ianuarij, aliorumque
 Poloniae Re-

gum recentiorum, Ecclesiae
 Poloniae singulariter concessa:
 quae brevitatis studio volens
 atque lubens praetereo. Alterum
 verò *pro Decimarum iure probando
 & asserendo, etiam illud non
 postremae auctoritatis videtur
 esse argumentum, quod ex Regum
 atque Principum Poloniae desumitur
 exemplo. Constat omnes, qui
 haecenus vixerunt Reges, Decimas
 ex agris suis Regijs, Ordini
 Ecclesiastico dependisse, atque
 etiamnum hunc ipsum optimum
 Principem, nunc feliciter regnan-
 tem, in promovendis iuribus
 Decimarum, strenuum zelosumque
 esse: prout in causa mea cum
 Oppidanis Zatorie: non ita pridem
 agitata, singulare specimen
 Maiestatem ipsius dedisse, decretum
 in ea causa latum, admodum
 claro documento est; cuius, quo
 perpetua extaret memoria, tenorem
 hic adijcere operae pretium
 visum est.

SIGISMUNDVS Tertius, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae; necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumque, hereditarius Rex. Signifi-

camus presentibus literis nostris, quorum interest, vniuersis & singulis, citatos fuisse ad Nos, iudiciumq; Nostrum, literis citationis nostrae secunda, samatos Proconsulem, Consules, Viceaduocatum & Scabinos, totamq; communitatem Oppidi nostri, ac incolas suburbij nostri Zaborien: laneorum atq; agrorum ciuiliu possessores, de officijs ac bonis ipsorum omnibus, ad instantiam Venerabilis Andreae Lipski, Ecclesiae Metropolitanae Gnesnensis Custodis, necnon Cathedralis Cracouensis Ecclesiae Scholastici, Secretarij nostri: Ideo, quod ipsi in derogationem iurium ac immunitatum Ecclesiae Cathedralis Crac. necnon prouentuum ex prima uafundatione Dinorum Praedecessorum nostrorum, pro Praelatura Scholasteriae Cracouien: spectantium, diminutionem, Decimam manipulearem omnis grani & seminis, ex agris ciuilibus, pro Scholasteria Ecclesiae Cathedralis Crac: eiusq; Praelatis antiquitus prouenientem, ac pendendam, necnon recensitum Actorem vigore iurium concernentem, pro annis tribus inclusiue, ab Anno Millesimo sexcentesimo undecimo, Millesimo sexcentesimo duodecimo; & pro anno Millesimo sexcentesimo decimotertio, proxime praeterito retinuerunt, & non extradiderunt:

in eadem temere ac uolenter usurparunt atq; receperunt, nec eam ad requisitionem Actoris & antecessorum illius extradere uoluerunt, prout citatio praefata taxam mille Marcarum Polonicalium, totidemq; damni continens, latius de praemissis testatur. In termino itaq; hodierno iudicij relationum nostrarum propriarum, ex appellatione a sententia assessorum Iudicij nostri, per Actorem ad Nos interposita, incidente, & hucusq; continuo, partibus praefatis actore a personaliter: citata uero per Honoratum Thomam Lypczyński plenipotentem suum, coram nobis comparentibus, eumq; terminum attentantibus Et actorea ex sua citatione contra citatam proponente, & manipulearem Decimam a citatis exigente. Citata pars extrahendo ex libris Beneficiorum descripto, quo prouentus tantum in specie Ecclesiae Parochialis Zaborien: non autem Scholasteriae Crac. (cuius ibidem obiter tantummodo mentio facta est) continentur, non manipulearem, sed pecuniariam Decimam se praestare debere: Antecessoresq; Actoris Scholasticos Crac. in usu & possessione manipularis Decimae non fuisse, neq; eam a Ciuibus exegisse contentebatur ac in eam re quietationes plurimorum annorum producebat, & ad iuramentum, quod

manipula-

manipularem Decimam non pen-
debant, prouocabat. Ex aduerso A-
ctore ex prima uia Regum atq; Prin-
cipum Poloniae Decimarum funda-
tione probante & deducente, quod
nimirum Decima omnis generis
frugum ab ipso Christianae religio-
nis in hoc Regno exordio, tam de
Regalibus, quam de Nobilium
plebeisq; agris, Ecclesiastico Ordini
adscripta atq; applicata sunt, ac pro-
inde naturam Decimarum à pri-
ma uo origine & institutione eam
esse, ut in manipulis, non uero in pe-
cunijs representetur: Ex libro quoq;
Beneficiorum, in quo specificè om-
nes prouentus eiusdem Scholasteriae
recensentur, patere, olim ex Oppido
Zathor manipularem Decimam praes-
tari solitam fuisse; sed postea per
abusum & negligentiam Scholasti-
corum Crac: in pecuniariam con-
uersam esse, hunc tamen abusum &
negligentiam Antecessorum, Ecclesia
& sibi praesudicare non posse, & praes-
criptionem longissimi temporis in
rebus Ecclesiae, maximè uero in re-
bus Decimarum, quae à secularibus
(cum sint iuris Diuini) possideri mi-
nimè possunt, locum non habere re-
plicabat, & citatos pro annis prete-
ritis, ac insuturum ad extraditionem
Decimae manipularis compelli expe-
tebat. Nos cum Consiliarijs no-
stris lateri nostro assidentibus, audi-

tâ, & benè considerata partium cõ-
trouersa, eoque considerato, quod A-
ctor ex libro Beneficiorum Ecclesiae
Cathedralis Cracou: (cuius semper
certa & indubitata apud Nos &
Diuos Antecessores nostros habita
fuit fides & auctoritas) rescriptum
coram nobis produxit, ex quo mani-
fessè apparet, Scholasteriae quidem
Cracouien: à prima uia fundatione
Decimam manipularem ex Oppido
Zator attributam, & in prouentus
illius relatam fuisse, uerum postea
negligentia & abusu possessorum
iniquitateq; temporum, in pecuni-
ariam transmutatam esse. Quoniam
uero in bonis, redditibus, & iuribus
Ecclesiasticis, tum uel maximè in
Decimis, quas Deus sibi in signum
uniuersalis Dominijs, pro alimento
seruientium, reddi censuit, neq; abu-
sus antecessorum, neq; praescriptio
longissimi temporis obesse potest:
ideo inhaerendo uestigijs Diuorum
Antecessorum nostrorum Regum
Poloniae, qui ab initio introductae
Dei beneficio in Regnum & receptae
fidei ac religionis Catholicae, ex bo-
nis suis Regalibus Decimas mani-
pulares Ecclesijs à se nouiter extru-
ctis & erectis, dicarunt, adscripserunt:
decreuimus, prout decernimus, Ci-
tatos Actori non pecuniariam, sed
manipularem Decimam praestare te-
neri, volumusq; ut Citati pro annis
quidem

quidem præteritis decimotertio, ac currenti decimoquarto, valorem Decimæ manipularis Scholastico Crac: præstari debita, coram Actis Castren: Capitaneal: Cracouien in octo septimanis, à data presentium computando, iuramento duorum è medio sui (quandoquidem Actor illud illis refert) liquidenti, ibidemq; statim post præstitum iuramentum soluant & numerent, sub pœna taxæ in citatione expressæ, videlicet mille Marcarum Polonicalium; & in posterum liberam Decimam manipularem ex omnibus agris, tam oppidanorum, quàm suburbanorû, omnium frugum, tam hyemalium, quàm æstivalium, Actori permittant, neq; ullo modo impediant, quinimò in horreum ab Actore in fundo eiusdem Oppidi assignatum, proprijs curribus, prout moris est in Regno, easdem Decimas conuehant, sub eadem pœna taxæ in citatione appositæ. Habent itaq; & habituræ sunt partes terminum, citata præstandi, & decreto nostro præsentis satisfaciendi. Actorea verò illud attentandi coram præfato officio Castre: Capitaneali Cracouien: in octo uti præmissum est septimanis, à data presentium computando. In defectu verò satisfactionis & solutionis Decimæ præfate, coram iudicio nostro comparandi & attentandi vl-

teriore processum, & ad decernendū quod de iure venerit, in duodecim septimanis à data ibidem presentium computā: quem utrumque terminum, Nos partibus peremptorie præfigimus, assignamus, & conseruamus, presentis Decreti nostri vigore. In cuius rei fidem sigillum Regni Nostri presentibus est appressum. Datum Varsouie, Feria sexta post Festum S. Lucie Virginis proxima, Anno Domini 1614. Regnorum Nostrorum Polon: 27. Suetici verò 21. anno.

Quod sanè pijsissimi Regis asque Principis nostri decretum, etiamsi de Decimis nulla omninò extaret lex, loco legis meritò habendum esset. Est enim omnium gentium, ac in primis Poloniae consuetudo, vt vbi lex scripta deest, ad exempla maiorum, ac Regum suorum maximè, recuratur, ab iisdemq; quid statuendum aut sequendum sit, in dubijs & ambiguis petatur. Neque aliquis existinare debet, meliori conditione, ac maioribus prærogatiuis bona Nobilium, quàm ipsorum Regum esse: cum omnes, si quæ præcipuè in Regno prærogatiuæ inueniuntur, vel circa Reges potissimùm sunt, vel eorum

eorum beneficio, non nisi ab
 ijs solis, cæteris conceduntur.
 Nemo autem alteri concede-
 re quicquam potest, quod ipse
 non habeat. Quocirca Regi-
 bus ipsis talem immunitatem
 de non pendendis Decimis,
 sibi nunquam arrogantibus,
 subditi multominus eam ar-
 rogare sibi possunt; ut potè,
 quod quibuscunq; bonis atq;
 libertatibus fruuntur, eas prin-
 cipaliter non aliundè quàm
 à Principibus obtinent. *Si n.*
 inquit S. Ambrosius, *Filius Dei*
 census soluit, quis tu tantus es, qui
 sibi non putas esse soluendum? Por-
 16 rò tertium * de *Validitate* De-
 cimarum, ex ipsa præscriptio-
 ne firmissimum sumi potest
 argumentum: siquidem Sta-
 tutis Regni distantibus, trien-
 nali alicuius rei possessione,
 ius quodlibet usque adeo fir-
 matur, ut nullo modo in po-
 sterum ab eo possessor dimo-
 ueri queat, prout id ex Statu-
 to Casimiri Magni Vislicia, An-
 no 1368. condito, (quod
 incipit: *De cætero statuimus*, in
 verbo *Præscriptio*) liquidò
 constat. Quoniam, verò Ec-
 clesiasticus Ordo, non iam
 trium annorum spatio, sed
 tot sæculorum, ab ipso Chri-

stianæ religionis principio,
 in pacifica atq; continua De-
 cimarum extitit possessione:
 quomodo igitur ius illud De-
 cimarum, immemorabilis tē-
 poris præscriptione stabilitū,
 plurimisq; posterioribus Sta-
 tutis approbatum, conuelli
 aut infirmari potest? Ad ex-
 tremum, * neq; illud silentio 17
 prætereundum, esse censeo,
 quòd in omnibus Cathedra-
 libus Ecclesijs, Codices vetu-
 stissimi, ijq; omni exceptio-
 ne maiores reperiantur, (qui
 vulgò libri Beneficiorum ap-
 pellari solent) in quibus om-
 nium & singularum Præben-
 darum, Canonicatum, Pa-
 rochialium, & aliorum bene-
 ficiorum, dotes atq; redditus,
 tam ex Decimis, quàm ex cen-
 sibus, aut prædijs seu villis
 prouenientes, egregio ordi-
 ne, optimaq; & indubitata fi-
 de, connotati reperiantur. Ex-
 tat in Basilica quoque Craco-
 uensi huiusmodi liber, à do-
 ctissimo illo viro, optimoque
 sene Ioanne Dlugosso maio-
 re, Canonico Cracouien: An-
 no Domini, 1448. sanctè & re-
 ligiosè compositus, atque in
 charta pergamenea accura-
 tissimè conscriptus: ut ex ipsi-
 us styli

us styli atque characteris vetustate, opus illud non nouū, aut artificio aliquo comparatum, sed ante tot sæcula literis traditum, quiuis faciliè iudicare possit. Causam verò huius operis, hanc fuisse animaduerti: quòd sub Casimiro eius nominis tertio Rege, Polonia bellis Turcicis atque Tartaricis, post cladem duntaxat illam Varnen: pressa, opem Nicolai V. summi Pontificis implorauerit, atque ab eodem Decimam Decimæ ab Ecclesiastico Ordine pendi solitæ, in subsidium contra Paganos postulauerit. Vt autem earum decimarum modus & ratio, melius exactiusque constare posset, à Sbigneo Cardinali, Episcopo Cracouien: prædicto Dlugosso id oneris impositum fuit, quo is per modum visitationis generalis, de usu & possessione earum Decimarum, quæ & quales singulis beneficijs tunc temporis applicatæ essent, sedulo inquireret, eaque omnia diligentissimè literis connotata, in Archiuum Ecclesiæ eiusdem referret. Nec est quòd quispiam cauillationibus assuetus, huic vetustissimo operi, ac si

nullis authenticis documentis stabilitum sit, fidem & auctoritatem demere presumat. Nam si libris Mercatorum, (quæ illi Regesta vocant) maiores nostri tantam fidem adhiberi voluerunt, vt debitum in illis connotatum, siue Nobilis, siue alius quispiam, nulla ratione negare possit, (prout id ex constitutione Sigismundi Regis, Anno 1540. lata, quæ sub titulo Mercatorum, in volumine statutorum continetur, liquidò constat,) cur augustissimo huic operi, non à priuato quopiam leuioris sortis homine, sed à viro nobilissimo, omni que fide dignissimo, composito, tanto maior fides atque auctoritas præstari non debeat? An maior est fides alicuius circumforanei, quàm sacerdotis: an aliquot recentium chararum hinc inde varijs mendis atque expunctionibus adspersarum, quàm libri vetustate conspicui, atque perpetua veneratione digni, maior auctoritas esse debet? Pudeat, nobilem virum talia cogitasse, nedum proloqui; maximè verò, quòd Dlugossius rem non nouã, neque arbitrio suo, sed

sed iussu & mandato sui superioris, diligenti inquisitione præmissa, quæ cuiq; Ecclesiæ seu Præbendæ, tunc temporis applicatæ fuerant Decimæ, recensuerit. Neq; minor¹⁸ proculdubio librorum quoque Retaxationum fides & auctoritas esse debet; nam & hi non in fauorem Cleri, sed pro vsu & comodo Reipub: cõscripti esse censentur. Cùm enim pro defensione Reipub: (vt verbis statuti loquar) & tuendis finibus Christianorũ ab incurSIONE infidelium, & liberatione captiuorum de potestate ferocissimæ gentis Tartaricæ, contributio illa in singula capita, (quæ in iure Capitatio appellari solet) in Conuentione Regni Bydgotiæ, Anno 1520. scisceretur; Ordo quoque Ecclesiasticus, eam pientissimi Regis Sigismundi primi, defendendæ patriæ curam & sollicitudinem egregiam, pro modulo suo promouere cupiens, facile huic contributioni assensum suum præbuit. Ac proinde vt eò diligentior huiusmodi contributionis exactio fieret, placuit eidem, præuijs iuramentis beneficiatorum,

nouam omnium beneficiorũ Ecclesiasticorum taxam seu descriptionẽ instituere, quò nimirum qui singulis beneficijs accesserunt, tum qui successu temporis ab illis abstracti sunt prouentus, liquidò constaret. Nemo autem præsumitur voluisse tunc temporis augere beneficiorum suorum reditus, siquidem tantò maior contributio illi soluenda erat, quantò ampliora & pinguiora beneficia possideret; quemadmodum neque seculares fundorum suorum, auctionem fieri libenter patiuntur, quinimò, quando publicè aliquid contribuendum illis est, mox ad Regestra, seu quietationes Anni 1578. tanquam ad sacram anchoram, confugere solent. Vnde neq; illud quenquam mouere potest, quod aliquando libri Beneficiorum cum libris Retaxationum non conueniant; nam non nouum, neque inusitatum est in rebus humanis, quòd dominia rerum, tractu temporis mutantur, aut in alios transferantur varijs atq; diuersis modis, ita vt quod optimo iure huic vel illi hodie comperebat, cras in bo-

nis vel dominio sit alterius. Cuius rei exempla, non solum in Actis terrestribus, sed etiam in Tribunalis Regni, passim obuia sunt; non tamen ob istiusmodi mutationem & varietatem, Actis publicis vitium falsitatis obijci aut imputari potest. Cæterum ¹⁹iura * Decimarum, non (ut falso quidam aurumant) à Nobilitate, aut priuatis quibusdam personis Clero, præsertim inferioris Ordinis Sacerdotibus, primò & principaliter attributa & fundata esse: sed ex primæua illa Regum atque Principum Poloniæ (de quibus supra fusiùs dictum est) fundatione, Episcopis huius Regni facta, dependere, atque ab ipsis postmodum cæteris Ecclesijs, pro arbitrio suo, vel ad postulationem fundatorum Ecclesiarum, donata atq; applicata fuisse, claro admodum testimonio Cromeri probari videtur, qui de Miecislao verba faciens, ita de his quoque memoriæ prodidit: Decimas, inquit, omnis generis frugum, de suis iuxta ac Nobilitatis plebisq; agris, edito perpetuo Episcopis adscribit. Inde autem inferioris ordinis

Sacerdotibus, & ministris Ecclesiasticis, Prælati videlicet (ut vocantur) Canonicis & Parochis, in sua cuiusq; Diocesi, certæ portiones, Episcoporum arbitrio, iure sempiterno decise & attributæ sunt, ut essent ipsorum socij, consiliarij, & administri ipsorum, in propaganda ac tuenda religione, cultuq; Diuino. Hæc Cromerus. Quamuis inficiari non possimus, ab Episcopis etiam ipsis, & alijs Clericis atque Nobilibus, Ecclesijs & Monasterijs diuersis, non Decimas tantum, sed bona quoq; patrimonialia interdum attributa donataque fuisse: cuius rei si quispiam fortè de ea dubitaret, multa præclara possent adferri testimonia; nunc verò vnicum saltem diploma, illudq; admodum singulare, eò quòd priscam illam redeat religionem & pietatem, hic inserere sufficiat.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Quia nos, qui dispensatores Ecclesiæ sumus, amplius cæteris donis debemus, & quod plura de donis eius ipso largiente accepimus, eò sanè vigilantius nobis curandum est, ut quæ nostræ tutela credita sunt, sic studeamus procurare, ut quândo messis Diuina aduenerit, fructum nostri laboris mereamur percipere.

cipere. Honestum ac beatum esse constat votum, imò sanctum & laudabile patet esse commercium, dare sua transitoria, & recipere pro his aeterna; terrena sibi displicere, & caelestia possidere. Huius itaq; tam sancta negotiationis amore, ego Ioannes Poloniarum Archiepiscopus, superna inspirante gratia, meduliter agnoscens decorem domus Domini, & locum habitationis gloriae suae diligens, simulq; in libro vitae cum iustis conscribi cupiens, patrimonij mei liberam portionem, villas scilicet has, Ráchoćino, Potok, Lisakowo, Luncyno, Rákowo, Tarsowa, Chorewa, cum Decimis suis: praeterea Episcopus bonae memoriae Mauritius, qui eandem Ecclesiam consecrauit, & Radoſth successor suus, Decimas super villas has addiderunt sub anathemate, Osarowice, Prenzlawe, Konary, Michowo, Bechlowo, Borowa, Prokopa, Lunowo, omnium honorum largitori Domino ad gloriam & laudem, eiusq; genitrici, necnon Decimam villae, quae vocatur Hoſyce, Beato Adalberto ad honorem, cum intimae deuotionis humilitate concredidi, & exinde in una conscriptarum villarum Brimik, uidelicet domicilium Domino fieri, dotari, inuestiri, cum deuoti desiderij puritate institui. Pro cuius domicilij spiritualiter dispen-

da gubernatione, pro continuanda ibi Diuinae seruitutis administratio-
ne, pro statuenda etiam ibidem Regularis ac spiritualis disciplina religione, viros quosdam spirituales, militantes Domino sub Regula Beati Benedicti, in Ordine sancto Cisterciensium, à quo sequestrata est omnis iniquitas, vel prorsus relegata impietas, prout potui reuerenter aduocauimus, suscepi, dilexi, locauimus. Quibus in eodem Bryſznek loco spiritualiter degentibus, villas particulatas cum redditibus earum uniuersis, in usum liberrimum extunc, & in perpetuum, quasi pauperibus Christi, pauper ipse, sine ulla contradictione delegaui. Quas ergo oblationes nostrae deuotionis, pias & ut speramus Domino acceptas, ac in membrana literis signari uoluimus, ad notitiam successorum nostrorum, ut inuiolabile obtineant per succedentia tempora, earam ipsi imprimi praecipimus insignitam sigillo nostrae dignitatis, & auctoritate Domini nostri IESU CHRISTI, necnon & praecipuorum Apostolorum Petri ac Pauli, ac Domini nostri Romanae Sedis Episcopi, & omnium Orthodoxorum Patrum, & nostri banni sententia eis consumationem illibatam indicimus, ne quisquam vel magnificentiae homo, vel potentiae, praesumat supradicta dona-

vi aliqua ratione alienare ab Ecclesia, cui donata à nobis tanta auctoritate constant. Si quis autem in tantâ mentis suæ cecitate ceciderit, ut post hanc nostram confirmationē adeo terribilem, prædictam oblationem quocunque modo inquietare præsumpserit, sciat se cum Iuda proditore Domini nostri Iesu Christi sententiam aeternæ damnationis subiturum, nisi fortè penitentia ductus, cuncta ablata legaliter Ecclesia restituat, quam læsit, cum omni compensatione Canonica. Observatoribus verò, ac amatoribus huius nostri instituti, sit Domini pax & gaudium cum omnibus Sanctis, nunc & per infinita secula. Facta autem est hæc oblatio, siue donatio nostræ humilitatis, Anno Domini, Millesimo, Centesimo, Quinquagesimo quarto, primæ Sedis Pontificalis regimente tenente, Domino digno ac verè Beato Eugenio; necnon Boleslao, Mescone, Henrico germanis fratribus, Principatum in Polonia tenentibus, multis astantibus Nobilibus, quorum hæc sunt nomina: Ego Ioannes Archiepiscopus, & Clemens frater meus. Domini Iaczo, Michorà, Miechislaus, Martinus, Zbiluth, Nicolaus Tribunus Comes Bogemelucium.

20 Sed & illud * huic rei non exiguo argumento esse po-

test, quòd etiamnum de noualibus per progressum faciendis, Decima soli Episcopo, nõ autem illi, qui ex antiquis agris Decimam percipit, debeat: iuxta præscriptum Statutorum Regni, de quo videtur: de Decimis. Cui adstipulantur hæc in parte etiam Statuta Prouincialia, vsusque & praxis huius Regni. Vnde necessario dicendum videtur, eas Decimas, quas nunc quilibet beneficiatus possidet, vel quas sibi deberi auctoritate libri Beneficiorum comprobatur, antiquitus à superioribus Episcopis illi applicatas atque donatas fuisse, ut iam necesse non sit, de titulo seu donatione huius vel illius Decimæ curiosius inquirere; satis est iam abundè probatum, fuisse omnes Regnicolas ad præstationem Decimarum Episcopis obligatos, nec quenquam ab ijs immunem fieri posse. Si itaque quispiam huic vel illi Sacerdoti detrectet concedere ius Decimandi, utique necessario ad Episcopum illa pertinebit; qui cum iuri suo derogari patiatur, non est cur. Nobilem, seu quempiam aliū iuri Decimandi obnoxium, id afficere

afficere debeat. Ac pròinde
 * neque illud multum attendi
 21 debet, quod plerique nescio
 quam præscriptionem Eccle-
 siastico Ordini objicere so-
 lent, ac si ob longam inter-
 missionem iuris Decimandi,
 iure suo priuari debeat, ipsi
 verò ius illud sibi acquirant?
 Equidem nihil eò absurdius,
 nihilque inconuenientius di-
 ci posse puto: si quidem laicus,
 spiritualia (quale est ius Deci-
 marum) possidere non potest;
 sine possessione verò nemo
 præscribit. Quinimò, neq; li-
 bertatem à solutione Decima-
 rum, præscriptione aut con-
 suetudine, aut alio quopiam
 modo, laicus consequi potest,
 idque ob eam rationem, quia
 ius Diuinum aut naturale per
 consuetudinem & per conse-
 quens per præscriptionem
 tolli non potest, etiamsi mil-
 le anni transierint, secundum
 Ioannem Andr. in cap. 2. de
 Præbend. lib. 6. per text. in
 cap. *Causam*, extra, de præscri-
 ptionibus. Quod eò minùs
 locum habere debet, si per-
 vim & iniuriam (sicut ple-
 rumque apud nos fieri solet)
 huiusmodi iura Decimarum
 ab Ecclesijs abstrahantur. At-

que hæc de iure Decimarum
 Ecclesiastico Ordini, diuino
 & naturali iure debitarum,
 statutis atque priuilegijs Re-
 gum & Principum Poloniae
 adscriptarum, vsu denique &
 præscriptione tot seculorum
 roboratarum, dicta sufficiant.

Quod si * quispiam fortè 22
 prolixitatis in hoc tractatu
 pertæsus, metas instituti mei
 me excessisse redarguat, is
 non frustra me huic labori,
 mihi alioquin etiam multum
 operoso, tantum insudasse sci-
 at velim. Cum n. tot aduer-
 sarios Ordinis Ecclesiastici,
 tot impugnatores iuris Deci-
 marum, tot denique Cleri ac-
 cusatores, qui graues mini-
 mèq; tolerandas exactiones,
 atque insolita quædam sibi à
 Clero imponi onera temerè
 querantur, in hoc Regno re-
 periri animaduertent; cum
 verò, qui scripto aliquo in lu-
 cem edito, æquissimam hanc
 Ordinis Ecclesiastici causam
 defenderet, neminem (præ-
 ter Anonymum quendam)
 esse scirem: optimo pietatis
 atq; iustitiæ zelo ductus, hunc
 laborem necessariò subeun-
 dum mihi, eaque omnia pau-
 lò alius reperenda esse duxi,
 vt nimi-

vt nimirum hac ratione, vel ij saltem, qui non odio in Clerum, sed fortassis quadam ignorantia culpa laborant, remelius intellecta, causae huius æquitatem compertam exploratamque habeant, atque in posterum huiusmodi querelis, accusationibusque Cleri abstineant. Nam alioquin, qui Diuinæ legis sanctitatem, aut nesciendo omittunt, aut negligendo violant & offendunt, sacrilegium committunt. leg: I. Cod: de crimine sacrilegij.

QVÆSTIO II.

Suspensio Decimarum ad compositionem inter status, an iuribus Ecclesiastici Ordinis derogare possit, necne?

S V M M A R I A.

1. Constitutiones Anni 1578. & Anni 1581. an derogent iuribus Ecclesie antiquis.
2. Compositionis definitio iniqua, & à vero sensu aliena.
3. Legum antiquarum abrogandarum modus.
4. Obiectio, quòd stante compositio-

tionis termino, Decimas repetendi non videatur facultas esse concessa.

5. Terminorum prorogandorum, in praxi duplex modus.
6. Suspendio Decimarum, post peracta prima Comitata Regni, merito expirare debuerat.
7. Absurdum quale foret, si compositio de Decimis, arbitrio Decimas debentium committeretur.
8. Constitutionis Anni 1581. verba quid in se contineant.
9. Recessu Anni 1588. compositioni faciendae proximè sequentia Comitata assignantur.
10. Compositioni, tacitè à status secularis dissimulatione, videtur esse renunciatum.
11. Constitutiones recentiores de compositione faciendae, cur suum non fuerint sortitæ effectum?
12. Protestatio Ecclesiasticorum, quòd non per illos steterit, quominus compositionis negotium ad effectum deduceretur.

ETiam illud * vulgò iactare quidam solent: Constitutionem nouam compositionis inter status faciendae, à Stephano Rege in Conuentione generali Varsouicensi, Anno Domini 1578. promulgatam, atque postmodum ab eodem

eodem Rege, Anno 1581. re-
 petitam, antiquis Ecclesiæ iu-
 ribus derogasse, atque ita illis
 legum vinculis se iam solutos
 esse; siquidem posteriora in
 iure ligant. Eam verò compo-
 sitionis posteriorem legem,
 nec obligatoriam esse, nec iu-
 diciali, imò vim omnem
 superiorum in ea materia leg-
 um, legali obligatione ac ne-
 cessitate exutam, in solum
 consensum & liberum arbitri-
 um partium esse translatam,
 vel ipsius compositionis natu-
 ra declarat, quâ Decimarum
 actiones, ab omni foro & iu-
 dicijs sunt exclusæ. Vnde con-
 cludunt, omni iure atque a-
 ditu ad repetendas Decimas
 ordinem Ecclesiasticum istis
 legibus recentioribus, non
 solum penitus esse priuatum,
 sed necessariò expectandum,
 illi esse huius compositionis
 exitum. At nè quispiam for-
 tè, tam speciosa eorum, qui
 multum sibi arrogant, liberta-
 tis argumentatione in erro-
 rem manifestissimum indu-
 catur; tam constitutionem su-
 perius cōmemoratam, quàm
 ipsius verbi cōpositionis vim
 & interpretationem, penitus
 cognoscere operæpretiū est.

Puto * quemlibet medio-
 cris etiam iudicij hominem,
 facile perspicere posse, quàm
 sit iniqua, & à vero sensu alie-
 na, eiusmodi compositionis
 definitio, ex solis verborum
 aucupijs concinnata. Illis e-
 nim constitutionibus quid
 aliud præscriptum est, nisi vt
 exequutio Decretorum de
 Decimis, ex bonis hæredita-
 rijs Nobilium,) iure cuiusli-
 bet in eo statu, prout nunc est,
 permanente) transferatur ad
 compositionem in proximo
 Cōuentu perficiendam. Quo-
 niam igitur Constitutiones
 prædictæ, differunt tantum-
 modò & suspendunt Deci-
 marum causas & actiones in
 aliud commodius tempus,
 idque insuper tali cautione
 adhibita, nè videlicet tali pro-
 rogatione termini, ius alicui-
 us partis de suo moueatur.
 statu: idcirco non video, quâ
 fronte eas iuribus Ecclesiasti-
 cis derogare, vel de authori-
 tate veterum legum detrahe-
 re, aut denique aliquid noui
 statuere voluisse, quispiam
 affirmare audeat.

Leges* siquidem non alio,
 quàm quo constituuntur mo-
 do, id est per verba aperta,
 plana,

plana, expressa, rem & sententiam explicantia, & non per subtiliores aliquas interpretationes abrogari solent. Unde consequens est, posteriores leges eatenus derogare prioribus, quatenus priores, contraria lege posteriori, specialiter, & nominatim abrogata fuerint. Quæ quidem sententia, eleganter explicatur privilegio confirmationis Stephani Regis, in Conuentione generali Coronationis ipsius, Anno 1576. factæ, cuius is est tenor: *Quoniam, inquit, Antecessores nostri suarum Constitutionum à fundamento confirmationis iurium initium sumebant, ne per uouas sanctiones vetera loco suo moueri uideantur: ideo nos nolentes ea in dubium vocari, vestigijs Antecessorum nostrorum insistentes, omnia iura, priuilegia, confirmamus, approbamus, &c.*

4 At sagacior * fortè quispiam etiam illud hîc obijcet: quòd etsi expressè his legibus sublatum non sit ius repetendarum Decimarum, cum tamen stante eo compositionis termino, rem prosequi licere nõ sit permissum, pro uerito id esse habendum. Facilis admo-

dum, eaq; per se plana ad hæc solutio dari potest. Si n. alicui vetera eaq; integra constant iura, quid in promouendis illis noua concessione opus est? Non nouum, sanè eiusmodi prorogandorũ terminorum, seu suspensionum modum, quinimò inter priuatos quoque usitatissimum esse, praxis continua docet.

Quod * ex Statuto Sigismundi Regis anni 1523. sub litera *Termini*, euidentissimè liquet; ubi duo genera harum suspensionum præscripta habemus: Vnum, cum iudex competens motu proprio ex certis respectibus causam inter partes litigantes ad aliud iudiciorum tempus differt: Alterum, cum de consensu & voluntate partium, itidem transfertur terminus in aliud tempus. Quo utroque casu, id potissimum edici solet, nè ius partium lædatur, sed saluum integrumque permaneat. Ac proinde, sicut in priuatis terminorum prorogationibus, elapso tempore dilationis, ad prosequendam continuandamque causam, sine præiudicio iuris sui partes admittuntur: ita que in hac publica (vti asseri-

tur) De-

ur) Decimarum suspensione, non est cur Ecclesiasticus Ordo, de noua aliqua ius suum prosequendi facultate, nimium anxius sollicitus esse debeat.

6 Verumenimvero * postquam prima Regni Comitia compositioni huic assignata, post illam Regis Stephani Constitutionem præterierant, suspensionem istam iam penitus expirasse quis dubitare potest? Id enim cum ex ratione apertissima, tum ex verbis ipsius constitutionis plenissime ostenditur. Ratio est, quia aliquin absurdissimum, id foret, si non proxima Comitia, sed incertum compositionis tempus ea suspensione relinqueretur, ita nimirum, ut nisi finita quocumque compositione, Clero ad iustitiam aditus patere debeat.

7 Hoc enim * ex eo sequeretur, quod cum ea compositio, illorum qui iuri Decimarum sunt obnoxij, consensum & voluntatem necessariò requirat, possent ipsi in perpetuum dissentire, ne compositio illa effectum sortiretur, atque ita ius Decimarum, vel per indirectum eluderetur, vel penitus aboleretur. Quo quid

alienius, quid ué absurdius dici potest? Quis enim rerum suarum tam prodigus esse censebitur, qui rei debitæ solutionem, arbitrio sui debitoris committere velit? alioquin idem forte eueniret illi, quod cuidam, eligendi stipitis in quo strangularetur, facultatem ipsi facinoroso tribuenti, accidisse memoratur.

Quantum * verò attinet di-
8
ctæ Constitutionis Anni 1581. ipsa verba; neminem esse arbitror, qui in alium sensum, ea retorquere possit, quam quod ad proxima Comitia, referantur; cum expressè ibi dicatur: *Exequutionem Decretorum de Decimis ex bonis Nobilium, ad alterum Conuentum suspendimus, ubi etiam compositio fieri debet, sine præiudicio vtriusq; partis.* Quod si illa verba ad alterum Conuentum, non de proximo, sed de tertio, quarto, quinto, aut deinceps in infinitum accipienda forent: vereor. ne contra vulgarissima & certissima iura id fieret, quæ omnes & singulos actus prima vice terminari, & infinitatem in iure apprimè vitandam esse, præscribunt. Sed & illud huic interpretationi, quod

ibidem adijcitur: *in quo Conuentu fieri debet etiam compositio*, optimè conuenit. Nam si ad compositionem quandocumque futuram, & non ad certum Conuentum fieret ista suspensio, nihil certè adijceret hæc ipsa clausula. Sic & dictio *etiam*, quàm vulgò constat alterius rei esse implicatiuam, minimè quadraret. Ac multò etiam minùs quadrarent vltima illius constitutionis verba, *sine præiudicio vtriusq; partis*. Nemo enim existimabit vnquã, absque Cleri præiudicio fieri posse, vt suspensio solutionis Decimarum, pro debitorum, arbitrio, in infinitum protrahatur.

9 Sed esto sanè * quod illa verba *ad alterum Conuentum*, in contextu dictæ Constitutionis, non de proximo, sed remotiore aliquo Conuentu intelligi oporteat; quid iam Cõstitutioni seu recessui (vt vulgò vocant) Anni 1588. in Coronatione Sereniss: moderni Regis promulgato, obijci queat, non video. vbi expressè & nominatim id cauetur, quòd compositio toties nominata, in proximè sequentibus Comitijis determinari debuerit.

Licet, verò Comiticia sequenti statim anno, puta 1589. Varsoviæ celebrata fuerint, nullum tamen ea compositio ne dum exitum habuit, sed neque vlla ab istis suspensionis sapiùs commemorata assertoribus, eius rei facta fuit mentio.

Vnde necessariò * dicendū videtur, illos hac sua tacita dissimulatione, huius iuris beneficio, pro se (vt illi existimant) introducto renunciasse, atque eo facto, finitam sublataque iam penitus esse dictam suspensionem, agnouisse. Atqui certè satis hoc esse deberet, vt ne ampliùs in posterum Ordini Ecclesiastico obiectaretur hæc suspensio, vtque iam tandem iurisdictio Ecclesiastica reassumeretur, & Capitanei officij sui memores, sententias illorum præsertim pro Decimis latas exquerentur. Sed nescio qua ratione, hoc Lernæi istius monstri caput, iuris atque iustitiæ telo, toties præcisum atque iugulatum, tam facilè reuiuiscat.

Nam * & recentioribus aliquot Comitijis, maximè verò Anni 1607. item Anni 1609. eandem cantilenam de compositione repetitam fuisse, liquidò
quidò

quidò constat; vbi non iam proxima Comitata, (quemadmodum in anterioribus legibus fieri solebat) sed certum, atque determinatum tempus, puta dies Diuo Martino Episcopo & Confessori sacratu^s, eiusdem anni, perficiendæ huius compositionis causa, auctoritate publica præscriptu^s fuit. Etsi verò Clerus huius Regni, pro tempore dieque assignato, Varsouiam (vbi negotium hoc tractari debuerat) frequens admodum confluxisset: attamen secularis status vel culpâ vel negligentia id euenit, quò re infecta (præmissa tamen prius ab Ecclesiasticis solenni protestatione) inde discessum sit.

12 Eius verò * protestationis, (nè cui res hæc ignota esse videatur) exemplum, consultò hic adijcere volui, cuius is est tenor: *Coram Officio & Actis presentibus Castren: Capitaneal: Varsouien. constituti personaliter Illustrissimi & Reuerendissimi Domini, Petrus Tylicki, Episcopus Cracouien. Albertus Baranowski, Episcopus Vladislauien: & Pomeraniae. Laurentius Gembicki, Episcopus Culmenstis: necnon Reuerendi Nicolaus Pâcz, Episcopus Metonien:*

Suffraganeis Vilnen. Michael Malissonski, Abbas Sanctæ Crucis. Stanislauus Romissonski, Abbas Paradisiens. Franciscus Lipski: Adamus, Nowodvorski, Canonici Gnesnen. Albertus Baranowski, de Baranow, Præpositus Kościelnen. Albertus Drwalenski, Custos Curzelouiensis. Valentinus Wargocki, Decanus Leopoliens. Hieronymus Ręczyński, Archidiaconus Cracouiensis: Nicolaus Dobrociecki: Andreas Lipski, Canonici Cracouien. Paulus Sczerbic, Præpositus Sandomirien. Ioannes Albertus Grochomicki, Præpositus Vladislauien. Baltazar Miaskowski, Archidiaconus Pomeraniae. Nicolaus Jasinski, Cantor Vilnen. Ioannes Gorski, Archidiaconus Pultouien. Melchior Eliašowic, Parochus Crosnen: Mednicen: Diacesis; suo, & aliorum omnium, ex omnibus Diacesibus, ad negotium infra scriptum deputatorum nomine, solenniter protestati sunt. Quia ipsi, nè Constitutioni Conuentus generalis Varsouien. proximè præteriti, (circa tamen approbationem quarundam, Constitutionum, in ipsâ Comitatu in præiudicium Ordinis Ecclesiastici, inuitis, imò inscis & non consentientibus Senatoribus eiusdem Ordinis vniuersis latarum) desuisse videntur, quâ vtriq^{ue} statui, tam videlicet spiritali, quam se-

ulari sancitum est, ut spirituales quidem ex Diocæsi- bus suis, seculares verò ex Palatinatibus deputatos suos, in pari numero, Varsouiam profesto Sancti Martini proximè præterito mittant, ad tractandum negotium compositionis inter status spirituales & seculares, iam inæ à multis annis motum, & aliquoties diuersis temporibus tractatum; nouissimè autem, modo quo supra dictum est, pro die & tempore superius expressis institutum. Habitis primùm per omnes Diocæses Synodis, indicta etiam Synodo generali Prouinciali Petricouien: non parcendo molestiis & sumptibus, his undiq; periculosis temporibus, huc Varsouiam in pleno ex parte sua numero conuenerunt, paratiq; fuerunt ad omnia, quæcunq; ad complanandas differentias utriusq; inter status spirituales & seculares exortas, retinendamq; charitatem fraternam, & Reipublicæ tranquillitatem spectare viderentur. Sed cum iam rem ipsam aggredi institueret, animaduertenterq; magnam partem deputatorum secularium, tam ex Senatorio, quàm Equestri ordine ex præcipuis Palatinatibus, quos potissimùm hoc negotium compositionis concernere videbatur, desiderari: ita, ut qui præsentis aderant, obstante maioris partis absentia, nihil

se posse in eo negotio tractare, iudicarent: Ordoq; spiritualis videret, ad eam compositionem, totam ferè partem, cum qua negotium compositionis tractandum erat, abesse: magno cum animi dolore à re toties tentata supersedere coacti sunt. Quapropter quemadmodum in cõfessu communi coram ijs, qui præsentis aderant protestati sunt: ita iterum atque iterum, coram Officio præsentis solenniter protestantur, tam suo, quàm totius Ordinis Ecclesiastici Regni Polonia, & Magni Ducatus Lithuania nomine, quòd non per illos stetit, quominus præmissa effectum suum sortita fuerint: sed per eos, qui ex Ordine seculari ad tractandum negotium præsentis non conuenerunt: præcauendo hac in re indemnitati iuris sui, quòd hic & ubiq; quolibet loco & tempore, coram quibuscunq; instantijs & iudicijs, saluum & integrum esse volunt. Quæ quidem protestatio ad Acta præsentis suscepta est. Actura &c.

Hinc itaq; facilè iudicari potest, cuius culpâ id acciderit, quominus dictæ compositioni finis impositus fuerit. Ecclesiasticis certè, vel ob eam causam adscribi ea culpa non potest: siquidem & si huic compositioni, (quæ de rebus tantum

tantum controuersis ac dubiis, non autem de certis, & iusto atque proprio iure ad aliquem pertinentibus, regulariter fieri solet) legibusque de ea sancitis nunquam consenserint, quinimò expressè & solenni ritu contradixerint; attamen fraternæ charitatis cum Statu & Ordine seculari conseruandæ causâ, etiam hæc in parte illi hanc gratiam præstare cupiebant, si non tot varijs artibus, simulatæ huius compositionis negotium, toties elusum fuisset. Quare, ut hanc totam disputationem de compositione, eiusque prole genuina suspensione, concludam; nihil magis sacris præceptis atque institutis, Regniq; legibus consentaneum, nihil rectæ rationi conducibilius, nihil denique Christiano homine dignius esse existimo, quàm ut Decimæ, quibus iure debentur, sine fastidio, atq; scrupulosis istiusmodi quæstionibus omissis, dependantur. In quo, si non duros nec difficiles nos præberemus, & affluentiam omnium rerum ipsi abundaremus, & Clerus à talibus vexationibus immunis, Dei ministerio vo-

cationiq; suæ, impensius vacaret. *Maiores enim nostri, inquit sanctus Augustinus, ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo Decimas dabant, & Cæsari censum reddebant: modo autem, quia discessit deuotio Dei, accedit iudicio fisci. Nolumus partiri cum Deo Decimas, modò autem totum tollitur.*

QVÆSTIO III.

De Iurisdictione Ecclesiastica: & an causæ de Decimis coram seculari Iudice tractari debeant?

S V M M A R I A.

1. Clericus potest conuenire laicum coram Iudice Ecclesiastico.
2. Decimarum causæ, ad forum spirituale pertinent.
3. De Decimis quatenus agitur iure petitorio, censentur pro re spirituali: secus, quando agitur possessorio.
4. In Regno causas de Decimis solè Iudices seculares cognoscunt.
5. Iurisdictione Ecclesiastica quomodo olim Ordini sacro constabat.
6. Statutum Sigismundi Regis anni 1543. abrogatum sit, necne?
7. Adnotatio compilatoris Statutorum Regni,

- rum Regni, de abrogatione Statuti Anni 1543. quomodo intelligenda sit?*
8. *Constitutiones quedam Statuti Herborti adiecte, non vsq; adeo recepte sunt.*
 9. *Inhibitio Sigismundi Augusti Regis, Anni 1565. executionem decretorum, de Decimis prolatorum, impediuisse videtur.*
 10. *Modus atq; forma condendarum legum in Polonia.*
 11. *Inhibitioni Sigismundi Augusti Regis, Ordinem Ecclesiasticum, contradixisse, probatur.*
 12. *Authoris conclusio, quod ob iurisdictionem Ecclesiasticam impeditam, grauissimis sceleribus fenestra aperiatur.*

Regulariter * Clericus potest conuenire laicum coram Iudice Ecclesiastico, quando agitur de re Ecclesiæ vel Clerici; per textum in cap: *Si Clericus*. 5. tit: de foro competent. Ratio est, quia ex mala detentione, quæ in dubio præsumitur, ex quo res est Ecclesiæ, pro sacrilegio censeri debet; prout in cap: *Cum sit*. 8. in verbis: *In fauorem Ecclesiæ est introductum, ut malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum rectores, possint*

sub quo voluerint Iudice conuenire tit: de for. comp: disponitur. Sacrilegium verò crimen esse Ecclesiasticum. cap: in Canonibus: 57. caus. 16. qu. 1. probatur.

Ac proinde, * quia Decimæ sunt res spirituales, & redditus Ecclesiæ, per textum in cap: *Tua*. in verbis: *Porro, cum laicis nulla sit de spiritualibus condendi vel disponendi facultas: imperialis concessio, quantumcunq; fiat generaliter, neminem potest à solutione Decimarum eximere, quæ Diuina constitutione debentur.* tit: de Decimis, primitijs, & oblat: iure merito Decimarum controuersia, ad forum spirituale, seu ad Ecclesiasticum Iudicem, pertinere debent, siue reus sit Clericus, siue laicus; per textum in cap: *Dissendiosam*. Clement: de Iudic: & in cap: *Liberas*. de iuram: calum: tot: tit: de Decimis. Fallit enim illa regula, quod Actor sequi debeat forum rei. cap: *Cum sit*. 8. tit: de foro competent.

Quod tamen * eatenus verum esse dicendum videtur, quatenus de iure (an videlicet Decimæ debeantur) non autem de facto, quæstio est. Nam si controuersia incidat, de car-

de tardata vel prorsus denegata solutione Decimarū, de eo Iudex quoque laicus rectè cognoscere potest, quia Decimas non esse solutas, quæstio meri facti est, per tex: in l. *asseruatio. Cod: de non numerat: pecun.* Et ita communiter DD. tenent, idque ex auctoritate Glossæ, in cap: *Literas* de iuram: calum: quæ asserit, possessionem etiam quarumcunque rerum spiritualium, non esse spirituale quid, sed temporale; quia licet respectu Ecclesiæ agatur, non tamen de iure spirituali quæstio est, sed tantum super facto quaritur, an talis, vel talis Clericus fuerit in possessione percipiendi Decimas: argum: cap: fin: tit: de iudic.

4 Cæterum apud nos* in Regno, hoc præsertim rerum statu, quo ferè status Ecclesiastici deterior conditio facta videtur, licet summo quodam iure, causæ de Decimis, utroque casu, tam videlicet in petitorio, quam in possessorio, coram secularibus Iudicibus agitari soleant: id tamen contra iura Regni, perpetuamque consuetudinem fieri certissimum est.

Olim siquidem* iudicium de Decimis, sicuti & de alijs ad religionem pertinentibus causis, nulli alij, præterquam Ecclesiastico Ordini competiisse, clara & admodum evidenti Regis Sigismundi lege, Cracouiæ, Anno Domini, 1543. (quæ in Statuto Herborni, sub verbo, *Spiritualis*. extat) sancita, sufficientissimè probatur. En ipsa legis verba clara & perspicua: *In primis*, inquit Sigismundus Rex, *ad spirituale iudicium pertinet iudicare differentias religionis, hæreses videlicet, schismata, blasphemias contra Deum, & Apostasias, pro Decimis, septem Sacramentis Ecclesiæ, veneficijs, Sacrilegijs, & Simonia, &c.* Quinimò ut præfati arcium (quos nostri Capitaneos vocant) Decreta seu censuras Ecclesiasticas, eo nomine contra usurpatores seu detentores Decimarum promulgatas, omninò exequi tenerentur, iam olim Vladislavum Jagellonem Cracouiæ, Anno 1433. & postmodum Casimirum filium ipsius Petricouiæ, Anno 1458. statuisse, expressa Statuti verba declarant: quæ sic se habent: *Nos igitur*, inquit Vladislavus, *qui* *intensis*

intensis desiderijs, Praedecessorum
 Nostrorum exemplo, tanquam
 tutor & conseruator iurium, li-
 bertatum, & priuilegiarum in
 Ecclesia, personarumq; sibi subie-
 ctarum, propagationem libertatis
 Ecclesiasticae ex debito affectamus,
 ad executionem debitam statuto-
 rum huiusmodi procedere cupien-
 tes (cum frustra considerentur leges,
 nisi executioni debita demandaren-
 tur, ex quo etiam, quos timor Dei
 & mucro spiritualis à malo non re-
 uocat, poena temporalis debet coer-
 sere) presenti nostro Regio Decreto,
 de consilio & unanimi Pralatorum
 & Baronum nostrorum voto, scien-
 tia & assensu, volumus, decerni-
 mus, & firmissimè & irrefragabi-
 liter perpetuò obseruari pollicemur,
 statuimusq; & ordinamus, per prae-
 sentes: ut dum aliquis indigena
 Regni nostri, cuiuscunq; status &
 conditionis existat, propter raptum
 Decimarum, vel aliarum rerum
 Ecclesiasticarum occupationem, aut
 ratione excessuum quorumcunq;
 siue etiam in contumaciam, de non
 parendo iuri, & mandatis Sanctae
 Ecclesiae, sententia excommunica-
 tionis iuste fuerit innodatus, ipsamq;
 ultra annum legalem, pertinaciter
 sustinuerit, nec curauerit ad gremiù
 Sanctae Matris Ecclesiae redire, &
 pro excessu debitam emendam ex-

hibere: extunc Anno huiusmodi e-
 lapso, omnia bona eiusdem excom-
 municati, mobilia & immobilia,
 quae tunc possideret, debent recipi
 per locorum Capitaneos, quibus
 subiacent, & apprehendi, tenenda
 & possidenda tam diu per Capita-
 neos huiusmodi, quousq; per eosdem
 excommunicatos, vel Capitaneos
 memoratos, de huiusmodi bonis, da-
 mna vel valor rei, ipsi lapsis vel in-
 iuriam passis, plenarie exsoluantur.
 Quibus solatis, bona praelibata prae-
 fatis excommunicatis, non nisi ab-
 solutis, decernimus vice versa resti-
 tuenda per Capitaneos praenotatos.
 Mandamus igitur omnibus & sin-
 gulis Regni nostri Capitaneis, &
 Vicesgerentibus eorundem, quate-
 nus ad compescendam talium ex-
 communicatorum perinaciam, du-
 ritiam, & temeritatem, praemissa
 nostra saluberrima decreta, execu-
 tioni debita debeant demandari per-
 petuò & in eum, totiens, quotiens
 per Pralatos, aliaq; personas, tam
 Ecclesiasticas, quam Seculares, su-
 per hoc fuerint requisiti & moniti.
 Quod si praefati Capitanei, Tenen-
 taryq; nostri, aut loca tenentes eorun-
 dem, pro tempore existentes, in e-
 xecutione praemissorum tardi fue-
 rint, vel negligentis: extunc ipsos
 omnes, pro huiusmodi negligenti-
 a per Lociordarios iaculo
 anathema

anathematis indulgemus feriendos.
 Alexander quoque Rex
 expressè testatur, se ad informa-
 tionem subditorum suorum,
 spiritualium & secularium,
 decisionem de corpore iuris,
 & de libris Ecclesiæ Docto-
 rum, super Statuto Prouincia-
 li Gnesnen: de raptu Decima-
 rum, & inuasiōe honorum,
 tum & violatione personarū
 Ecclesiasticarum, per Venera-
 bilem Nicolaum Kotficz, Archidiaconum
 Posnanien: & Canonicum
 Gnesnen: collectam, Priuilegijs communi-
 bus adscripsisse; prout id in
 Statuto, sub litera *Spiritualis*, vi-
 dere est. Quid quæso his san-
 ctionibus potest extare liqui-
 dius & euidentius? & ne quis
 minus legitimas eas appellare
 possit, ipsi Principes, omnium
 Ordinum consensu latas esse
 asseuerant, atque etiam in li-
 brum Statutorum relatas, ut
 ceteras omnes, ita & has quo-
 que vniuersi Ordines suo suf-
 fragio comprobârunt. Extat
 etiam apud Długossium, cla-
 rissimum & vetustissimum hu-
 jus rei testimonium, cuius in
 quæstione præcedenti facta est
 mentio. Cùm enim tempore
 Boleslai Regis, Anno videli-

cet 1022. Nobiles quidam,
 Decimarum pendendarum,
 consuetudini refragarentur,
 nec Ecclesias frequentarent,
 (verba sunt Długossi) mini-
 stros & Sacerdotes de eorum
 Ecclesiis pellerent: Boleslaus
 Rex, gliscentem conspiratio-
 nem in ipso suo exortu extin-
 xit, nemine eum impediēte,
 quin adiuuantibus potius v-
 niuersis, authores illius (in-
 quid idem) missis militibus
 comprehendit, & capita con-
 spirationis, partim capitali
 supplicio extinxit, partim ver-
 beribus multauit. Ex his om-
 nibus liquet, Ordinē Eccle-
 siasticū sine omni controuer-
 sia, iurisdictionem suam, ma-
 ximè verò, in causis Decima-
 rum, iam inde à tempore su-
 sceptæ religionis exercuisse.
 Cuius rei ex vetustissimis Po-
 loniæ Regum, & aliorū Prin-
 cipum priuilegijs, tum ex mu-
 nimentis, Actisque publicis,
 plurima possent adferri testi-
 monia, quæ breuitatis studio
 lubens prætereo. Equidem, * 6
 non ignoro, sciolos quosdam
 abrogationem dictorum iu-
 rium & Constitutionum, præ-
 fertim verò illius Statuti Sigis-
 mundi Regis Anni 1543 alle-
 gare,

gare, eoque argumento, tanquam validissimâ aliquâ machina, iura & priuilegia, atque adeò iustissimam, hanc Ordinis Ecclesiastici causam expugnare, & penitus conueltere velle. Statutum (inquiunt illi) Sigismundi Regis⁷ Anni 1543. abrogatum esse, constat, per filium ipsius Sigismundum, Augustum Regem, idque Constitutione Anni 1550. per ea verba: *Ad petitionem Nunciorum Minoris Poloniæ, Statutum Anni 1543. in suo robore reseruamus ad alium Conuentum, quousq; aliquid melius iure communi statuamus.* Demirari certè satis nequeo, istos talia comminisci, quasi verò hoc pacto abrogari soleant leges, per ea nimirum verba, *in robore conseruamus*: quin potius, istis verbis Constitutiones prædictæ, tanquam denuò latae, ac reuera confirmatæ, censeri debent. Ea enim verba ex generali confirmatione, rursus per Sigismundum Augustum in Conuentione generali Petricouien: eodem Anno 1550. facta, excerpta esse videntur. Quod autem attinet, vltima eiusdem Constitutionis verba, *quousq; ali-*

quid melius statuamus. Nec ista dici possunt abrogatoria. Neque enim talis est abrogandæ vnus alicuius legis forma, sed est omnium optimarum legum conditio, vt tam diu valeant & obseruentur, donec meliores atque vtiliores inuentæ fuerint: quæ quoniam in hac materia, nec meliores, nec deteriores aliquæ sunt posteriùs latæ, idèd priores iure merito in suo robore permanere debent; non enim temeritate hominum, dignitas legum amittitur.

Verùm* adhuc, prædictas 7
Constitutiones esse abrogatas, iidem contendunt: quòd in libro Statutorum, ab Herborto digesterū, in calce ipsius libri, seu potius in charta extrema libro applicata, per Authorem, vel (vt quidam existimant) Typographum, in admonitionibus ad Lectorè, circa ipsum vale, annotata sint hæc verba: *Porro, quanquam Constitutiones Anni Domini 1543. abrogatæ sint: non tamen eas suppressas esse putauimus, propterea quòd aliquando lata fuerant. tandè vale, opera nostra non ingratus.* O validam & perquam grauè probationem! Typographum vel vt hoc

vel ut hoc etiam ipsis concedamus, authorem ipsum, extra codicem Statutorum, quin imò extra margines libri, titulo & capite nullo, nulla allegata auctoritate, ex solo rumore, seu potius opinione aliqua, fixisse vel refixisse legem, qui etiam si millies annotasset, latam vel abrogatam esse aliquam legem, non autem expressisset, à quo Rege, quo tempore, quo in loco lata, vel abrogata esset; tale scriptum tanquam priuatum, & nullo fundamento nixum, nullam quoque auctoritatem acquirere posset. Non enim auctoris censura, neque typi, imponunt nomen legibus: sed legitima auctoritas Regia, & cōsensus omnium Ordinum, sola efficiens est legum causa. Hæc illis vim & auctoritatem plenam tribuunt, etiam si non typis excusæ, sed manu scriptæ leges fuerint. Cuius sanè

8 * rei, etiam illud non postremum argumentum esse potest, quòd in libris Statutorum eiusdem auctoris, nouiter Zamoscij Anno 1597. excusis, ad calcem libri, post ipsam conclusionem statutorum, ab auctore factam, singulares

quædam leges, à Magnifico viro Domino, Ioanne Felice Herborto, dicti auctoris filio, in publicum prolata, huic eisdem codici Statutorum adiectæ, adscriptæque sint: quæ etsi ex veteribus (vti ibidem asseritur) legum codicibus excerptæ, tempus locum, & auctoritatem Regum adscriptam habeant, Regnicolisque apprime vtiles, & necessariae videantur; attamen, quia extra volumen ipsarum legum, atque adeò extra corpus dictorum Statutorum adiectæ sunt, paruam, aut omninò nullam, in iudiciorum subfellijs, fidem, auctoritatemque illis dari videmus. Quantò igitur minoris, vel potius nullius auctoritatis esse debent ea, quæ in extrema charta, etiam post adiectionem repertarum legum, incertum ab auctore, an à calcographo adscripta sunt.

Sed his adhuc * fortè non contenti, isti ordinis Ecclesiastici suggillatores, inhibitionem Sigismundi Augusti Regis, Anno 1565. Petricouix editam, quâ ille vetuisse visus est, ne decreta iudicij spiritualis, Capitanei exequerentur,

audacter & cum tripudio quodam obijcient? At simul fateantur necesse est, hanc siue inhibitionem, siue Constitutionem potius dici malunt, legibus Regni, priuilegijs Cleri, adeoque iudiciorum iuribus, repugnare, nullamque vim habere, ad leges antiquas, sanctè atque religiosè latas, abrogandas. Si enim edictum illud Sigismundi Regis inhibitiō est, prout reuera (siquidem ius & iusticiam, in grauamen & præiudicium quærentium, fieri prohibet) rectè eo nomine appellari potest: illam ex diametro repugnare Casimiri, Ioannis Alberti, Alexandri, & Sigismundi Regum, atque adeo ipsius Sigismundi Augusti legibus, de inhibitionibus in iudicijs non admitrendis promulgatis; quæ in Statuto, sub verbo *Inhibitio*, recensentur. Vnde etiam tùm, cum esse ceperat, nullius roboris nulliusuè momenti eam fuisse, & nunc quoque inuvalidam esse, quis dubitare potest? Quòd si mutato edicti seu mandati huius nomine proprio & conuenienti, non inhibitionem, sed constitutionem magis appellare lubeat: non

video qua ratione nomen auctoritatemque publicæ legis ea sortiri possit.

Si quidem * antiquissimis^{is} huius Regni moribus, modus atque forma condendarum legum, ea præscripta sit, vt non nisi illæ, quæ de consensu omnium Ordinum, tam videlicet Spiritualium, quàm Secularium constitutæ sunt, vim legis habeant, & pro iustis atque legitimis Constitutionibus reputentur. Longum esset singularum legum verba, & sententias adducere, minusque necessarium videtur; sunt enim sub vno eodemque titulo, in codice Statutorum, sub verbo *Constitutio*, comprehensa: vnum saltem illud Alexandri Regis decretum, in Radom: Anno 1505. latum, probandæ eius rei causa, hîc adijcere lubet, cuius hæc sunt verba: *Quoniam iura communia & Constitutiones publicæ, non vnum sed communem populum afficiunt, itaque in hac Radomienſi Conuentione, cum vniuersis Regni nobili Prælatiſ, Conſiliariis, Baronibus, & Nunciis terrarum, æquum & rationale cenſuimus, ac etiam ſtatuiſmus, vt deinceps futuris perpetuis temporibus, nihil noui conſtitui*

stitui debeat, per nos, & successores nostros, sine communi Constliariorum, Nunciorum terrestrium consensu, quod fieret in prauidicium grauiam: nō Republicae, & damni atq; incommolum cuiuslibet priuatum; ad inuouationemq; iuris communis, & publicae libertatis: Quod itidem Sigismundus primus Rex, Anno 1538. Petricouiae comprobat his verbis: *Constitutiones nouas, non nisi cum Constliariorum (puta spiritualium & secularium) ac Nunciorum terrestrium consensu, secundum Statutum Alexandri faciemus.* Eius * vero inhibitionis, (nam legis nomen vix meretur,) vnum tantummodò ordinem, nempe secularem, authorem & suffragatorem extitisse, vel ex ipsius inhibitionis contextu perspicui potest. Ecclesiasticos verò, (puta Episcopos) non modò publicè eidem contradixisse: verum etiam de grauiamine, (vt loqui solemus) protestatione solenniter praemissa, vim videlicet Ordini suo inferri, omnes ex Senatu discessisse. Extat liquidem in Archiuio Ecclesiae Cracouienfis eius rei diploma, sub inscriptione manus propriae & sigillo eiusdem Regis. Cuius te-

norem hic inferendū censui.

Sigismundus Augustus, Dei gratia, Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, &c. Dominus & heres. Significamus tenore praesentium, quorum interest, vniuersis & singulis, praesentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quomodo constituti personaliter coram nobis in praesentia Senatorum, ac Nunciorum Terrestrium, in moderna Conuentione Generali Petricouien: congregatorum, Reuerendissimi in Christo Patres Domini, Dñi, Iacobus Vchanski, Dei gratia, Archiepiscopus Gnesnen: Legatus natus, & Regni Poloniae Primas, Philippus Padnienski, Cracouien. Nicolaus Wolski, Vladislauen. Adam Komarski, Posnaniens. Albertus Starozrzebski, Chetmen. Dionysius Sezygniewski, Cameracens: Episcopi, nomine suo, & aliorum Reuerendissimi: Dominorum Episcoporum absentium, ac totius status Ecclesiastici & Spiritualis Regni nostri, productis & exhibitis factis & inscriptis, certis suis scriptis, & solennibus protestationibus etiam verbo ibidem factis, & inheren: suis prioribus protestationibus, ante biennium; videlicet Anno Domini, Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Tertio, solenniter, publicè & per expressum

expressum protestati sunt, & dixerunt: Quod, quantum in ipsis situm est, nequaquam consentire possunt, neq; consentiunt, in ea placita, Constitutionem, Decreta, seu declarationem, quaecunq; in præiudicium Ecclesiarum Dei, & Status Spiritualis in hac Conuentione generali quomodolibet statuuntur contra iura & libertates Ecclesiasticas, sacris Canonibus munitas, & in derogationem libertatum, & immunitatum Ecclesiasticarum totius Prouinciae, & omnium Ecclesiarum Regni, literis, Priuilegijs, Statutis, Constitutionibus, & indultis, per olim Serenissimos Principes, & Dominos Duces & Reges Polonia, Ecclesijs ipsis, & personis earum legitime concessarum, per eosdem Duces & Reges, tum usum continuum ab antiquo approbatarum, quibus publicè & legitime cautum & prouisum est, nullas uidelicet debere fieri in eodè Regno Constitutiones, placita & Ordinationes, nisi de omnium Consiliariorum consensu & voluntate, & etiam, quod nullus status in alterũ, libertatibus & immunitatibus gaudentem, in tam libero Regno potest de iure quicquam noui, præsertim contra immunitatem & libertatem alterius, constituere & laudare, nouasq; leges & Statuta

condere, per quod alter status grauari, & in suis libertatibus opprimi posset: & præsertim, quod contra fidei Catholicae, & Ecclesiae Sanctae Ordinationem & institutum, fieret: alijs nihilominus Senatoribus, necnon terrarum Nuncijs, præsertim Catholicis repugnantibus, renitentibus, consensumq; suum præfatis Constitutionibus & Ordinationibus, Religioni, Iurisdictioni, libertatibus ac immunitatibus Ecclesiasticis contrarijs, denegantibus; immò suadentibus & postulantijs, iura & libertates Ecclesiasticas, & omnes dignitates in vigore & robore suo conferuari. Et insuper protestantibus, quod nihil omninò Catholicae Religioni, & iurisdictioni, ac libertatibus & immunitatibus status Spiritualis derogare velint, per quascunq; Constitutiones, seu Ordinationes. Intelligentesq; & animaduertentes supra dicti Reueren: Domini Archiepiscopi & Episcopi, in presenti Conuentione nonnulla Statuta & Constitutiones & placita, ad nonnullorũ Senatorũ & Nunciorum status secularis instantiam, cõtra religionem, iurisdictionẽ, immunitates Ecclesiasticas, Ordinisq; sui & Ecclesiarum, fieri & laudari: præsertim de, & super executione Processuum à foro Spirituali ad Capitaneos loci remitti soli-

ti solitorum, & roboratione seu confirmatione Constitutionis Piotrco: ante biennium editæ. Quæ quidem Constitutiones in eam vim sunt factæ, ut nulla executio per loci Capitaneos, Processuum remissorum & remittendorum ad Capitaneos locorum, fieret amplius, manifestè contra iura, libertates & immunitates Ecclesiasticas, nec non contra Præiulia & Statuta Regni, immò etiã contra dictam Constitutionem ante biennium editam, prout ex collatione istarum, ut vocant, Constitutionum manifestè apparet, ipsas esse inter se cõtrarias, & pugnare (quod aiunt) ex Diametro. Quamvis aliq̃ audeant affirmare, quòd nihil noui hîc statuatur, sed idem, quod ante biennium, nisi quòd hæc moderna Constitutio sit prioris declaratio: cum tamen manifestum sit, non esse vnã & eandem rem, neq; declarationem Constitutionis ante biennium factæ, sed est noua Constitutio biennali planè contraria, & hoc in eo, quòd in biennali Constitutione contineatur: quòd Nuncij Terræstres noluerunt intrare in aliquas disputationes cum Dominis Spiritualibus. Hic verò in ista constitutione noua, statum Spiritualem implicant seu ingerunt; cum tamen nedum sententiati, sed nec vocati, nec auditi fuerint Spirituales, neq; ter-

minum vllum hætenus coram Maiestate Regia habuerint; manifesti verò iuris est, præsertim in Polonia, neminem cuiuscunq; conditionis, nè Iudeum quidem, extra terminũ condemnari legitime posse. Præterea quod etiam ante biennium factum est, nomine Constitutionis vocari non potest, sed tantum nomine mandati: quod in illa Constitutione non extat scriptum Statuimus, constituimus, vel aliud simile, sed tantum Mandamus, neque vllò verbo meminit Constitutionis. Et insuper quod tantum ex consensu Dominorum secularium Consiliariorũ, ante biennium Regia Maiestas id factum seu Mandatum scribi iussit, vnde apparet ad hæc nunquam consensisse Consiliarios Spirituales, quemadmodum protestabatur de præiudicio & grauamine contra præfatum Mandatum. Postremò quia planum est, tam ipsum mandatum biennale, quòd Constitutionem vocant, quàm Statutum Iagellonis in ledna, folio 50. ad quòd se ipsum mandatum refert, nihil de Spiritualibus continere, sed tantum de Maiestate Regia & subditis, in quibus vtig, sunt tã spirituales quàm seculares: ideò iusto iudicio nihil Processibus iuris Spiritualis obesse ac derogare potuit, sicut ipsum Statutum Iagellonis, ita hoc mandatum biennale,

vocatum Constitutionis nomine, quod sese ad ipsum Statutum Jagellonis duobus in locis refert planissime. Quis igitur non videat manifestam iniuriam, maximum præiudicium & violationem, seu contradictionem libertatum, iurium, & immunitatum status Spiritualis: & quòd sine ipsorum consensu hæc ita fiant, tam ante biennium, quàm etiam nunc, primi utique status in Consilio Regni, & exinde etiam iurium statui Spiritualis concessorum, & diu laudatorum, tam in Conciliis generalibus seu Oecumenicis, quàm per Imperatores Christianos, & Duces ac Reges Polonia, collatis omnibus Spiritualibus, & præsertim Ecclesiis & Ecclesiasticis personis in Regno Polonia: & quidem non modo de Decimarum, & aliarum rerum Spiritualibus annexarum, sed etiam de merè Spiritualium iurisdictione talis & moderna Constitutio facta est, quæ omnem iurisdictionem Spiritualem tollit, & in nihilum redigit, idq; aperte contra Statuta Regni & Præiudicia Ecclesiastica atq; Spiritualia, prouocabant, & ea ostendebant, ex quo iam nulla executio in Castro de Brachio Regali sequitur. Quod quidem officium Castrensè, sicuti est, etiam vocatur Brachium seculare, seu Regale, & ob id coram di-

cta Sacra Maiestate Regia, & Consiliarijs secularibus, ac Ferrarum Nuncijs, protinus in Conuentione generali congregatis, solemniter & expressè protestati sunt, quòd, quantum in ipsis situm est, nequaquam consentire possunt, neq; consentiunt in ea placita & Constitutiones, quæcunq; in præiudicium Ecclesiarum Dei, in hac Conuentione generali, quomodolibet statuuntur, contra iura, libertates Ecclesiasticas, olim sacris Canonibus munitas, & per Illustrissimos Duces & Hæredes Regni, necnon Serenissimos Reges Polonia, Ecclesiis & Ecclesiasticis personis legitimè & benignè concessas, uti præmissum est, coram dicta Regia Maiestate exhibitis, & demonstratis: petieruntq; submissè dicti Reuerendissimi Domini se circa Præiudicia, immunitates, Constitutiones Ecclesiarum Regni conseruari, eaq; executioni debite demandari: & nè in formam Constitutionum & ordinationum eadem placita & Constitutiones seu ordinationes præactæ, Ecclesia & statui Ecclesiastico præiudiciales, in quibuscunq; rebus referantur, neq; Ecclesias Dei, ac earum ministros afficere quouis modo permittat. Ex quo Constitutiones & Statuta Conuentionalia, non possunt nec debent, etiam de iure Regni statui & lau-

dari.

dari, nisi de mutuo & omnium consensu, tam Spiritualium, quam Secularium Consiliariorum. Ideò subiacere non teneantur, cum uniuerso suo Clero, talibus Constitutionibus seu Ordinationibus, quae non fuerint, prout non sunt, omnes de consensu tam Spiritualium, quam Secularium Consiliariorum profecta & constituta, immò ut supra scriptum est, per alios Dominos Consiliarios & Nuncios Terrestres, praesertim Catholicos, reprobatae, uti praedictae religioni, Ecclesiae Dei, ac iurisdictioni Ecclesiasticae, & iuribus ac Priuilegijs, necnon libertatibus & immunitatibus status spiritualis praedictae & nociuae. Et ob id iterum, atque iterum, omnibus quibus melius efficaciusq; debuerunt, protestati sunt, se cum uniuerso Clero, talibus Constitutionibus immunitati Ecclesiasticae contrarijs nolle subiacere. Et ea protestatione solenni facta, petierunt à nobis praedicti Reuerendissimi Domini hanc protestationem ipsis per nos pro religione, iurisdictione, immunitate & libertate Ecclesiastica, statusq; spiritualis consignari, & de remedio iustitiae, Ecclesiaeq; Dei, ac Ecclesiasticis personis in Regno nostro prouideri, ac ipsos cum eorum Ecclesijs & uniuerso Clero, in iuribus, libertatibus,

& immunitatibus Ecclesiasticis, conseruari, & manuteneri. Nos uerò volentes unicuiq; quod suum est reddere, & agnoscentes nos aequè Spiritualibus ac Secularibus iura & priuilegia, immunitates ac libertates confirmasse, tam literis, quam iureiurando nostro: ideoq; ea inuicelabiliter cōseruare, & manuteneri debere, & protestationem ipsorum Reuerendissimorum Dominorum, consignari iussimus: adhaerens simul protestationibus, in facie nostra factis, tam Consiliariorum, quam Nunciorum Terrestrium, praesertim Catholicorum, qui facta tecla iura Ecclesiastica omnia, & personarum Ecclesiasticarum esse voluerunt, & postularunt: Et ipsos, in primis uerò Ecclesias omnes in iuribus & libertatibus, & immunitatibus earundem plenissimè conseruan: ac manuten: duximus, prout conseruamus, & manuteneri volumus, & conseruari, ac manuteneri per successores nostros perpetuis temporibus, & in eum decernimus: in nullo praedictan: neque derogan: praefatis iuribus, libertatibus, & immunitatibus omnium Ecclesiarum, in Dominijs nostris consistentium, & personarum Ecclesiasticarum. In cuius rei fidem & euidentem testimonium manu nostra subscripsimus, & sigillum nostrum appendi iussimus,

*iussimus. Datum Petricouia, in Generali Regni Conuentione, die Sab-
bato ante Dominicam Palmarum. Anno Domini, Millesimo, Quingen-
tesimo, Sexagesimo Quinto, Regni
nostri Trigesimo Sexto. Presentibus
Magnificis, Generosis, & Venera-
bilibus, Sptkone Iordan de Zakli-
czyn, Cracouien: ac Przemisien:
Camioneceng, Capitaneo; Stanislaw
de Tarnow, Sandomirien: ac Sir-
dien: Ostrzeszouienę, Capitaneo;
Ioanne de Sluszewo Brzeszen: Koni-
nen: Miedzyszecensiq, Capitaneo;
Ioanne Krotowski Iunivladislau-
en: Ioanne de Dambrowicá, Lu-
blinen: & Casimirien: Rohati-
neng, Capitaneo; Andrea Sierpski
de Gulczewo: Rauem: & Capita-
neo Plocen: Palatinis; Stanislaw
Mysskowski de Mirow, Sandomirien:
Cracouien: Generali, Rathneę, Capitaneo;
Georgio Konarski, Cal-
lisien: Ioanne Thomicki, Gnesnen:
Ioanne Lutomierski, Siradien: ac
Lancicien: Radomicę, Capitaneo,
Iacobo Lásoczki, Lancicien: Ra-
phaële Działyński, Bresten: &
Brodnicen: Capitaneo; Floriano Ze-
brzydowski, Lublinden: ac Sande-
cen: Capitaneo; Anselmo Gostom-
ski, Plocen: & Capitaneo Rauem:
Stanislaw Wolski, Rauem: Curia
nostra Marschalco, & Capitaneo
Krzepicen: Stanislaw Sobek à Su-*

*leiom, Sandecen: Regni nostri The-
saurario, ac Mátogocen: Capita-
neo; Sebastiano de Mielec: Wisli-
cen: & Capitaneo Brzeszen: Ga-
sparo Zebrzydowski, Rogoznen: Io-
anne Sirakowski, Landen: Curia
nostra Referendario, & Przede-
cen: Capitaneo; Ioanne Tarło, Má-
tógocen: & Capitaneo Pilznen:
Francisco Rusocki, Naklen: Alber-
to Czarnkowski, Sanocen: Castel-
lanis. Valentino Dembiński, Re-
gni nostri Cancellario, ac Lubomli-
en: Capitaneo; Petro Mysskowski,
Regni nostri Vicecancellario, De-
cano Cracouien: Gnesnen: Plocen:
Lancicien: Warszauicę, Praposi-
to; Stanislaw Karnkowski Secreta-
rio Maiore, & Curia nostra Refe-
rendario, Cantore Gnesnen: Schol:
Lancicien: Iacobo Paczyński, Deca-
no Vladislauien: Praposito Cru-
suicen: & Andrea Przeremski,
Gnesnensi, Cracouiensiq, Canonico,
tum & Nuncijs, Baromibus, ac alijs
plurimis fide dignis, circa premissa
existentibus.*

Sigismundus Augustus Rex.

His itaque tot & tantis le-
gum grauissimis authoritati-
bus, benè perpenſis, necessariò
fatendum est; eam qualem-
cunq; inhibitionem, nullius
debere esse momenti atque
ponderis ad Ecclesiasticam
iuridi-

iurisdictionem, vel imminuendam, vel infirmandam.

12 Equidem * multò faciliùs, consultiùsq; agi existimarem, si pristina illa sacro ordini cōstaret autoritas & iurisdictione. Non enim grassarentur inter homines, tot immania scelera: puta, blasphemia, sacrilegia, hæreses, & his similia, quibus grauissimè offenditur diuina bonitas, nimirum, si brachium seculare suum Ordini Ecclesiastico præstaret officium; alioquin verendum est, nè aliquando diuina vltione infligente pœnas, eò licentiæ deueniatur, vt diuina humanaque iura violentur, ac perturbentur omnia. Quod nè accidat, secularis potestatis est prouidere. Hoc enim illi onus Diuina lege incumbit, vt, quæ iudices Ecclesiastici Diuino numini aduersari, pœnisque digna censuerint, ea ipsi seuerè vindicent. Reges enim, atque eadem ratione ceteri Magistratus Politici, Ecclesiæ nutritij sunt, Esaia Cap: 49. Debent ergò illi seruire, eamque tueri ac defendere, ac veluti terrenum Regnum, (vt Diuus Gregorius inquit) cælesti debet famulari.

QVÆSTIO IV.

De foro Spiritualium, & an Clerici apud Iudicem secularem conueniri debeant?

S V M M A R I A.

1. Clerici à Iudice laico, iudicari non possunt.
2. Clerici in criminalibus causis, quando coram Iudice Ecclesiastico forum sortiuntur.
3. Clericis iure præsertim nouo, fori Priuilegium concessum.
4. Clerici fori Priuilegio renunciare non possunt.
5. Fori priuilegium Clerici, nùm in causis tantummodò personalibus sortiuntur.
6. Ecclesiasticus Ordo in Polonia, passim in omnibus realibus causis foro seculari subest.
7. Spirituales in quibus causis, iuxta dispositionem Statutorum Regni, coram Iudice seculari conueniri possunt.
8. Ecclesiasticos in Regno, etiam, in personalibus forum habere in iudicio seculari, quidam contendunt.
9. Statuti Vladislai Regis, Anni 1422. plana & perspicua interpretatio.

10. Iura Canonica, quae apud omnes auctoritatis esse debent.
 11. Iudiciorum diuersa subsellia, in Regno Polonia.
 12. Appellationes ad Curiam Romanam, an prohiberi possint?

Clericos, * coram Iudice laico regulariter conueniri non posse, sed coram suo Iudice Ecclesiastico, tam à sui ordinis hominibus, puta Clericis, quàm à laicis conueniendos esse, iura non solum Canonica, sed Ciuilia quoque attestantur. Et iure quidem Canonico clarè admodum ea de re disponitur, in cap: Nullus. 2. ibi. Nullus Iudicum, neq; Presbyterum, neq; Diaconum, aut Clericum vllum, aut minor es Ecclesie, sine permissu Pontificis, per se distinguere aut condemnare praesumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui iniuriam irrogare dignoscitur, tam diu sit sequestratus, quousq; reatum suum cognoscat & emendet, tit: de foro competen. Quod nō
 2. * solum in Ciuilibus, sed in criminalibus quoque causis, (non obstante in contrarium consuetudine) obseruari, patet ex textu, in cap: Clerici. 8. ibi. Cùm Imperator dicat, quòd leges non dedignantur sacros Canones imitari, in quibus generaliter traditur, vt de omni crimine Clericus debeat coram Ecclesiastico iudice conueniri, non debet in hac parte Ca-

nonibus ex aliqua consuetudine praedictum generari, tit: de Iudicijs, Quamuis alioquin, ob crimen aliquod commissum, depositionis, atq; excommunicationis, ac denique anathematis poenâ (si nimirum inculpatus de crimine incorrigibilis appareat) subsequuta, Clericus per Iudicem secularem comprimendus sit; per text: in cap: Cùm non ab homine 8. in verbis; Quod si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet, deinde contumacia crescente, anathematis mucrone ferri; postmodum verò, si in profundum malorum veniens contempserit, quum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, ne possit esse ultra perditio plurimorum, per secularem comprimendus est potestatem, &c. dicto tit: de iudicijs. Neque tamen etiam hoc casu tenetur Iudex Ecclesiasticus taliter depositum tradere Iudici seculari, sed ipse Iudex secularis debet eum comprehendere, per text: in cap: Et si Clerici. 4. ibi. Sed non debet quemlibet depositum tradere Iudici seculari pro suis excessibus, cùm sit suo sanctus officio, neq; duplici debeat ipsum contributione contertere. dicto titulo de Iudicijs.

Iure quoque * Ciuili, praefertim nouo Iustiniano, hanc fori praerogatiuam, clericis in vniuersum concessam, attributamque

tamque esse, pluribus eiusdem
 iuris legibus, probari potest:
 sed breuitatis studio cæteris
 omissis, vnam saltem impera-
 toris Friderici constitutio-
 nem, quæ habetur in auth:
Statuimus. Cod. de Episcop: &
 Cleric: hic adijcere lubet.
Statuimus, inquit imperator, vt nul-
 lus Ecclesiasticam personam in criminali
 questione, vel Ciuili, trahere ad Iudi-
 cium seculare presumat, contra Consti-
 tutiones Imperiales, & Canonicas san-
 ctiones: Quod si actor fecerit, à suo iu-
 re cadat, iudicatum non teneat, & Iu-
 dex ex tunc potestate iudicandi priuetur.
 Eandem Iustiniani quoq; Im-
 peratoris, hac de re, fuisse sen-
 tentiam, apertissime liquet,
 idq; ex textu in auth: *Clericus*.
 ibi. Clericus quoq; in lite pulsatus pecu-
 niaria causa, prius apud Episcopum conue-
 niatur, per quem sine damno causa decida-
 tur. Cod. de Episcop. & Cle-
 ric. Quibus itidem adstipula-
 tur, alia eiusdem Imp. nouella
 Constitutio, cuius hæc sunt
 verba: Causa, que sit cum Monacho,
 vel cum muliere qualibet in Monasterio
 consistente, non apud Iudicem Ciuilem
 ventiletur; sed apud Episcopum, qui de
 persone presentia, quod conuenit, statuet,
 siue per Abbatem, vel Antistitem, vel per
 alios hoc fieri debeat, qui secundum legem
 rem disponat; & sacras regulas, salua
 debita persone reuerentia, auth: Causa.
 Cod: cod. Et reuera, (vt cum

Imperatore Iustiniano lo-
 quar) indignum est, sacerdo-
 tes & religiosos viros turbu-
 lenta obseruatione pratorij
 vacare, vbi neque eis beaitu-
 dinis honor debitus reserue-
 tur, neque Oratorum adflu-
 ens in defensionibus copia,
 præstari queat.

Ac proinde * etiamsi Cleri- 4
 cus iurisdictionem secularis
 Iudicis prorogare vellet, ne-
 quaquam id ei permillum est.
 Ratio, quia cum hoc benefi-
 cium seu priuilegium fori nõ
 sit personale, sed toti Ordini
 Ecclesiastico publice indultum,
 renunciatio seu prorogatio
 istiusmodi, siue expressa, siue
 tacita, absque consensu supe-
 rioris facta, nullius est momẽ-
 ti: de quo est expressus textus
 in cap: *Si diligenti*. 12. §. fin: ibi.
 Manifeste patet, quod non solam inuiti,
 sed etiam voluntarij, pacisci non possunt,
 vt secularia iudicia subeant: cum non sit
 hoc beneficium personale; cui renunciari
 valeat, sed potius toti Collegio Ecclesiasti-
 co sit publice indultum, cui, priuatorum
 pacto, derogari non potest; tit: de foro
 compet. Pro quo facit etiam tex-
 tus, in cap. *Significasti*. 18. in verbis:
 Inquisitioni tue taliter respondemus, quod
 licet priuatorum consensus, eum, qui iu-
 risdictioni præesse dignoscitur, suum possit
 iudicem constituere: Clerici tamen in Iu-
 dicem

dicem non suum, (nisi forte sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Diocesani voluntas accedat,) consentiri non possunt. tit. eodem.

- 5 Cæterum hæc * fori priuilegia, etsi in personalibus tantum, non autem in realibus causis, clericis esse concessa, hac ratione quidam concludunt, quòd in actione reali, persona non censeatur obligata, per textum, §. omnino, Instit. de actionibus: & sic non trahatur in iudicium seculare persona Ecclesiastica, sed res ipsa. Regulariter enim ratione rei quis sortitur forum in loco, vbi res sita est, idque per rationem l. fin. Cod. vbi in rem act: & est textus in l. 3. §. si aliter fundus, ibi. *quoniam magis fundo quam personis ad iudicari partes intelliguntur.* ff. fin. regund. Verùm Doctores, communiori opinioni contrarium, hac in parte videntur sentire, videlicet laicum non posse esse Iudicem Clerici, etiam in realibus, nec coram eo conueniri; vt notat Minsing. obser: 22. libro I. Apud nos * in Regno Ecclesiasticos ex recepta potius quadam inueterataque consuetudine, quàm ex iuris præscripto, aut neces-
- 6

sitate, in omnibus iam passim actionibus realibus, forum & iurisdictionem secularem sortiri, praxis continua docet; cum tamen, quatuor tantummodo casus in iure nostro reperiantur, in quibus causa spiritualium, iuri terrestri (quod idem est iudici seculari) subesse debeant; idque iuxta dispositionem Statuti Regis Alexandri, in Radom, Anno 1505. conditi; cuius ea sunt verba.

*Spirituales * pro bonis siue iniuriis bonorum iuri communi subiectorum, iure terrestri experiantur. Iniuria sunt, super limitibus, hmetonibus fugitiuis, cede & vulneribus, alias iuxta Statuta Alberti Regis.*

Quinimò Sigismundus Rex, posteaquàm Statuto Añi 1543. causas omnes, de quibus Iudices spirituales cognoscere debeant, & in quibus spirituales ad iudicium seculare trahi possent, luculentissimè exposuisset, poenā quoque in eos, qui personas Ecclesiasticas ad forū seculare trahere præsumeret, statuere voluit, quod aperitissimè declaratur his verbis: *Similiter etiam si quis secularis spiritua-*

7

lem ad ius seculare terrestre, pro his articulis iudicio spirituali pertinentibus, euocaret, talis etiam debet condemnari in poena 14. Marcar. Nihilominus per hanc Constitutionem nostram, nolumus vt in aliquo

aliquo derogetur iuribus & privilegiis spiritualium, in Statutis descriptis; hoc est, ne in illis mutaretur vel destrueretur, quod est plus in illis scriptum, quam hæc Constitutio habet. Ita enim cum Consiliariis nostris, & Nunciis terrarum constituimus, quia hoc debemus unicuique, tam spirituali, quam seculari subdito nostro tenere, & reformare iuxta Constitutiones priores. Deus bone! quid clarius, quid ué euentius, de hac Ordinis Ecclesiastici fori prærogatiua, dici aut statui potuit, quam quod hic ab optimo pijsimoque Rege dictum atque statutum est? Puto in tam perspicuis, & luce meridiana clarioribus, huius statuti verbis, etiam cæcucientes, id quod res est, manu palpare posse.

8 Neq; tamen * defuisse, imò neque nunc deesse eos, qui Ecclesiasticos, non tantum in realibus quibusuis causis, uerum etiam in personalibus, sine discrimine statûs & conditionis, coram Iudice seculari forum sortiri debere, summa contentione, nè dicam temeritate & pertinacia, arguunt. Eius uerò rei optimam se habere causam existimant, quòd uidelicet secundum Statuta Casimiri Regis, in omnibus terris, Regno Poloniae subiectis, vnum ius, vna consue-

tudo iudicij debeat obseruari.

Ita enim * Statutum illud 9 Casimiri Regis, à Vladislao Iagellone in Castris propè Czervviensko, Año Dñi 1422. confirmatum, de his disponit. Præterea perpetuo edicto statuimus, vt omnes & singuli homines Regni nostri, cuiuscunq; conditionis, status, dignitatis, aut gradus fuerint, causas in iudiciis nostris terrestribus proponentes, vel proponere uolentes, singulariter singuli, & generaliter vniuersi, eodem iure, modis, consuetudinibus, & ritibus, per Regnum nostrum potiantur: nec audeant iudices, sedibus & tribunalibus iudiciorum nostrorum præsidentes, alios modos, ritus, & consuetudines, circa terminos & sententias obseruare, nisi illos, quos præfati Domini Casimiri liber & constitutiones doceant, & informent; ad quem semper recurrant. Quicquid autem per ipsos aliter fuerit iudicatum & sententiatum, irritum remaneat, & nullius roboris vel momenti. Iam hîc isti, illud inculcabunt. En legis verba, vnum ius, vnam consuetudinem, in vno Regno omnium esse debere: quorsum igitur hæc exotica (ita illi ius Canonicum uocant) & peregrina iura, ut potè patrijs legibus, & consuetudinibus contraria? Sanè horret * refugitque animus, isti¹⁰ usmodi hominum turpitudinem, nè dicam impietatem, propalare, qui tam pias sacro-

rum Conciliorum sanctiones, tam religiosa sanctorum Patrum, atq; Summorum Pontificum decreta, ipsorum deniq; Apostolorum, pura sacrosanctaq; dogmata, pro exoticis & peregrinis iuribus reputare non vereantur. Equidem talium rerum assertes, cum ab ea sanctorum communione, quæ in hisce sacrorum Canonum regulis continetur, pertinaciter segregare sese cupiât: non video, quâ ratione Christianorum Catholicorumuè nomen deinceps mereri possint aut debeant? Quis enim vnquã populus, quæuè natio, Christi nomen professâ, eò impietatis deuenisse dici potest, vt sacros Canones, tanquã peregrinos, & à communi fidelium sensu alienos, reiiciendos esse putaret? quinimò antiquissimos illos Christiani nominis Reges atq; Imperatores, palàm confessos fuisse cõstat, quòd leges ipsorũ sacros Canones imitari nõ dedignantur. Maiores deniq; nostri, qua pietate, quæuè religionis obseruantia, hæc tam pia dogmata coluerint, ijsque perpetuò adhæserint, vel hoc ipsum indicio est; quod non

sententias solummodò illi, sed interdum integros Canones ex eo ipso iure excerptos, Statutis atque Constitutionibus suis ingesserint: eaq; ratione proculdubio legibus suis, sanctitatis opinionem, & venerationem quandam conciliare voluerint. Quid! auis nè posteritatem prudentiorem, nè dicam vitiosiore, (quæ notã illis impietatis hæc in parte asserere volet) ætas nostra dabit? Absit ab ingenuo & generoso pectore quouis, tam immane scelus, ignominia perpetuã labe piandum. Verumenimverò missis iam hisce, ad explicationem superiõ commemorati Statuti redeundo, cuius recti æquique studioso, planum atq; perspicuũ esse potest, statutum illud, non de statibus & ordinibus Regni, sed de diuersitate seu varietate tantummodò legum, iurium, & consuetudinum, interris & Prouincijs Regno subiectis disponere; puta, quòd tunc maioris Poloniae incolæ, alijs atque diuersis iuribus & consuetudinibus subessent, quàm quæ minoris Poloniae terricolis in vsu fuerũt. Vnde Casimirus Rex, sub

vno Principe & capite, diuer-
 fas leges obseruari, indignum
 maiestate sua esse existimans,
 id hac sua sanctione efficere
 voluit, quò omnes in vniuer-
 sum Regnicolæ, vno iure,
 nempe terrestri in posterum
 vterentur: vbi iuris Cano-
 nici, aut status spiritualis,
 nullam factam fuisse men-
 tionem liquidò appareat. Si-
 quidem & aliàs Regibus no-
 stris, id moris fuisse certissi-
 mum est, quò quotiescun-
 que de vnionibus Prouincia-
 rum & ditionum, sibi subie-
 ctarum, iura illis ferre contin-
 geret, semper id præcipuè e-
 dictis suis inuehebant, quòd
 omnes Terras, Ducatus atque
 Prouincias, quæ diuersum ius,
 diuersasq; consuetudines te-
 nerent, ad vnum ius & vnam
 legem, omnibus Regnicolis
 communem, reducturi essent:
 quod etiam in privilegio Re-
 gis Vladislai in Iedlna con-
 cesso, ac postmodum Craco-
 uiæ Anno 1433. confirmato,
 videre est; cuius is est tenor:
*Item pollicemur, quòd omnes terras
 nostras Regni nostri Poloniae, etiam
 terram Russiæ includendo, saluis ta-
 mē auenæ contributionibus (de qui-
 bus nobis, ad tempora vitæ nostræ,*

*sola Russia respondebit) ad vnum-
 ius, & vnam legem communem
 omnibus terris, reducemus, reduci-
 musq; adunamus, & vnimus, te-
 nore presentium mediante. Ex qui-
 bus apertissimè constat, hu-
 iusmodi & similibus Statutis,
 ne dùm Ecclesiastica, sed neq;
 aliorum subfelliorum iudicia
 esse abrogata. Extant * si- II
 quidem etiamnum in Re-
 gno, diuersæ iudicum iuris-
 dictiones. Alij enim de in-
 iurijs realibus, alij de obli-
 gationibus personalibus co-
 gnoscunt: alij his, qui iuri Sa-
 xonico seu Magdeburgensè
 subiecti sunt; alij Iudæis: &
 sic deinceps alij alijs iura di-
 cunt. Nemo tamen rerum
 patriarum non ignarus, dice-
 re audeat, huiusmodi iudiciorū
 partitiones, contra Statuta v-
 nionis iurium fieri; quinimò
 concordiam atque optimum
 Reipub: statum, hac distin-
 ctione subfelliorum, veluti
 harmoniâ quadam, firmiter
 conseruari, vel inuitus fatea-
 tur necessum est. Quæ cum
 ita se habeant in prophanis
 istiusmodi iudicijs, cur non
 multò magis Ecclesiasticæ iu-
 risdictioni id acceptum ferri
 debeat? Cùm iudicia illa, non*

autoritate solùm, sed & anti-
 quitate cæteris longè antecel-
 lant : vtpotè, quòd omnes
 Principes terræ, & cæteros ho-
 mines, Episcopis, & per con-
 sequens iudicio spirituali, o-
 bedire, Beatus Petrus præci-
 piebat, prout in cap: *Omnes*.
 4. tit. de maior: & obedien-
 disponitur; idque ob singula-
 rem atque admodum elegan-
 tem rationem, quæ in cap.
Certam. distinct: 10. habetur.
 in verbis. *Certū est*, inquit Felix
 Papa, *hoc rebus vestris esse saluta-
 re, ut cū de causis Dei agitur, iuxta
 ipsius Constitutionem, Regiam vo-
 luntatem Sacerdotibus Christi stu-
 deatis subdere, non præferre; & sa-
 crosancta, per eorum Præsules potius
 discere, quàm docere; Ecclesiasticam
 formam sequi, non huic humanita-
 tis sequenda iura præfigere; neque
 eius sanctionibus velle dominari,
 cuius clementiæ Deus voluit tua
 pia deuotionis colla submittere, in-
 contumeliam disponentis. Præceptis
 enim Apostolicis, teste Gregorio
 Papa, non dura superbia resistere,
 sed per obedientiam, quæ à sancta
 Romana Ecclesia, & Apostolica au-
 thoritate iussa sunt, salutiferè im-
 plere debemus, si eiusdem sanctæ
 Dei Ecclesiæ, quæ est caput nostrum,
 communionem habere desideramus.*

cap: 2. distinct: 15. At fortè*
 modestioris & cultioris inge-
 nij quidam, se non tam, de
 prima instantia fori spiritua-
 lis, quàm de appellationibus,
 maximè verò ad Curiam Ro-
 manam deuoluendis, labora-
 re contendent. Cùm enim
 Ordo Equestris huius Regni,
 armis potiùs, quàm litibus sic
 assuetus: durū omninò, vixq;
 tollerandum illi videtur, tot
 litium anfractibus implicari;
 præsertim, quòd in prose-
 quendis huiusmodi appella-
 tionibus, cùm ob distantiam
 locorum, tum ob sumptuum
 magnitudinem, causâ cadere,
 vel vltro etiam liti renuncia-
 re, necessum habeant. Sit ita
 sanè: at appellationum, re-
 media, duabus potissimum,
 ex causis, inuenta esse quis
 ignorat? Prima quidem, quò
 grauatus habeat beneficium,
 ad superiorem Iudicem pro-
 uocandi; altera, quo iurisdic-
 tio supremæ potestatis inte-
 gra, illibataq; conseruetur.
 Iam si summo aliquo iure, seu
 potiùs iniuriâ, beneficium il-
 lud prouocandi ad superiorē,
 clero auferatur: at qua ratio-
 ne, Sanctæ Sedi Apostolicæ,
 summoque Pontifici, Christi
 vicario,

vicario, ius supremæ potestatis tolli possit, non satis id mihi exploratum est. Quinimò ex hac (quod absit) acephalia, membris nimirum à proprio capite abscissis, atque auulsis, quid nisi certissimus totius corporis interitus expectandus esset? atque proculdubio idem Clero eueniret, quod ouibus quondam, à lupis, innata alioquin antipathia sibi infestis, de remouendis gregis custodibus persuasis, accidisse fertur. Equidem hæc, non à Clero (cui talia comminisci fas non est) extorquenda: sed à sancta Sede Apostolica, humilimis precibus impetranda esse censerem, quò videlicet, more aliarum nationum, ex speciali beatitudinis ipsius indulto & concessione, Primati Regni, qui privilegio legationis Apostolicæ gaudet, vel cuiquam alteri, personæ tamen spirituali, de huiusmodi causis intra fines Regni cognoscere liceret, idque si fieri posset, appellatione remota. Quod si impetrari possit, satis puto isti tam acrium concertationum suarum, luculentam mercedem inde reportarent.

QVÆSTIO V.

Consuetudo, & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam promulgata, vtrum de iure valeant: necne?

S V M M A R I A.

1. *Consuetudines & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam facta, ipso iure non valent.*
2. *Statuta contra iura Ecclesie, vel Clericorum promulgata, ex volumine legum abradi debent.*
3. *Constitutio Friderici Imperatoris, de Statutis contra Ecclesiasticas personas latis, abolendis.*
4. *Jus suum cuiq; tribuere, naturalis equitas suadet.*
5. *Jure Canonico, quales pœnæ in eos, qui Statuta contra Ecclesiasticam libertatem ferunt, sint constitutæ.*
6. *Constitutionum Regni compilatores, an excusandi sint: quòd contra iura Ecclesiastica leges concinere presumant.*
7. *Statuta & leges contra libertatē Ecclesiasticā facta, quæ dicantur.*
8. *Statuta, seu leges laicorum, quando ligent Clericos.*
9. *Constitutiones Anni 1607. libertatibus atq; immunitatibus Ecclesiasticis repugnant.*

- 1 **C**onstitutiones * & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam, vel Clericorum facta & fienda, ipso iure non valere, & Clericos nulla ratione ligare posse, plusquam manifestum est, idque per textum in auth. *Causa*. Cod. de sacrosan: Ecclesiis. Quinimò * huiusmodi Statuta de volumine legum abradi debent: & non solum statuentes, sed etiam consentientes, talibusque Statutis vtentes, & omnes in tali loco habitantes puniantur; prout habetur in Cōstitutione Friderici Imperat. tit. de statutis & cōsuetudinibus contra libertatē Ecclesiast. edit. quàm de verbo ad verbum hęc ponere operæ præcium esse duxi.
- 3 **A**d decus * inquit Imperator, & honorem Imperij, & laudem Romani Principis, nihil omninò magis videtur accedere, quàm vt expurgatis quibusdam erroribus, & iniquis quorundam statutis penitus destitutis, de cætero Ecclesia Dei plena quiete vigeat, & secunda gaudeat libertate. Sane a deo infidelium quorundam & iniustorum iniquitas abundauit, vt non dubitent contra Apostolicam doctrinam, & sacros Canones, statuta sua cōsingere, contra Ecclesiasticas personas, & Ecclesie libertatem. Cùm ergo dispositione diuina fauente, nihil velit Ecclesia (que nihil debet præter bonum appetere) quod nobis eodem concursu, & eadem non placeat voluntate:

Nos Fridericus Romanorum Imperator, semper Augustus, hac edictali lege, irritamus, & irrita nunciamus omnia statuta & consuetudines, que Ciuitates vel loca, potestates, Consules, vel quacunq; alie persone, contra libertatem Ecclesie, vel Ecclesiasticas personas edere, vel seruare, aduersus Canonicas, vel Imperiales sanctiones præsumserunt, & ea capitularibus suis mandamus, intra duos menses post huius publicationem edicti, penitus aboleri: & si de cætero similia attentauerint, ipso iure decernimus esse nulla, & eos sua iurisdictione priuatos, superiori protinus applicanda, necnon locorum, vbi deinceps talia præsumpta fuerint, banno mille Marcharum præcipimus subiaccere. Potestates vero Consules, Rectores, Statutarij, & Scriptores dictorum Statutorum, necnon & Consiliarij locorum ipsorum, qui secundum statuta vel consuetudines memoratas iudicauerint, sint extunc ipso iure infames, quorum sententias & actus alios illegitimos præcipimus aliquatenus non tenere. Quod si per annum huius nostre constitutionis inuenti fuerint contemptores, bona, per totum nostrum imperium, mandamus impune ab omnibus occupari: saluis nihilominus alijs pœnis, contra tales in generali Concilio promulgatis.

En quàm grauiter, imò quàm sanctè & religiosè, de libertatibus Ecclesiasticis Imperator hęc statuat; nec immeritò id quidem. Cùm enim * omnibus hominibus, qui moribus & legibus reguntur, præceptū esse constet, ius suum cuiq; tribuere:

buere: quis eos, qui prerogatiuis & immunitatibus Ecclesiasticis, manus (vt ita dicam) iniicere presumunt violentas, summæ præsumptionis & temeritatis non arguat? Certè hoc factò Saluator ipse, in ministris suis se flagellari, atque iterum crucifigi, in Evangelio monet. Ac proinde * sacri quoq; Canones eam rei indignitatè non ferentes, ad reprimendam huiusmodi violatorum libertatis Ecclesiasticæ audaciam, præter eas poenas, quæ in superius commemorata cõstitutione proponuntur, excommunicationis quoque mucrone eos ferendos esse censuerunt: prout id in cap: Nouerit. 49. tit: de sentent. excommunicat. exprimitur his verbis: *Excommunicamus omnes hereticos vtriusq; sexus, quocunq; nomine censeantur, & fautores, & receptatores, & defensores eorũ. Necnon & qui de cetero seruari fecerint, statuta, edicta, & consuetudines introductas contra Ecclesiæ libertatem, nisi ea de Capitalaribus suis intra duos menses post huiusmodi publicationem sententiæ, fecerint amoueri. Item excommunicamus Statuarios, & scriptores statutorũ ipsorum, necnon potestates, Consu-*

*les, Rectores, & Consiliarios locorum, vbi de cetero huiusmodi statuta & consuetudines editæ fuerint, vel seruata, necnon & illos qui secundum ea præsumpserint iudicare, vel in publicam formam scribere iudicata. Ac insuper si habeant fæuda, vel alia beneficia Ecclesiastica: ipso iure, absq; alia priuatione, talia beneficia amittunt, idq; per expressum text: in cap: Grauem. 53. tit: de sentent. excommunicat. Iam videant * isti nostri nomothetæ, qui in publicis Regni Comitij, non tantum in præiudicium libertatum Ecclesiasticarum, & vniuersi Cleri, verum etiam, quod grauius ferendum est, in contemptum sanctæ Romanæ Ecclesiæ (cuius filios se esse profitentur) atq; ad eò ipsius Vicarij Christi, leges impias ac detestandas figunt atque refigunt; vel qui illis consensum præbent, opem auxiliumq; præstant, immò sæpius tanti sacrilegij ipsi auctores existunt: videant inquam, quâ fronte, quauè conscientia hunc errorem, nè dicam temeritatem suam, excusare possint? Sanè timorem Dei abieciisse is videtur, qui conscientia suæ prodigus est.*

At nè

7 At nè * fortè, tam manifesto errori culpam ignorantia, quasi speciosum velamen quoddam, obtendere possent: quænam statuta contra libertatem Ecclesiasticam esse dicantur, explicandū nobis erit. Et in primis sciendum est, illa statuta contraria Ecclesiasticæ libertati dici, ex quibus tolluntur vel diminuuntur priuilegia Ecclesijs vel Ecclesiasticis personis, à Pontifice, vel alicuius Regni aut Prouinciæ superiori magistratu concessa; secund. Innocent. in d. cap. *Nouerit*. Vel quando Clerici impediuntur facere ea, quæ sunt ipsis concessa à iure communi, & sic quando fiunt statuta contra ea, quæ de iure communi; competunt Clericis, vt notatur in cap. *Ecclesia Sanctæ Mariæ*, tit. de Constit. Vel etiam quando volunt Ecclesiam, vel Clericos, ipsorum ué subditos subijcere seruituti, & publicis functionibus, de quo est casus in dict. cap. *Grauem*. Vel denique, quando per huiusmodi statuta, Clerici efficiuntur timidiores, & laici audentiores ad nocendum, argum. l. i. §. *quæ oneranda*. ff. *quar. rer. act. non da-*

tur. quod etiam probat Abb. in d. cap. *Nouerit*. per d. cap. *Grauem*. Et in summa* quando statuta aut leges laicorum, specificè disponunt super bonis, vel personis Ecclesiasticis, etiam si commodum & fauorem earum cōcernant, nullo tamen modo seruari debēt. Ratio est, quia neque Imperator, neque Rex, nec alius secularis habet potestatem super Ecclesias, aut personas spirituales: prout in cap. *Ecclesia*, 10. disponitur his verbis: *Nos attendentes*, inquit Innocentius III. Papa, quod laicis, etiam religiosi super Ecclesijs & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, à quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respicit commodum & fauorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit adprobatum, tit. de Constitutionib. Quibus ad stipulatur alius quoq; textus, in cap. *Quæ in Ecclesia*. 7. tit. eod. Secus est, quando leges aut statuta generaliter feruntur, non faciendo mentionem Clericorum, aut bonorum Ecclesiæ, & non repugnant canonibus, rationabiliaque sunt; tum etiam

tum etiam quo ad Clericos, & Ecclesiasticas personas extendi possunt. Exempli gratia; si statutum disponat, ut existentibus masculis mulier non succedat, etiam de Clericis ad successionem ante feminas vocandis, intelligi debet: ut notat Panor: in cap: *Constitutus. tit: de restitut: in integrum.* Vnde omnes leges, disponentes super contractibus, emptionis, venditionis, locationis, conductionis, commodati, & alijs huiusmodi rebus, si non contradicunt Canonibus, vel legi naturæ: etiam quo ad Ecclesiasticas personas porrigi debent. pro quo facit textus in cap: 1. in verbis: *Quia verò sicut leges non dedignatur sacros Canones imitari; ita & sacrorum statuta Canonum, Principum Constitutionibus adiuvantur.* tit: de noui operis nunciat. Ex quibus manifestò * apparet, omnia illa Statuta, quæ hoc infelici nostro euo, maximè verò omnes illas Cõstitutiones Anni 1607. quæ turbata Repub: ob domesticas dissensiones, contra personas spirituales, reclamantibus & protestantibus Episcopis, atque vniuerso huius

Regni Clero, summo iure, summauè iniuriã à secularib⁹ promulgatæ, & in volumen legum publicarum relatæ fuerunt, contrarias atq; omninò repugnanres esse libertati Ecclesiasticæ: vtpotè, per quæ vel diminui, vel omninò funditus tolli videntur priuilegia Ecclesiæ vel ordini Ecclesiastico seruentia. Nam quæ ibi de suspensione, de præscriptionibus Decimarum, & aliorum fructuum, ex bonis & censibus iure redemptionis Ecclesijs adscriptis, prouenientium, de Annatis, de scultetis, de foro spiritualium, de appellationibus ad Curiam Romanam non admittendis, de plebeis ad Ecclesias etiam Collegiatis non recipiendis, sine Status spiritualis consensu à secularibus statuuntur, quid aliud nisi temerariam quandam manuum quasi iniectio-nem, in iura & immunitates Ecclesiasticas sapiunt? cum, nõ quod antiquæ consuetudini, perpetuoq; (ex quo Regnũ hoc Christianæ religionis sacra suscepit) vsui, consentaneum; non quòd æquitati, aut iuribus Ecclesiastici Ordinis conueniens est: sed quòd propriæ re-

priæ temeritati, & quicquid
liber faciendi licetiæ, applau-
dere videbatur, in legibus &
Constitutionibus huiusmodi
côterneri nemo negare potest.

QVÆSTIO VI.

Statuta seu Constitutiones
Regni, de Annatis Ro-
manæ Curia denegandis,
an iuri sint consentaneæ,
necne?

SUMMARI A.

1. Constitutiones de Annatis, ob importunitatem secularium promulgata.
2. Contra Annatas Concilij Basiliensis decretum opponitur.
3. Priuatus priuatum iure suo spoliare non potest.
4. Annata iure diuino introducta.
5. Annatarum Summo Pontifici persoluendarum utilitas.
6. Ratio exigendarum Annatarum in Curia Rom. quomodo constet.
7. Authoris de Annatis sententia.

EXtant * de Annatis, tam superiorum, quàm recentium temporum, plures in volumine statutorum Regni leges, à piissimis illis Regibus & Principibus, non tam ipsorum

voluntate, aut communi consensu omnium Ordinum Regni, quàm importunitate atq; temeritate quadam secularis status promulgata: cuius rei indicio est Statutum illud primum de Annatis, Sigismundi Regis, Anni 1543. vbi inquit: *Satisfaciendo postulationibus Dominorum Consulariorum nostrorum secularium, & Nunciorum terrestrium, mittemus ad Sanctum Patrem petita Annatas, ut ne eas de Regno efferrî permittamus, sed ut remaneant pro defensione Reipub. in Regno. Quod si eas impetrare non possumus, tamen iam ex nunc renunciare illi debemus; easdem Nos, neque daturus esse, neque efferrî vlla ratione permissuros.* Quod Statutum, licet optimus Princeps ob importunas preces (quemadmodum ipse attestatur) secularium promulgari passus fuerit; nunquam tamen eas ad effectum perducere in animo habuit, idq; ob summam, quæ inde promanere videbatur, rei indignitatem. Equidem * non ignoro, quid isti nomophori cum illo coryphæo suo Przulasio, contra Annatarum iura effutiant? quomodo contra sanctam sedem Apostolicam debachentur?

cur? cum quibus maledictis atq; conuicijs certare, non est mei instituti; rem nihilominus ipsam, sicco pede non esse praterendum, arbitratus sum. Pro basi illi & fulcimento huius causæ, Concilij Basilienfis allegant decretum, quo huiusmodi Annatæ, & alij Simoniaci quæstus prohibetur: cum omnibus, etiam lippis atque tonsoribus (vt vulgò aiūt) notum atque exploratum sit, Concilij illius, quod in schismate, puta absque capite, ipso nimirum Summo Pontifice, quinimò contra Pontificem, indebitè atq; illegitimè celebratum fuit, nullam esse authoritatem. Ac proinde, quemadmodum neq; Cōcilij illius (si fortè Concilium, dici meretur) authoritati, facultas Annatarum Sanctæ Sedi Apostolicæ adimendarum competebat: ita nō video, quare rationes leges seu constitutiones Regni, id vsurpare sibi possint, aut debeant. Nam si hoc* nō solum patriæ nostræ, verum omnium nationum leges & iura non permittunt, vt priuatus priuatum, iure suo, indicta causa spoliare possit; multominus de irroganda

Sanctæ Sedi Apostolicæ, quæ pro capite totius Christianitatis meritò reputari debet,) hactam insigni iniuria, vt nimirum iure suo, longo vsu, totius Christiani orbis consensu acquisito, priuari debeat, vlla lege, aut consuetudine constitui potest.

Ac nè* quispiam fortè in eo etiam hallucinetur, ac si Annatarum ratio, mera tantum & absoluta vsurpatione, non autem iure, aut concessione aliqua, ad Sanctam Sedem Apostolicam pertineat; idcirco sciendum est, ius primitiarum (quod ipsas Annatas denotat, quando nimirum fructus primi anni ex Sacerdotijs, Summo Pontifici offeruntur (lege Diuina, ipsis Summis Pontificibus adscriptum atque attributum esse. Decimis enim pro vsu Leuitarum, id est, sacerdotum, à populo Israelitico percipiendis, assignatis, ipse Dominus ad Moysem ita loquutus est: *Præpe, inquit, Leuitis, atq; denuncia, cum acceperitis à filijs Israhel Decimas, quas dedi vobis in oblationem primitiuorū, tam de areis, quàm de torcularibus, & vniuersis, quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date Aaron Sa-*

ron Sacerdoti. Num:cap:18. Nec quisquam, id sibi persuaderi sinat, quòd huiusmodi primitiæ, seu Decimæ Decimarum, vnà cum Leuitico Sacerdotio, per nouam Euangelij legem introductam cessauerint; & ideò nullà ratione præstari amplius debeant, quemadmodum, asserit Prilufius; nam quamuis olim, secundum S. Thomam 2. 2. qu:86. primitiæ erant de præcepto cæremoniæ; quoad determinationē, putà quòd Summo Sacerdoti exhiberentur: nunc tamen eas esse de præcepto Ecclesiæ, & consuetudine antiqua, cuius nō est memoria. Nam cùm ratione sui ministerij maioris sint dignitatis Sacerdotes noui testamenti, quàm veteris; meritò etiam populus nouæ legis, ad maiora illis præstanda obligatur, quàm populus Veteris testamenti. Cùm, itaque * Annatæ, nihil aliud sint, nisi Decimæ Decimarum, quæ non solùm ex præcepto Diuino, sed etiam ex antiquissima consuetudine, Summis Pontificibus, citra omnem inuidiam, ab omnibus Christianis penduntur, idque vel ob eam potissimū causam, quòd in necessitate aliqua insigni ipsius Ecclesiæ, vel Christiani alicuius populi, sancta Sedes Apostolica, tanquam pia mater omnium Christianorū, ex huiusmodi prouentibus auxiliatricem manum plurimis porrigere consueuerit. Cuius rei exempla euidentissima, si nō externa & peregrina, at saltem domestica, passim nobis occurrunt: quale est illud, quod tempore Casimiri Magni Regis, circiter Annum Domini 1351. à Pontifice Clemente Sexto, huiusmodi Decimam Decimarū, pro cōmodo Regni, donatam fuisse, Cromerus pag: 213. adnotat. idemq; factum fuisse sub Casimiro tertio, supra in qu: de Decimis, docui. Ac proinde * 6 iustitia, imò ipsa humanitas id exigere videtur, nè de interuertēdis illis tātoperè solliciti simus; præsertim verò, quòd non vsque adeò (vt quidam fortè opinantur) magnos & ingentes thesauros ea res nobis, Regnouē nostro sit importatura. Nā in decursu aliquot annorum, vix aliquando decem, vel viginti millium florenorum summam, Annatarum nomine ad Rom: Curia à nostra

ā nostratibus conferri, certò affirmare possim. Non enim quisquam illud existimet, veri valoris reditus primi anni illuc conferri; sed iuxta antiquam taxam beneficiorum, (in qua census aliq; fixi prouentus tantummodò continetur) rationem exigendarum huiusmodi Annatarum in Curia Rom: constare. Quæ res exiguæ certè momenti esse videtur: quemadmodum dum Romæ essem experimèto ipse didici, idq; duos Episcopatus, Vladislaueni: nimirum; & alterum Varmiensis, in Curia Romana expediendo, quorū hic quadringentis aureis; ille verò octingentis ferrè, ratione Annatarum æstimatus fuit. Vnde facilè colligi potest, quid de cæteris Episcopatibus, præsertim Metropolitanae Leopoliens. Suffraganeis 7 sentiendum sit. Optarem, * sanè, vt iam tandem aliquando importunis, ac (vt dicam quod res est) sordidis istiusmodi querelis, silentium imponatur, nè videlicet hac in parte, toti orbi Christiano, ingenij nostri morbos prodamus. Non pœniteat nationem nostram, omnium Christia-

norum, puta Germanorum, Hispanorum, Italicorum, aliorumque, qui Sanctam Sedem Apostolicam, tanquam caput totius orbis Christiani, vnicè colunt atque obseruant, sequi exempla; à quibus huiusmodi pensiones, nulla pròportione cum his, quæ ex hoc Regno proueniunt, Annatis cõparandas, magna alacritate, & plena (vt aiunt) manu, sine tædio, aut querimonia, ad Curiam Rom: quotidie perferri videmus.

QVÆSTIO VII.

Vtrum Ordo Ecclesiasticus ad onera publica ferenda teneatur: & an subditi illorum, puta Sculteti & Aduocati, ad expeditionem bellicam cogi possint?

S V M M A R I A.

1. Ecclesiastica personæ, & subditi eorum, à functionibus publicis immunes sunt.
2. Munera publica quomodo distinguuntur.
3. Munera personalia, quando Ecclesiasti-

- clesiastica persone obire non te-
neantur.
4. Ecclesiastici, illorumuè subditi,
ad munera vilia & sordida non
obligantur.
 5. Patrimonialia munera qua di-
cuntur, & an Clerici his subsint.
 6. Ecclesiastica bona ad soluenda
tributa quando obligentur.
 7. Collecta seu subsidia extraordi-
naria, clericis imponi non pos-
sunt, statutis laicorum.
 8. Statuta Regni de Scultetis, &
Aduocatis, spiritualium ad bel-
lum mittendis, an iuri vel equi-
tati sint consentanea.
 9. Status Regni, duplici ordine,
spirituali nimirum & seculari
constat.
 10. Bona spiritualium à seruitio
militari immunita esse debent.
 11. Diplomata Regum, in quibus
Ecclesiastica bona à seruitio mili-
tari eximuntur.
 12. Statutum Casimiri Magni, de
Scultetorum prefectione ad bel-
lum, quomodo intelligendum.
 13. Constitutio Anni 1563. de redi-
mendis Scultetis, etiam ad bona
spiritualium extenditur.
 14. Statuta de remouendis inutili-
bus & rebellibus Scultetis, pas-
sim in Regno practicantur.
 15. Defensio Regni iam ferè soli Or-
dini Ecclesiastico accepta ferri
debet.

I Amantè quæstione 5. * di-
ctum fuit, contra Ecclesia-
sticam libertatè id fieri, quan-
do Ecclesiasticæ personæ, vel
subditi eorum, ad onera seu
functiones publicas adigun-
tur, à quibus omninò immu-
nes esse debent; idque ex di-
spositione sacrorum Cano-
num, maximè verò Concilij
Lateranen: quòd in cap. Non
minus. 4. hac verborum serie,
recensetur. In diuersis mundi
partibus, Consules Ciuitatum, &
Rectores, necnon & alij, qui pote-
statem habere videntur, tot onera
frequenter imponunt Ecclesiis, vt
deterioris conditionis factum sub eis
sacerdotium videatur, quàm sub
Pharaone fuerit, qui legis diuina
notitiam non habebat. Ille quidem
omnibus alijs seruituti subactis, sa-
cerdotes & possessiones eorum in
pristina libertate dimisit, & eis ali-
moniam de publico administrauit:
Isti verò onera sua ferè vniuersa
imponunt Ecclesiis, & tot angariis
eas adfligunt, vt eis, quòd Hiere-
mias deplorat, competere videa-
tur, Princeps prouinciarum facta est
sub tributo. Sive quidem fossatam,
sive expeditiones, sive alia qualibet
sibi arbitrentur agenda, de bonis
Ecclesiarum, & Clericorum, &
pauperum Christi vsibus deputatis,
volunt

volunt ferè cuncta compleri. Iurisdictionem etiam & auctoritatē Prælatorum ita euacuant, ut nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri de cetero talia prohibemus; nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem adspexerint, ut absq; vlla exactione, ad reuelandas communes utilitates vel necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem Consules, aut alij de cetero ista commiserint, & commoniti desistere noluerint, tam ipsi, quàm fautores eorum, excommunicationi sese nouerint subiicere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem. tit: de immunitat: Ecclesiar. pro quo faciunt etiam text: in cap: Grauem. tit: de senten: excom. & in cap: Generaliter. 40. §. Nouarum. 16. quæ: i. vbi Imperatorum quoq; Romanorum, Honorij & Theodosij, his de rebus extat decretum, cuius contextum hic adscribere lubet: Placet, inquit Imperatores, rationabilis consilij tenore perpenso, districta moderatione prescribere, à quibus specialiter necessitatibus singulariũ urbium Ecclesiæ habeantur immu-

nes, prima quippe illius usurpationis contumelia depellenda est, ne prædicia vsibus cælestium secretorum dedicata, sordidorum munerum fece vexentur, nihil extraordinariũ abhinc super indictum uel flagitetur, nulla translationum sollicitudo stignetur, postremò nihil præter Canoniam illationem, quam aduentitia necessitatis sarcina repentina poposcerit, eius functionibus adscribatur. Si quis contra venerit, post debita ultionis acrimoniam, quæ ex hæc sacrilegos iure promenda est, exilio deportationis perpetuò subdatur. Cod: de sacrosanctis Ecclesijs. Quæ priuilegia atque immunitates Ecclesiasticas, etiam ipse Prælusius, alioquin Clero iniquus & infestus, suis statutis inferere non dubitauit; ut videre est sub tit: de libertat: Eccles. Verùm * tamen v

2.
hæc materia de muneribus publicis planior fiat, tenenda est distinctio, quæ habetur in l. i. in princ. ff. de muneribus & honorib. Aut enim munera publica dicuntur merè personalia, quæ videlicet opera ipsius hominis explicantur, sine detrimento vel vsu rerũ ipsius; & istorum quædam habent honorem annexum, ut sunt officia secularia, puta gere

3 rere magistratum Notarij vel Vicenotarij, in causis secularibus munus obire; ad hæc * personæ Ecclesiasticæ non tenentur. Nemo enim militans Deo, implicare sese debet negotijs secularibus. per text: in capit: *Sacerdotibus.* & in capit: *Sed & procurationis.* tit: *nè Cler: vel Monach.* Quibus concordat Statutum illud Sigismundi Regis, Petricouix Anno 1538. latum, quo prohibetur, nè spirituales iudicijs secularibus se immisceant. Quædam verò neque honorem, neque vituperium aliquod habent annexum, quæ dici possunt; munera simplicia vel neutra; qualia sunt legationes, tutelæ vel curæ, & huiusmodi alia, ad quæ Ecclesiastici inuiti cogi non possunt: per text: in l. *generaliter.* 52. Cod: *de Episc. & Cleric.* attamen si volunt, possunt fungi hisce muneribus, idq; argum. text. in cap: *Peruenit.* 26. distinct: 88.

4 Quædam deniq; * munera personalia, sunt sordida & inhonesta, quæ vilia quoq; appellari possunt; vt sunt cloacæ mundandæ, calcis coquendæ, arenæ fodiendæ, fossati purgandi, & huiusmodi: de

quibus in l. *maximarum.* Cod. *de excusat: muner:* habetur. ab his non solum Ecclesiasticæ personæ, verumetiam mæcipia seu coloni Ecclesiarum, sunt immunes: per text: in d. capit: *Generaliter.* §. *nouarum.* 16. qu: 1. Et in l. *placet.* Cod. *de sacrosan: Ecclesiis.* quod multò clariùs ex Constitutione Imp: Cōstantini, in l. *omnis.* 2. Cod. *de Episcop: & Cleric:* patet, cuius hæc sunt verba: *Omnis, à Clericis, indebita conuentionis iniuria, & iniqua exactionis repellitur improbitas, nullaq; conuentio sit cōtra eos munerum sordidorū: & cum negotiatores ad aliquā præstationem competentem vocantur; ab his vniuersis istiusmodi strepitus conuiescat, si quid vel parsimonia, vel prouisione, vel mercatura (honestatis tamen conscia) congesserint, id in vsum pauperum atq; egentium ministrari oportet, ad id, quod ex eorundem ergasterijs vel tabernis cōqueri potuerit, & colligi, collectum id religionis existiment lucrum. Nec obstat l. *neminem.* 11. Cod. eodem. quæ vult, quòd in aduentu Principis debeant solita ministeria exhiberi, licet ad sacrosanctas Ecclesias possessiones pertineât. Nam hæc lex posterior, non potuit de-
rogare*

rogare priori, in fauorem Ecclesiæ à Constantino concessæ: Ratio est, quia bona Ecclesiastica, quæ iure diuino sunt exempta, legibus humanis subiacerere non possunt; cap. *Si Imperator.* distinct. 96.

5 Aut dicuntur onera patrimonialia seu realia, quæ videlicet sumptibus patrimonij, & damnis administrantis expediuntur: per text. in l. *Munerum.* fin. in pr. ff. *de munerib. & honor.* Exempli gratia, quod nauis, aut currus, subditiuè Ecclesiastici ad militiam, vel aliud seruitium Reipub. vadant: & ad hæc Ecclesiastica bona non tenentur, quia non possunt ad illa onerari. Possessiones enim quæ dantur Ecclesiæ, dantur Deo; & idè secularis potestas, tanquam subdita, non potest statuere super rebus Deo dicatis, per text. in d. cap. *Quæ in Ecclesiis.* tit. *de Constitut.* Cùm Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ, ac res ipsarum, non solum iure humano, sed & diuino, à secularium personarum exactiõibus sint immunes, prout habetur, in cap. *Quantum.* de censibus in 6. Quod

6 tamen * aliter se habet, si res

vel bona, quibus imponuntur talia munera, habeant onustale perpetuum annexum certum atque immutabile, antequam peruenirent ad Ecclesiam, idque siue ex dispositione publica, puta Principis, siue ex dispositione priuata, vt in tributo soluendo, per text. in l. *Imperatores.* ff. de public. & in cap. i. in fin. tit. de censibus; vbi inuitur, quod quælibet, possessio est onerata ad soluenda tributa: & sic Ecclesia quoque à talibus immunis esse non potest, quia res transit cum onere suo, argum. cap. *Pastoralis.* tit. *de Decimis.* Sin autem sint onera variabilia, & repentina, quæ in capita ex nouis edictis imperari solent: certum est Ecclesiam, vel Clericos, ad illa non teneri, per text. in cap. i. §. i. tit. *de iure Patron.* in 6. Panorm. in cap. vlt. tit. *de Cler. non resid.* Ratio est, quia talia onera imponuntur personæ, non habita ratione patrimonij, per text. in l. *vnica.* Cod. *de capit. ciui. censib. eximend. lib. 11.* Quales * in 7 Regno annis superioribus, pro militibus Confederatis fuere contributiones seu exactiões illæ detestanda, vbi

Clerus contra ius & æquum, præter ordinaria tributa seu contributiones, ad extraordinaria etiam quædam subsidia, seu donatiua præstanda, inuitato quodam modo, nullaq; habita ratione immunitatum Ecclesiasticarum adigebatur. Licet enim imminente maxima necessitate Reipub. tales collectas Clero aliquando imponi possent; non negarim attamen, non priuato laicorum mandato aut impulsu, sed seruatis seruandis, id fieri debere, explorati iuris est. Primò enim necessariò requiritur consensus totius Cleri, & non sufficit solius Capituli; deinde, quòd laicorum facultates ad releuandum illud onus non suppetant, idq; per text. in cap: *Non minus*. tit: *de immunit. Eccles.* facit etiam text. in d. cap: *Grauem*. tit: *de sententia excommunicat.* Denique requiritur hodie, quòd fieri id debeat, sancta Sede Apostolica prius consulta, per text. in cap: *Aduersus*. tit: *de immunit. Eccles.* quòd etiam in Constit: Synod: Prouinc. tit: eodè probatur: alioquin poenatalium collectantium, Ecclesias vel Clericos, est excommuni-

catio, per text. in d. cap: *Non minus*. Caterum* ex his, quæ de impositione munerum realium, Ecclesiasticis, subditivè illorum superiùs exposita sint, facile colligi potest, quantum iuris, quantumuè æquitatis habeant, isti nostri legum patriarum tam strenui propugnatores, qui leges seu Constitutiones illas, de Scultetis & Aduocatis Spiritualib; tanto studio, tantoque conatu promouent, & singulis ferè Regni Comitij, pro illis, tanquam pro aris & focis, nimis acriter decertare solent, quasi verò in eo robur totius militiae, solidique contra hostium incurfus præsidij, ratio confisteret; cum tamen res longè aliter se habeat. In memori-
am * si quidem isti reuocare sibi deberent, Regni huius statum: eum nimirum duplici ordine, spirituali & seculari constare. Et quidem seculari defensionem Regni merè & propriè incumbere; spiritualis verò officium esse, Deum sacrificijs & orationibus placare, religiosissimus simulq; prudentissimus ille Princeps, Sigismundus primus Rex, Petricouia in Conuentione Regni,
Anno

Año 1544. autoritate sua declarauit. Vnde consequens est
 10 * quòd quemadmodum personæ spiritualium, à seruitio militari immunes sunt, ita bona quoque, & subditi illorum exempti esse debent, utpotè, quæ ad cultum tantummodò diuinum, & ad vsum Ecclesiarum, collata atq; dicata sunt, per iura suprâ allegata. Nam, ut verbis illius quoque tanti Cleromastigis, Przulusium intelligo, vtar; *libertas Ecclesiasticis omninò debet præstari integra, nè scilicet domus Dei humanis subsint seruitutibus, vel ministerium Euangelij sacerdotum curæ commissum, hæreat, ac vi turbetur; Sacerdotes enim omnium ministri, ac salutis procuratores sunt, quam ob causam pij Principes, illorum ordinem primarium in Repub: esse voluerunt, à seruitutibusq; & tributis, vnà cum illorum fundis, secèere exemptos. hucusque Przulusius. En quàm studiosè, imò quàm piè atque religiosè, alter iste Balaam, dùm profligare vult Clerum, eundem attollat, atque propugnet ipsius immunitates? Verùm * omissio etiam istius Zoili testimonio, non defunt alia plurima, eaque antiquissima Regum atq;*

Principum huius Reipub. Ecclesiastico ordini indulta priuilegia, quæ si id iusta & legitima exigeret necessitas, nullo negotio in medium, proferri possent; nunc vnum aut alterum, quo magis ac magis rei ipsius veritas elucescat, hic adscribere libuit.

Et primum quidem Boleslai Ducis Cracouien: & Sandomirien: sic se habet.

In nomine Domini Amen. Cum usus rerum temporalium, ac earum spetiosum dominium, ad futuram gloriam promerendam, nil afferant, nisi quatenus ad pias causas seu charitatis opera conuertuntur: Hoc solers nostrorum Prædecessorum Principum prouidentia diligenter aduertens, pro eadem consequenda gloria, Diuini cultus intuitu, mirificas extruxit Ecclesias, tam Cathedrales, quàm Collegiatas, quàm etiam religiosorum & secularium plures Ecclesias, villas, possessionibus, prouentibus, ac bonis alijs, secundum exigentiam cuiuslibet, ipsas copiosè dotando, varijs libertatibus & priuilegijs decorando. Nos etiam Boleslaus, Dei gratia Dux Cracouien: & Sandomirien: tam salubribus eorum vestigijs inbarere volentes, vnà cum Serenissima genitrice nostra Grimistawa, de maturo consilio
 & con-

& consensu nostrorū militum decer-
 nimus, & promittimus, libertates
 & privilegia qualibet, per Nos ali-
 as, & per nostros prædecessores con-
 cessas Ecclesiis & personis Ecclesia-
 sticis quibuscunque, perpetuò inuiol-
 abilitèr obseruare. Quinimò, qua
 à nonnullis nostris Prædecessoribus
 obmissa, neglecta, seu etiam im-
 mutata sunt, supplerè ac reformare
 volentes, ad Omnipotentis Dei glo-
 riam & honorem, & beatæ Matris
 semper Virginis gloriosa, sanctorūq;
 Martyrum, Venceslai & Stanislai
 Pontificis Cracouien: Ecclesiæ Pa-
 tronorum, & in remissionem omni-
 um nostrorum peccaminum; necnō
 protunc Venerabilis Patris nostri,
 Domini Prandota, Dei gratia Cra-
 couien: Ecclesiæ Antistitis intuitu,
 eidem Ecclesiæ Cathedrali, caterisq;
 Collegiatis, secularibus, religiosis, &
 aliis quibuscunque Ecclesiis, in nostro
 Dominio constitutis, hanc concedi-
 mus libertatē, vt in villis, possessio-
 nibus, & prouentibus; & quibuscun-
 que bonis suis olim sibi acquisitis, &
 in posterū quocunq; titulo acquiren-
 dis, ab omni seruitio, seruitute,
 angaria, vexatione, thelonio,
 solutione, collecta, exactione
 generalibus vel specialibus,
 quocunq; nomine censētur,
 necnon à iurisdictione omnium Castel-
 lanorū, Palatinorum, & quorūlibet

Iudiciū, sint perpetuò à nobis & no-
 stris successoribus, prout & à Nobili-
 bus nostris penitus libera & exēpta:
 vt sic ea, qua dicti Prædecessores no-
 stri singularibus impenderūt Eccle-
 siis, nos in testamentum sempiternū
 generaliter omnibus Ecclesiis im-
 pendamus. Insuper, vt Episcopus cū
 Clero suo possit diuinis laudibus li-
 beriùs insistere & inuigilare, præfer-
 tim hospitalitatis tempore orationibus,
 ipsum, qui per tēpora fuerit, Episco-
 pum, & Capitulum suum, totumq;
 Clerum ab expeditione qualibet in-
 tra vel extrā terminos nostros per-
 petuò volumus esse liberos & exen-
 ptos: ita videlicet, quod de villis, pos-
 sessionibus, & alijs bonis suis Eccle-
 siasticis, venire personaliter, aut ali-
 quos homines ad expeditione-
 nes mittere non teneatur. Hoc
 dūtaxat excepto, quod tēpore incur-
 sis subiti Lithuanorū, de Kielcien:
 & Tarsien: Castellanis, Episcopus ho-
 mines suos ad expeditionē, prout in
 quodam alio nostro Priuilegio distin-
 ximus, mittere teneatur. Quas eti-
 am Castellanas, prout & alias per
 nostros Prædecessores olim prædicta
 Cracouien: Ecclesiæ attributas, ab
 omni alia expeditione, seruitio serui-
 tute, angaria, vexatione, statione,
 solutione, exactione, collecta, thelo-
 nio, & iurisdictione, generalibus vel
 specialibus, quocunq; nomine nunca
 pentur,

pentur, à nobis & nostris successoribus, atq; à Castellanis, Palatinis, & Iudicibus quibuscunq; perpetuò volumus esse liberæ & exemptas. Ita quod Episcopus prorsus in eis gaudeat iure ducali & militari, in venâdo, piscando, & alia quacunq; voluerit faciendo, quæ nostri Prædecessores olim facere consueverunt, cum omni iure dominio & honore. Insuper, quæ in dictis Castellaniis iura & stationes, in quodâ alio Priuilegio nobis & nostris successoribus in signum dominij reseruauimus; ex præmissis causis per præsens priuilegium relaxamus. In cuius rei perpetuam memoriam, præsentem paginam nostri sigilli authentici appensione, per manum Twardoslai nostræ Curia Subcancellarij, duximus roborandam. Actum & datum in colloquio iuxta Sandomiriam in Błonie celebrato, Anno Domini, Millesimo, ducentesimo, quinquagesimo, octauo Idus Iulij. Præsentibus nostris Nobilibus infra scriptis: Adam Castellano Cracouien. Segneuo Palatino Sandomirien. Nicolao Palatino Cracou. Boguslao Castel. Sandomir. Bogutha Castel. Wislicen. Petro Castel. Lublinen. Wislao Castel. de Málógost. Iacobo Castel. de Woynicz. Petro Castel. de Czechom. Ioanne Iudice Sandomirien. Nicolao Iudice Crac. Varščbio Dapifero Sandomirien. Falislao

Pincerna Sand. Gniemomiro Dapifero Crac. Petká Subcâ Crac. Laurétio Subdapifero Sand. Michæele Subdapifero Crac. & alijs militib: infinitis

Alterum verò Casimiri Regis, in quo prioris quoque fumento, eius est tenoris.

IN nomine Domini, Amen. Quoniam hanc sibi legem principum Nobilitas quodammodo ponit, vt debere se quod spontè tribuit existimet, & nisi in beneficiis creuerit, nihil se præstitisse putat. Hæc animaduertentes nonnulli Principes Cracouien: & Sandomirien: Terrarum, Domini prædecessores & progenitores nostri, pia deuotione ad honorem Omnipotentis Dei per quem Reges regnant, & Principes dominantur, Ecclesiam Cracouien: Cathedralè, & alias Collegiatas, & inferiores sibi subiectas primitus fundantes; Vniuersis possessionibus, Oppidis, Castellis, Villis, in subsidium Episcopi eiusdem Ecclesie & Cleri, in opus & ministerium Dei electorum, dotaerunt: sicut in ipsorum Priuilegijs inde confectis plenus continetur. Quorum vestigijs, Nos Casimirus Dei gratia Rex Poloniæ inherere cupien: quamuis villas Episcopales quasdam, scilicet Rådłow, Vswan, Besadki, Zawádá, Przedłyscá, Iodłowa, Páseczna, Nemłsyno, in qua hereditate locatæ sunt duæ villæ, videlicet Rzepennik & Rosumberk, Czynow, & Bukowe, recipi & introuiti de eisdem nostris officialibus mandassemus, non causa omnimodæ retentionis, sed ius seruitutis Regalis in eisdem requirentes, quia dicebantur esse Militares, & ad Ecclesiam Cracouien: cum suis

Questionum publicarum

oneribus transiisse. Tamen nunc plena
 veritate cognita, easdem villas, Venerabili
 Patri Domino Bodzante Episcopo & Eccle-
 sia Cracouien: restitimus ex integro,
 ipsas & incolas earum præsentés &
 futuros ab omnibus oneribus, serui-
 tutibus, seruitijs, laboribusque, an-
 garijs, & pro angarijs Regalibus, de
 mera liberalitate nostra, ex nunc in antea
 penitus absoluentes, & liberantes omnino,
 easdem villas & possessiones frui & gaudere
 volumus illis libertatibus & exemptionibus,
 quibus fruuntur & gaudent omnes alie
 possessiones & ville Ecclesie Cracouien:
 præsentis patrocinio, & perpetua firmitate
 roborantes, in nomine Domini confirmamus.
 Ceterum quia Dux Boleslaus, claræ
 memoriae Avus noster, Cracouien: & Sandomirien:
 terrarum Dominus, dans &
 concedens Episcopo & Ecclesie Cracouien:
 iura, libertates, immunitates diuersas, sibi
 in Tharsen: & Kielcien: Castellanijs, quan-
 dam reseruarat seruitutem, videlicet dum
 per Tartaros, Ruthenos, Schismaticos, vel
 Lithuanos, terra Sandomirien: hostiliter
 vastaretur, Episcopus de eisdem Castellanijs,
 homines suos bellicosos, in defensionem
 cum ceteris terrigenis mittere tenebatur;
 sed quia hæc nimis onerosa ipsi Episcopo &
 suis hominibus videbantur, Nos volentes,
 ut idem Episcopus cum Clero suo, maxime
 hostilitatis tempore deuotius orationibus in-
 tendant, ipsam & successores suos, ac præ-
 dictas Tharsen: & Kielcien: Castellani-
 as, & homines quoslibet in eisdem
 degentes, præsentés & futuros, à
 præfatis seruitutibus, videlicet Pogon,
 & à mittendis hominibus contra
 Tartaros, Ruthenos, & Lithuanos,

ex nunc absoluiimus, & liberamus
 omnino. Ita quod de cetero homines pu-
 gnaturos, Episcopus & sui successores, de eis-
 dem Castellanijs mittere minime tenean-
 tur. His autem munificentius gratiarum,
 prænominatus Dominus Bodzanthá Episco-
 pus Cracouien: prænimie consolatus, nobis
 pecuniarum Quingentarum Marcarum
 quantitatem, ob respectum donationis su-
 pradictæ obtulit, & donauit gratiose, &
 Villam suæ mensæ Episcopalis Smarsowice
 dictam, vulgariter, pro dimidietate ville
 nostræ Paulporamba dictam, prope Vismam
 permutauit & donauit, cum expresso con-
 sensu sui Capituli Cracouien: volentes &
 decernentes præsentibus scriptis, quod ea-
 dem medietas ville Paulporamba, prout
 circumferentialiter in suis limitibus est li-
 mitata & distincta, & homines degentes
 in ipsa nunc, & in futuro, eadem libertate
 audeant, qua ceteræ villæ Episcopales Ec-
 clesie Cracouien: gaudere & uti diuine
 consueuerunt. Quemquidem Episcopum,
 Capitulumq; & Ecclesiam Cracouien: nos
 in Regiam gubernationem suscipientes,
 promittimus bona fide strenuè defensare ab
 omnibus molestiis, violentiis, & iniurijs
 quorumlibet hominum, ut memis B. Sta-
 nislai Martyris gloriosi, eiusdem Ecclesie
 Patroni, Deus omnipotens gratiam nobis
 tribuens, in præsentis vite nostræ adau-
 geat felicibus incrementis. In cuius rei te-
 stimonium, & euidenciam pleniorē, præ-
 sentes literas dari fecimus nostri sigilli mu-
 nimine roboratas. Actum Cracouie, seria
 secunda in Rogationibus, Anno Domini,
 Millesimo, Trecentesimo, Quinquagesimo
 Quarto. Præsentibus his testibus, Ioanne
 Iurá Palatino Sandomirien. Czenkone de

Lipã summo Marschalco Moravia, Zbigneo Cracouien. Floriano Lancician: Cancellariis. Ioanne Woynicien. Raphaelae Willicien. Stanislaw Malogosten: Castellanus. Petro Tribuno, Grotone Subpincerna Cracouien. Petkã Subagazone Sandomirien. & aliis multis fide dignis. Datum per manus Domini Sbignei Cancellarij nostri prenotati. Scriptum autem per Notarium Curia nostrae, nomine Pribislaum.

Quinimò quod magis est, ipsis aliquando Ecclesiasticis vltro & spontaneè pro defensione patriæ subsidia armorum mittentibus, ne ea res in sequellam trahi posset, solennibus Regum atq; Principum Poloniae cautionibus prouisum fuisse, vel ex hisce diplomatibus manifestè apparet, quorum is est tenor. :

Vladislaus Dei gratia Rex Poloniae, necnon terrarum Cracouien: Sandomirien: Lancician: Kuiauiæ; Lithuaniamq; Princeps, supremus Pomerania, Russicq; Dominus & Heres. Significamus tenore presentium, quibus expedit vniuersis: quomodo Venerabiles in Christo Patres, Domini, Nicolaus Gnesnensis Archiepiscopus, & Albertus Episcopus Cracouiensis. Ecclesiarum, videntes & sentientes gratia & intolerabilia incommoda, & iacturas, Regno nostro Poloniae ex disturbis guerarum per Cruciferos ex-

pulsis de Prussia, Nobis & Regno nostro motarum, in posterum imminere, ad petitionem nostram & requisitionem specialem, liberè & spontaneè, sine derogatione iurium, & libertatum Ecclesiarum, predictarum, quilibet ipsorum cum vno Banerio, seu vexilo, armatorum, hominum, contra insultus hostiles Regni nostri, & defensione patriæ propriæ, subsidium nobis fecerunt & subuenerant. Et ne ipsorum sincera & deuota intentio quam habent, ut pramissum est, pro defensione patriæ, trahatur in malam consuetudinem & sequelam, Bonumq; pro commodo Regni, & pro utilitate Ecclesiarum, per ipsos factum, in malignitatem conuertatur, & per consequens iura & libertates Ecclesiarum infringantur, tenore presentium promittimus, & voitemus: quòd amplius & admodum talia subsidia armorum, contra iura & libertates Ecclesiarum, ab eisdem Dominis, Nicolao Archiepiscopo Gnesnen. & Alberto Episcopo Cracouien. & eorum successoribus, nolumus exquirere, sed potius ipsorum Ecclesias circa iura & libertates, cum omni deuotione conseruare, imò & pro istis feruitijs & subsidijs, per ipsos nobis pro tanta necessitate Regni & Coronae nostrae exhibitis & impensis, ipsi di-

gna satisfactionis volumus gratam facere recompensam, harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio literarum. Actum in loco Stationis, quam cum exercitibus nostris fecimus ante oppidum Zakrocym, in Vigilia B. Iacobi Apostoli, Anno Domini, Millesimo, Quadringentesimo, Quartodecimo. Presentibus validis Viris, Cristino Castellano Cracouien. Ioanne de Tarnow Cracou. Nicolao de Michatow Sandomirien: Palatinis. Michaelae de Bogumitowice Sandomirien. Cristino de Koziegtowy Sandecen. Ioanne de Tholischow Calisten. Castellanis. & Bartosto Wlotkonis Subcamerario Sandomir: multisq; alijs nostris fidelibus fide dignis. Datum per manus predicti Venerab: in Christo Patris, Domini Alberti Episcopi Crac: Regni Polonia Cancel. Dominus REX per se.

Alterius verò similis cautionis ea est verborum series.

SIGISMUNDVS Dei Gratia Rex Polonia, Magnus Dux Lithuania, Russia, totiusq; Prussia, &c. Dominus & haeres. Manifestum facimus tenore presentiu. Quia cum anno superiore primùm Turci, deinde Tartari, validissimis copiis Regnū nostrum adorti essent: & omnia in terris Russia ferro ac igni vastassent: Nosq; in tam inopinato casu coacti

essemus, mota duntaxat Nobilitate terrarū minoris Polonia, & delectu decimi cuiusq; ex plebeis omnibus, earundem terrarum facto, Nos utcunque hostibus obijcere, & tantam subditorum nostrorum calamitatem, & discrimen Regni propulsare. Idq; considerans Reueren: in Christo Pater, Dominus Petrus Episcopus Crac: & Regni nostri vicecancellarius, nolens nobis pro fide sua erga Nos, & amore patriæ, in tanto periculo deesse, similem nobiscum decimi cuiusq; omnium subditorum suorum, & totius Cleri sui delectum fecisset. Militemq; insuper ipse centum equorum nobiscum exp: diuiset. Nolentes nos, ut pro gratia quā illi debemus, ob tam insignem meritū erga Nos & Rempublicam nostram exhibitum, aliquid hoc exemplo detrimenti acciperet in priuilegijs & immunitatibus suis & Ecclesia sua, presentibus literis nostris testandū duximus, & testamur ingenuè, ipsū Reuerendam Dominum Episcopū, & eius Clerum Ecclesia Crac. predictā expeditionem gentium suarū, non ex vlllo debito vel coactione nostra, sed merè motu proprio, & ex libera sua voluntate fecisse. Proindeq; hanc rem nullum exemplum in posterum, quod libertatibus & priuilegijs huius Ecclesia officere possit, trahi debere. Quinimò obsequium
hoc tam

hoc tam pium in nos & Rempubli-
cam nostram præstitum, pollicemur
ipsi Domino Episcopo, & eius Eccle-
siae, uberrimâ gratiâ, & patrocinio
nostro Regio semper referre. In cu-
ius rei testimonium, sigillum nostrû
præsentibus est appensum. Datum
Petricouia, in Conuentu Generali,
Feria Quinta post Conuersionis S.
Pauli. Anno Domini, Millesimo,
Quingentesimo, Vigesimo sexto,
Regni nostri anno vigesimo.

Sigismundus Rex.

Relatio Magnifici Christophori de
Szydomiec, Palatini & Capitanei
Crac. & Regni Poloniae Cancellarij,
Sivadien: Sochaczuien: Gostinen:
& Noue Ciuitatis Korczyn, &c.
Capitanei. &c.

Cùm itaque ex his manife-
stò appareat, Ecclesiastica bona,
eorumque subditos ad præ-
standa onera militaria non
obligari: mirabilis certè au-
ditu res est, cur à secularibus,
(quibus munus hoc militandi
etiam ex præscripto Priuilegij
Ludouici Regis propriè in-
cumbit) Ecclesiarum Sculteti
& Aduocati ad subeundam
militiam tantoperè adigan-
tur? Cùm quod ipsi ferre de-
buerant onus, alijs portandi
illud necessitatem imponant,
idque contra fas & æquum.

Fateor * equidem Statuto Ca-
simiri Magni, Visliciae Anno
1368. condito, omnes indif-
ferenter Scultetos & Aduoca-
tos, tam spiritualium quàm
secularium, ad obeundum
seruitium bellicum adstringi:
attamen postmodum Statutis
posterioribus Sigismundi, An-
ni 1538. & Sigismundi Augusti
Regum, Anni 1550. quoad
spiritualium Scultetos, & Adu-
ocatos, id ad hunc modum,
(nisi à tali necessitate bellica
liberentur speciali aliquo iure
vel priuilegio) restrictum fu-
isse, liquidò constat. Qualiter
autem bona Ecclesiastica, illo-
rumque subditos, ab oneribus
istiusmodi iura eximant, pau-
lò ante probatum est. Ac in-
super * cùm post tot ac tantas¹³
de Scultetorum & Aduocato-
rum in bellum expeditione,
inter statum secularem, & Or-
dinem Ecclesiasticum agita-
tas controuersias, lege publica
Anni 1563. cautum reperiatur,
omnes huiusmodi Aduocati-
as & Scultetias, tam videlicet
in bonis secularium, quàm
spiritualium, existentes, iuri
exemptionis obnoxias esse:
nescio qua fronte seculares or-
dinem Ecclesiasticum ampli-
us hoc

us hoc nomine inculcare possint? cū quod ipsi nullo plane seruitij militaris (cuius tamen præcipua cura ad illos spectat) respectu habito, ex huiusmodi Scultetij & Aduocatijs, pro libitu subditos suos extrudant: eas Ecclesiasticis, à subditis quoque illorum redimere iusto & legitimo pretio, nefas esse contendant. Turpe verò est Doctori, cū culpa redarguit ipsum.

- 14 Extant * præter ea, etiam alia antiquiora, utpotè Casimiri Magni, Anni 1368. cū & Vladislai Jagellonis Regū, Anni 1423. de huiusmodi Scultetis statuta, quæ de rebelli & inutili Sculteto remouendo disponunt: quod nimirum dominus in hæreditate sua habens talem Scultetum, possit ei præcipere, ut vendat Scultetiam cui vult; vel si non inueniat emptorem, ipse dominus persoluto iusto pretio, seu valore Scultetiae, illam pro se obtinendi habeat facultatem: quæ statuta passim in Regno practicari videmus. Ac proinde * meo quidem iudicio, Domini seculares de statu Ecclesiastico, eo nomine conquerendi, ac si per illum de-

fensio Reipub: impediatur, vel diminuatur, nullam omninò aut exiguam valde causam habere videntur: accedente præsertim eo, quod Ecclesiasticus ordo contributiones publicas, pro conducendo milite stipendiario, (quo potissimum his temporibus res militaris constat) non tantum ex bonis & prædijs, verum ex Decimis quoque sibi adscriptis, contra ius & æquum, non inuitus tamen, in gratiam secularium præstare soleat: atque si huius rei æqua solidaque iniretur ratio, facile animaduerti posset, quod inuerso rerum ordine, pro secularibus, spiritualium ordo, vnà cum misellis ruricolis & colonis, tam præclari atque pij muneris defendendæ patriæ, non postremas partes sustineat, neque tamen pro sua modestia secularibus, ob eam inæqualitatem molestus esse intendat.

QVÆSTIO VIII.

An articulus Confœderationis, Anno 1573. de pace inter dissidentes in religione

ligione tenenda, sub Interregno editus, & in volumen Constitutionum Regni insertus, legis vim habeat, necne?

SUMMARI A.

1. Legis definitio, quae moribus & iuribus Regni conveniat.
2. Lex, qualis esse debeat.
3. Iusta vel iniusta leges, quae dicantur.
4. Leges ut habeant vim obligativam, quae requiruntur.
5. An Confederatio Anni 1573. ad normam ferendarum legum aptari, & nomen legis mereri possit.
6. An dicta Confederatio sit honesta.
7. Libertas credendi, est libertas errandi.
8. An Confederatio dissidentium in religione sit iusta.
9. Discrepantes de Religione sententiae, animorum dissensiones pariunt.
10. In Ecclesiasticis rebus, solus tantummodo summus Pontifex condendi legem habet potestatem.
11. Confederatio in causa Religionis à secularibus tantummodo lata fuit, reclamantibus spiritualibus.
12. & 16. Confederationis in causa religionis, quis sit sensus?
13. Libertas religionis, iuri Divino & naturali repugnat.
14. An haec Confederatio sit possibilis?
15. Inter foedus & confederationem differentia.
17. Fautores haereticorum, in Bulla Cænae Domini, anathemati subijciuntur.
18. An Confederatio sit secundum naturam.
19. Imperatoris Constantini Magni de diversitate religionum sententia.
20. An Confederatio, sit secundum Patriæ consuetudinem.
21. Legum & Statutorum Regni auctoritates, quibus ostenditur, Praelatos & Statum spirituales ad ferendas leges semper pertinuisse.
22. Confederatio nova, à quibusdam secularibus fuit concinnata, idq; probatur protestationibus.
23. Protestatio contra Confederationem Parisiis ab Episcopo Posenensi, & alijs Catholicis facta.
24. Diploma Henrici Regis, quo admittit protestationem, contra Confederationem interpositam.
25. Protestatio Status spiritualis, & Ordinum Regni, contra Confederationem in Coronatione Regis Henrici.

26. *Confœderatio circa confirmationem iurium ab Henrico Rege non fuit approbata.*
27. *In confirmatione Eleſtionis Regis Stephani, de Confœderatione nihil actum fuit, ſed in confirmatione demùm iurium, eius rei fit mentio.*
28. *Sub Interregno, poſt mortem Stephani Regis in Conuentu Craconi: articulis Confœderationis, inſignes quidam viri cum proteſtatione ſubſcribunt.*
29. *In Conuocatione generali Varſchouien: moderni Regis eligendi cauſa indiſta, Epiſcoporum ſubſcriptiones, cum Proteſtatione contra confœderationem.*
30. *Confœderationis Korczyne: que fuerit forma, quauè ſolennitas.*
31. *Confœderationes particulares contra hereticos, in Palatinatibus inſta.*
32. *Regum Polonia, contra hereticos ſanctiones promulgate.*
33. *Noua poſterior Confœderatio, an prioribus confœderationibus atque edictis Regum deroget.*
34. *Confœderatio noua iuramentis Regum Polonia qualiter fuerit approbata.*
35. *Oppreſſio diſſidentium in religione qualis fit.*
36. *Ciuitates & oppida Regni, quare nouas ſynagogas adificare non admittant.*
37. *An diſta Confœderatio ſit loco temporiq; conueniens.*
38. *An hæc Confœderatio ſit utilis & neceſſaria.*
39. *Pax, que in Confœderatione offertur, an ſit vera pax.*
40. *An Confœderationis iſtius formula ſit manifeſta.*
41. *An Confœderatio, non priuato commodo, ſed pro communi ciuium utilitate ſit conſcripta.*

Legem DD. * iuris alij aliter definiunt, idq; ſecundùm iura & conſuetudines conuenientes cuique Reipub. At quæ definitio, argumento propoſitæ quæſtionis, & iuribus Regni huius magis ſit accommodata, præter eam, quam S. Thom: 1. 2. q. 90. proponit, non reperio. Eſt enim lex, ſecundùm eundem, ordinatio rationis ad bonum, commune, Prouinciæ, vel Regni, à tota multitudine, aut gerente vices eius, de iure non de facto, promulgata. Vnde colligitur, quod authoritas condendi legem vel ſtatutum in temporalibus, pertineat ad totam multitudinem, vel ad perſonam publicã illius Regni vel Prouinciæ, quæ vices gerit, & curam habet totius multitudinis:

2 tudinis: per text: in §. 1. & 2. *Instit. de iure natur.* Qualis' verò* lex esse debeat, præclare in cap: 2. distinct: 4. declaratur his verbis: *Erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco temporis, conueniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, nè aliquid per obscuritatem in captionem contineat; nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium utilitate conscripta.* Alioquin iniusta, impossibiles, inutiles & discordes leges; non leges, sed Tyranicæ constitutiones, sunt appellandæ: vt inquit ille Ecclesiastici Ordinis' antagonista Prilufius, in præfatione, ad artic: 3 lib: 1. cap: 2.

3 Quæ* autem leges iustæ vel iniustæ censi debeant, ex quatuor potissimum causis cognosci potest. Et primùm, ex fine lex iusta est, quando merè & simpliciter ordinatur ad bonum commune, non autem ad priuatam utilitatem statuentis, vel cupiditatem, aut gloriam. Deinde ex causa efficienti, iusta lex est, si statuens vel condens legem, non excedit suam iurisdictionem, quia scilicet eam statuit suis subditis, non autem ijs, in-

quos non habet potestatem; putà, si laicus quicumque, etiam Rex aut Imperator, facit legem etiam super Clericos'. Tertio, ex forma lex iusta dici potest, quando æqualiter & proportionaliter omnibus imponitur, ita vt non aliqui alleuentur, aliqui nimium aggrauentur. Deniq; ex materia lex illa habetur iusta, quæ fit de rebus iustis, licitis, & honestis, non autem contra; puta, quando fit contra ius naturale aut Diuinum: quia tunc huiusmodi leges' iniustorum nomen obtinent. Unde primò* requiritur ad hoc, quòd leges habeant vim obligatiuam, vt sint iustæ & rationi consentaneæ. Rationi verò consentaneum est, quicquid religioni conuenit, quicquid disciplinæ cõgruit, quicquid saluti proficit, vt habetur in cap: *Consuetudo.* §. dist. Secundò requiritur, vt publicè omnibus, qui ferendæ legis potestatem habent, consentientibus promulgentur, atq; ab omnibus subditis sint susceptæ & approbatæ. Panor: in cap: 1. titul: *de postul: prælator.* per text: in cap: *In istis.* 3. distinct: 4. His itaque* de modo

modo ferendarum legum publicarum præmissis: videndum est, num dicta Confœderatio ad normam & præscriptum istiusmodi iurium aptari, & per consequens legis nomen mereri debeat aut possit? Longum certè, atq; nimis rædiosum videtur, singillarim, ac ordine examinare ea omnia, quæ de recta & iusta legum condendarum forma, superiùs dicta fuerunt: ac quia in ijs potissimum huius quæstionis cardo vertitur, operæpretium est, rem per capita seu membra discutere. Et inprimis* an ea Confœderatio sit **HONESTA**, inquirendum est? Sanè quando leges non eò collimant, & referuntur, vt promoueantur virtutes, sed vt vitijs atque malitiæ pateat campus, nulla ratione huiusmodi leges honestæ appellari possunt. Eam verò Confœderationem, qua libera cuiuscunq; religionis (vel vt potius dicam, portentosæ & abominanda cuiusuis de religione opinionis) professio permittitur; turpissima malitiæ studia, venenataq; pharmaca in se continere, atq; non solum Rebuspub: sed etiam singulis

Ciuiibus exitiosam, paciçue publicæ inprimis inimicam, esse, nemo ambigere potest. Nam libertas* credendi nihil aliud est, quàm libertas errandi, & quidem errandi in re, vna omnium periculosissimas vt potè, ex qua vnusquisque pendet salus, & sequitur interitus. Quod quidem multò grauius atq; turpius crimen est, quàm quæuis alia etiam horrenda flagitia. Quare colluuiem hanc religionum difformium, non ab honestate aliqua profectam, sed ab inferis reuocatam, minimèq; esse ferendam, vel ipsorum hæreticorum, maximè verò illius non postremi nominis hæresiarchæ Theodori Beza, testimonio ostenditur. Ita enim ille, nescio quo spiritu afflatus, in sua Epistola Theolog: pag: 20. & 21. de his scribit: *Libertatem conscientie permittere, sinere vnumquemq; se volet perire, diabolicum dogma est; & hac illa est diabolica libertas, quæ Poloniam & Translvaniam hodie tot pestibus infecit, quas nulla alioqui sub sole regiones tolerarent.* Hæc ille. Eiusdem indignitate rei motus ipse Calvinus, Seruetum, hæresiarcham, qui sanctissimam Tri-

nam Trinitatem blasphema-
bat, nequaquam tolerandum
esse iudicans, hæreseos da-
mnatum, Anno Domini 1555.
Genevæ viuum flammis exu-
ri curavit. Idem Gentili hæ-
retico, in ciuitate Bernensi
Helueticorum, Calvinismo in-
fecta, Anno Domini 1566.
euenisse, proditum est.

8 Secundò quæritur, * an sit
IUSTA? De iustitia vel iniu-
stitia Confœderationis, ex ijs,
quæ de causis, iustas leges ef-
ficientibus superiùs dicta sunt,
facile iudicium sumi potest.
Nam quod ad primam cau-
sam, nempe finalem attinet,
Confœderationem eiusmodi
bono communi, saluti, paci-
quæ publicæ, non modò non con-
uenire, sed omninò esse con-
trariam, quis non videt? Quan-
ta enim incommoda, quantæ-
uè perturbaciones rerum om-
nium, ex perturbata & im-
mutata, actam varijs, tam-
portentosis opinionib. discer-
pta sacrosancta religione Ca-
tholica, publicè & priuatim
sequutæ sint, res ipsa demon-
strat. An non eò amplius præ-
textu talis legis (quod nunc
quidem priuata autoritate
fieri videmus) in oppidis siue

pagis illorum, qui libertatem
cuiusuis cultus sibi permitti
postulant, hominib. Catholi-
cam religionem antiquitè
proficientibus, liber ipsius vsus
denegaretur? an fundaciones,
à maioribus piè ac religiosè
institutæ, Ecclesijsque Catho-
licorum adscriptæ, hac cre-
dendi quiduis libertate, non
conuellerentur? Decimæ cen-
susque Ecclesiastici, an per-
summam viram & iniuriam nõ
subtraherentur, & in vsus hor-
ribilium huiusmodi sectarum
non conuerterentur? Sacer-
dotes, Parochijs atque bonis
suis an non spoliarentur? ac
denique in subditorum non-
corpora modò, sed etiam in
animas ipsas crudelissimè an-
non sæuiretur? dum videlicet
ij, non ad sua templa, Catho-
licæ religioni consecrata, sed
ad synagogas diuersarum se-
ctarum, grauissimis propo-
sitis pœnis, compellerentur?
Accedit * etiam illud, quod 9
discrepantes de religione sen-
tentiæ, animorum quoque &
voluntatum dissensiones pa-
riant, quæ contentionum, ri-
zarum, bellorum, rapinarum,
luculentissimam materiam
præbere, & ad extremum Re-
gnorum

gnorum & Prouinciarum tali confusione contaminatarum, certissimi interitus causa proxima esse soleant. Vt enim contrarij & corrupti humores febrem corporum; sic contrarij in religione affectus febrē atque perniciosam pestem pariunt Rerum publicarum. Testis est Germania, quam tot annis hac pestifera lue cernimus esse labefactatam. Testis Gallia, in qua hæc eadem pestis, quas æuo nostro non excitauit turbas, quæ non calamitatum incendia? testis insuper misera Hungaria, quam nihil aliud, nisi hæc diuersarum religionum colluies perdidit, penitusque euertit. Et quid denique dicam de nostra Polonia? quæ etsi primùm quidem in sinceritate religionis Christianæ plurimos annos firmè & constanter perstiterit: factum est tamen, vt successu temporis, maximè verò superiorum Regum ætate, è vicina Germania atque Bohemia, Lutheri, Caluini, aliorumque hæresiarcharum prauis opinionibus, velut exitiosa quadam contagione, afflata atque infecta, teterrimum illud perditorum hominum

genus reciperet, quod pestilenti afflatu suo omnia contaminare, & perniciosissimum virus suum longè lateque spargendo, è Regno & ditionibus illi coniunctis, verum Dei cultum, quo vno æternæ vitæ spes continetur, exterminare conaretur. Horret ac refugit animus memorare quas illæ pestes ac furie, ab humani generis hoste immissæ, tempestates, quas discordias & dissensiones, quot malorū Illiades in Poloniam intulerunt, profana facta, euersa, ac desolata templa, aliaque loca sacra atque religiosa; bona Ecclesiastica nefariè direpta, & in priuatorum vsus conuersa; auctoritas Sedis Apostolicæ, cuius supra ceteras gentes Poloni studiosissimi semper fuerunt, summa impietate contempta; iura ac priuilegia Ordinis Ecclesiastici labefactata; omnia denique diuina & humana, fraudibus ac temeritate illius tam perfidi, & Catholico nomini semper iniqui infestique coetus, turbata, atque confusa.

Constat * insuper eam Cō. 10
foederationem esse iniustam,
ex causa efficiente: quando-
quidem

quidem in Ecclesiasticis & spiritualibus rebus omnibus, maximè verò quæ concernunt religionem, nullus præter solum Summum Pontificem, habeat facultatem condendæ legis (vel ut magis propriè dicam) Canonis, seu Constitutionis Ecclesiasticæ. Quod etiam ad Concilium generale, si auctoritate summi Pontificis sit indictum, pertinet, per textum in cap: *Regule*. distinct: 3. & in cap: *Translato*. 3. tit: *de Const.* Quantum enim quis habet de iurisdictione, tantum habere potest etiam de auctoritate condendi legem vel statutum. Nam potestas statuendi legem, dependet à iurisdictione atque imperio statuentis, & subiectione, quo ad eum in quem statuitur, gloss: & Bart: in l. 1. ff. *de iurisdic: omn. iudic.*

II Ex his* opinor liquet, confederationem hanc à seculari tantummodò Statu, reclamantibus spiritualibus, in causa religionis laram, nullius esse ponderis; utpotè quod talem condendo legem, excesserunt modum suæ iurisdictionis. Cùm aliàs iudicium, falsæ religionis aut doctrinæ

in hoc Regno, antiquissimo iure, puta ab ipso exordio Christianæ religionis, ad ordinem Ecclesiasticum pertinuisse certum sit: quod etiam Statuto Sigismundi Primi, Anni 1543. probatur his verbis: *In primis ad Spiritualium iudicium pertinet, iudicare differentias fidei sanctæ Christianæ, hæreses, schismata, blasphemias contra Deum, & apostasias.* Nec quisquam eò moueatur, quod in capite istius Confederationis adscripta sint hæc verba: *Nos Consiliarij spirituales & seculares, &c.* Id enim ex vñicata potiùs quadam formula constituendarum legum, ab ipsis compilatoribus huius Confederationis, quam ut reuera status spiritualis huic rei assensum præbuerit, appositum esse, tot protestationes & contradictiones vniuersi Cleri, & nonnullorum Ordinum Regni probant: quæ quorsum interpositæ essent, si negotium hoc vnanimi omnium Ordinum consensu peractum fuisset? alioquin, proferendæ essent subscriptiones istorum articulorum, ex quibus rei veritas eluceret. Sed neque quoad formam, iustæ legis nomen sortiri potest

ista Confoederatio. Nam quæ maior inæqualitas dici potest, quàm vt quod quis sibi fieri non vult, ab alio id mordicus exigit? Is siquidem * istius Confoederationis sensus esse videtur, vt nouatoribus quarumuis religionum, vbiq; locorum in Regno, impunè vagari, dogmataq; sua disseminare liceat, Catholicis verò, auitam & pristinam religionem, & eius iura tueri nefas sit. Quod ita se habere non solùm externa & peregrina, sed domestica etiam testantur exempla. Quotus quisque enim est Euangelicorum, (vti se ipsi appellant) qui subditis suis Catholicæ religionis vsum non prohibeat, eosque propositis poenis seuerissimis à verò Dei cultu non absterreat? An non vnicuique, etiam infimæ sortis homini, legis istius (in quantum lex dici potest) beneficium integrum illa sumuè esse debuerat? Cur igitur, quod sapius non sine lachrymis fieri videmus, miselli subditi à dominis suis templa Catholica, quæ aliquando longis itineribus vltro adire malunt, deferere, atque veluti fidem Ca-

tholicam abiurare coguntur? En quàm bella iustitia, & quàm proportionata sit istius legis æqualitas! Nec minor proculdubio est illa quoque Catholicorum omnium iniuria, quod templis, Parochijs, beneficijs, thesaurisque Ecclesiasticis spoliati, obstante huius articuli dispositione, non solùm ea repetere, sed ne mutire quidem de his debeant. Compositio, seu potius restitutio in integrum, ordini Ecclesiastico eo nomine seruiens, de die in diem differtur, varijsque artibus eluditur; interim templa, foundationes, thesauri Ecclesiæ, ab istis sectarijs (proh dolor) possidentur: ita vt iam ipsi tripudiare, Ecclesia verò Catholica, & ordo spiritualis marore contabescere videatur. Iustitia denique legum, vt superius dictum fuit, cognoscitur ex materia ipsius rei, de qua leges conduntur, puta si de rebus licitis & honestis fiant, neque legi diuinæ aut naturali repugnent. Et quid quæso * magis iuri diuino aut naturali contrarium esse potest, quàm hæc religionis libertas? Nam cùm præceptum Domini sit, vt is qui blasphem-

blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur. *Leuit. cap: 24.* quæ putas maior impietas, quæue magis execranda blasphemia inueniri potest, quam si non modò Lutheranismus & Calvinismus, verùm & Anabaptismus, & Trideismus, imò & Atheism⁹, aliaque horribiliores huiusmodi sectæ, passim admittantur, legeq; & auctoritate publica approbentur? Neque enim quisquam id existimet, quod vni saltem aut alteri sectæ, ista confœderatio libertatem religionis indulgeat: sed vt quam quisque proficere hæresim, fidemue sibi condere velit, id sibi præsidio atque auctoritate illius, impunè nullo impediēte facerè liceat. Quod sanè, si vel ipsi sanioris mentis hæreticum animis suis reputarent, non tam præcipites fortè ad hanc religionis libertatem euincendam prouoluerentur. Quæ cum hæreticis etiam ipsis meritò exosa esse debeant: mirum est, quod Catholicos illos tepidos, (qui Politici rectius dici possunt) non pudeat sui, quando partim precibus, partim pollicitationibus ad promouendam ap-

probationem istius Confœderationis ab alijs perducuntur, qui religionem potius suam, in qua nati & educati sunt, omni priuata amicitia antiquiorem & chariorem habere debuissent? Tertio quæritur. * An hæc Confœderatio sit ¹⁴ POSSIBILIS? Equidem quid hac lege, non tantùm impossibilius, sed absurdius etiam dici possit, non video. Nam si * quæ sit inter fœdus & Confœderationem differentia, ¹⁵ quispiam consideret; fateatur necessum est, aliam esse huius, quam illius vim & naturam. Fœdus siquidem statuitur pacis tantum modò & salutis cõmunis conseruandæ causa, qualia huic Regno cum Turcis, Tartaris, alijsque nationibus pacta & fœdera intercedunt. Confœderationis verò longè alia est vis & natura. Nam non solùm gens cum gente, vel populus cum populo, contra aliam gentem, vel populum; verumetiam iidem aliquando populi, putà vnus dominio subiecti, vt nimirum mutuis præsidijs sese defendant; vel vt rem aliquam communibus studijs promoveant; mutuo inter se conue-

nire atque conspirare solent: qualem Confœderationem à maioribus nostris contra hæreticos Korczyri factam fuisse inferius dicitur. Nec alia * cerè mens istius nouæ Confœderationis esse videtur, nisi vt alter alterius sententiam & opinionem de religione, qualiscunque illa fuerit, non probare tantummodò, sed & defendere sit obstrictus. Iam si aliquis huiusmodi sectarius, putà impius Anabaptista, vel spurcissimus Adamita, quispiam, cum sua pestifera opinione in medium prodeat, non modò toleranda, (quod alioquin homini pio & Catholico grauissimum est,) sed etiam authoritate istius legis defendenda erit, opinio sententiaq; illius sacrilega. Quæ res cum omni potius detestatione, quàm approbatione aut defensione digna sit: Catholicos talibus legibus eò adigere, vt in qualuis hæreses etiam turpissimas & immanissimas consentiant; quin potius vt easdem tueantur atque defendant; non modò impium, verùm etiam inhumanum prorsus & barbarum est. Neque enim Catholicis more hæreticorum, Ecclesiæ matris præcepta & instituta susq; deque ferre, aut illis refragari fas sibi esse ducunt: sed cum eam soluendi ligandique potestatem habere credant, nulla ratione præuaricari ipsius mandata, sine offensione, conscientia, se posse certò persuasum sibi habent. Quoniam * verò authoritate eiusdem Ecclesiæ Catholicæ, in Bulla Cœnæ Domini, omnes fauores hæreticorum, ipso facto anathemati subiiciuntur, videant isti quàm grauem, & quàm impossibilem conditionem, Catholicis, hac sua Confœderatione imponere contendant. Quod si quispiam, fortè, salutis suæ prodigus, Anathema leue quid esse existimat: is certè multum in eo fallitur. Nam excommunicatio maior, quæ Anathema appellari solet, nihil aliud est, nisi exclusio à communione fidelium, quæ triplici fit modo, scilicet in conuersatione, siue in actibus legitimis corporalibus; in sacramentorum susceptione; & in actibus legitimis spiritualibus, siue in bonorum spiritualium participatione.

Atqui

Atqui esse anathema à Christo, & tradi sathanæ, quinimò haberi pro Ethnico & publicano quid grauius, quidue infaustius homini Catholico accidere potest. Quod qui cõtemnit, is non pro Christiano, sed pro Ethnico, & cui Deus, atque salus sua non est cordi, meritò censeretur. Quid? imò Ethnicos etiam ipsos, viam quasi excommunicationis, qua Ecclesia Catholica nunc vtitur, imaginem expressisse Cæsar lib: 7. Comment: demonstrat his verbis: *Si quis, inquit, aut publicus, aut priuatus eorum* (scilicet Druidarum, qui fuerunt Sacerdotes pagani) *decreto non stetit, sacrificijs interdicitur: hæc pæna apud eos est grauiissima. Quibus ita est interdictum, in numero impiorum ac sceleratorum habentur, his omnes decedunt, aditum sermonemq; defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant, neq; his presentibus ius redditur, neq; honos illis communicatur.* Hæc Cæsar.

18 Quartò quæritur * an sit secundum NATVRAM? Sanè naturalis id ipsum suadet ratio, quod vna tantum vera, pura, atque sincera sit religio; *Vnus enim, vt inquit Aposto-*

lus, est Dominus, vna fides, vnum baptisma. Quicquid verò præter vnam fidem est, perfidia non fides est, vt sanctus inquit Hilarius: & proinde, si præter vnum Dei cultum existant aliæ religiones, nulla ex his erit, quæ non apud se esse veritatem alijs persuadere conetur. Quamuis enim sanctus Augustinus doceat, veritatem non huius aut alius esse, sed omniù, hoc est Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, quæ terra est vnius labij, & cõcordantium sermonum, cuius participatio in id ipsum, in qua multitudinis credentium cor vnum, & anima vna, in qua id ipsum dicunt, id ipsum sentiunt, id ipsum sapiunt, vnanimis, vno ore glorificant omnes Deum & Patrem Domini nostri Iesv Christi: attamen hi quoq; omnes, qui arbitrato suo singulares religionum intellectus excogitant, nouas & hactenus inauditas opiniones quotidie adferunt, nequaquam se priuari ea veritate patientur; quinimò tanquam propriam rem sibi vendicabunt. Quid igitur? num id Catholico homini, qui extra Ecclesiam Catholicam, nullam aliam sanam atque veram

veram esse doctrinam firmiter credit, mediocre aut tolerabile malum est: Nouas istiusmodi sectarum opiniones, & contrariam ei, quam Ecclesia Catholica tradit fidem, tanquam veram, non modò tolerare, sed etiam approbare, & quod magis est defendere? Quæso consideret secum quisque, quàm hæc sint absurda, quàm impia, quàm cum ratione pugnantia. velle eò aliquè adigere, vt tenebras lucem, malum bonum appellet?

19 Libet hic * adijcere aurea illa verba, quibus olim Constantinum Magnum, apud Ecclesiam Alexandrinam vsu fuisse, Athanasius Apol: 2. scribit: *Sed heu, quò inquit, iustitia fides recessit, cum tantarum tenebrarum caligine inuoluimur? Neque id iam ex errore, qui multiplex est, quàm malignorum hominum vitis, dum & propugnatores vecordia sustinemus, & eos, qui æquitatem & veritatem profligant, etiam cum id sensibus nostris percipiamus, negligendos putamus. Quod nam id genus peruersitatis? inimicos non reprehendimus sed latrocinio nos comites damus: unde fit, vt viam quandam sibi facillimè frauerit, nemine repugnante, per-*

niciosissima fraus: Dei lege & bono ingenio instructi, toleramus tamen inimicos, turbationum & tumultuum facibus, quasi incendia uscisere, idq; neque oculis præditi cernimus, neque legis sententia imbuti sentimus. Quamuis igitur stupor nostram vitam incescit, cum nostrimet tam iniurijs simus, etiam Deo admonente. Quid igitur? num id mediocre aut tolerabile malum est? Num pro hostibus habendi sunt? Nonne in domum & populum Dei ante oculos nostros per seuitiam debacchantur, & probra faciunt scelerat illi? Iam quanta id cum vesania faciant, ipsis vobis cogitandum relinquo. Stulti enim illi in lingua sua sitam habent malitiam, plumbeasq; iras ita secum circumferunt, vt seipsos mutuis viribus feriant, & nos secum ad auclarium sui supplicij abstrahant. Interim qui recte docet, hostis indicatur: qui autem inuidia vitium præsefert, populum mansuetum, quod minimè oportuit, inuadit, vastat, absomit, & seipsum vterò corrumpit, gloriatur, extollit, veritatem subuertit, & fidem circumuenit, donec suæ conscientie cauernas & latibula queritando inueniat. Ferocitas igitur aprestis eos miseros facit, qui ita temerè seipsos cum indigni sint, efferant inclamando: Heu scelera, illenè presbyter est?

ter est? aut illenē puer? mea ex-
 siliatio attingitur, mihi hoc ipsum
 debetur, ab illo ablatum est. Ego
 igitur omnibus spoliatis, pro viribus
 nocebo. Luculentum insania tu-
 multum dicas, scacies, conciliabula,
 aut conuitia istorum importunissi-
 morum conuentuum videas. Ono-
 stram in Ecclesiam Dei peruersita-
 tem, spectaculum maligni & de-
 mentis animi! Nunquamne tan-
 dem pudefient? Nunquamne se-
 metipsi improbabunt? Nunquam
 in animo morsus sentient, ut vel
 nunc saltem contra imposturam &
 rixas dignum aliquid animo concipiant,
 & sentire videantur? Hæc
 Constantinus Magnus ille Im-
 perator, & cum illo vnâ om-
 nes boni Catholicis; tum ho-
 rum temporum, tum istorum
 hominum, qui recesserunt à
 vera, pura, sinceraque religio-
 ne, & secuti sunt desideria
 cordis sui, deplorantes infeli-
 citatem inclamant. Quintò
 20 * quæritur, an sit secundum
 Patriæ CONSuetudinem? Hic isti,
 qui præclarum illud in religione no-
 men sibi vendicant, animum
 aduertant, simulque fateantur
 necessum esse, antiquissimis
 huius Regni moribus, mo-
 dum & formam condenda-

rum legum publicarum, eam
 præscriptam institutamque
 esse, ut non nisi illæ, quæ de
 consensu & vnanimi volunta-
 te omnium ordinum, puta
 spiritualium & secularium,
 sancitæ promulgatæque sunt,
 vim legis obtineant; & pro
 iustis atque legitimis statutis
 atque constitutionibus repu-
 tentur. Quicquid verò pecu-
 liari quorundam sententiâ
 statuitur, id non modò nul-
 lan vim, sed nec nomen le-
 gum aut constitutionum ha-
 bere potest. In quàm * sen-
 tentiam multæ præclarissimæ²¹
 leges Regni extant, semper
 inuiolabiliter obseruata, &
 per Serenissimos olim Reges
 Poloniæ iuramentis confir-
 mata. Principio enim Casi-
 mirus Rex, Vissicia Anno
 1368. diuersitatem & varié-
 tatem iurium improbens, vnâ
 cum Prælatiis, Baronibus, cæ-
 terisque Nobilibus, statuta
 sua promulgat. Similiter Io-
 annes Albertus Rex, Petrico-
 uia Anno 1496. decernit,
 statuta sua, communi & diu-
 turnâ consultatione præmis-
 sa cum Prælatiis, Baronibus,
 Nobilibus, terrarumque Nun-
 ciji ac subditis vniuersis, spi-
 ritualibus

ritualibus & secularibus, in Conuentione generali Petricouien: existentibus, corpus eiusdem Regni, (verba sunt Statuti) cum plena facultate, ablentium repræsentantibus, promulgata, perpetuò duratura & obseruanda. Eodem modo etiam Alexander Rex, in dicta Conuentione generali Petricouix, Anno 1504. testatur, se constitutiones certas decreuisse, cum consilio & assensu cõmuni Prælatorum, & Consiliariorum, ac Nunciorum terrestrium, iuxta Regni consuetudinem vocatorum. Idem Rex, in Conuentione quoque Radomiensi generali, Anno 1505. de consilio, scientia, & vnanimi voluntate omnium & singulorum Prælatorum spiritualium, & secularium Consiliariorum, & Baronum, & Nunciorum Terrarum, & Ciuitatum, qui vniuersum corpus Regni (vt ibidem habetur) indubitanter repræsentârunt, leges à se datas recenset. Idem in Conuentione eadem Radomien: leges suas à Reuerendissimis & Reuerendis in Christo Patribus, ac Magnificis, Venerabilibus, Generosis, & Nobilibus,

Prælatis & Baronibus, Consiliarijs suis, ac terrarum Nuncijs moderatas fuisse fatetur. Idẽ Ioannes Albertus ibidem in Radom, Anno eodem 1505. cum vniuersis Regni Prælatis, Consiliarijs, Baronibus, & Nuncijs terrarum æquũ & rationale censuit, ac etiam statuit, quod deinceps futuris temporibus perpetuis, nihil constitui debeat per Serenissimos Reges, sine cõmuni Consiliariorum & Nunciorum terrestrium consensu: ac proinde concludens, ipsa sua statuta, in Radom publicè edita, ita de his disponit: *Iam verò, inquit, hic finem faciemus nostris in Radom institutis superscriptis, que omnium voto, communi Prælatorum spiritualium & secularium, ac Procerum Regni, & Nunciorum terrestrium constituimus.* Sigismundus quoque Rex, Cracouix in Coronatione sua, Anno 1507. ex publico consensu leges suas se condidisse testatur his verbis: *Nos quoq; vestigia prædecessorum sequuti, cum ab initio regiminis nostri, plerq; in Conuentibus generalibus de communi Prælatorum, Procerum, atq; totius, Conslij, & Nobilitatis nostræ consensu, pro communi bono, statu*

Statu & ordine, iuxta verum ac temporum rationem instituissemus, ac ea in publicum edi, subditi nostri merito exigerent, cum vana sit lex, nisi obseruetur, obseruari autem nequit, nisi innotescat: omnia instituta nostra in vnum colligi, & ad omnium notitiam imprimi vel publicari mandauimus.

Idem Rex eodem loco & tempore illa tantum statuta perpetuis temporibus duratura decreuit, quæ de Prælatorum Baronum, ac totius Consilij & Nobilitatis consensu sunt edita. Et idem postea Anno 1532. ad emendanda omnia Regni iura, & contrarietates atque dubietates statutorum tollendas, designat certas personas, iurisperitos nimirum, tam spirituales, quam seculares. His itaque sic stantibus, admodum facile quiuisset iudicare potest, num ea confœderationis formula, iustam & legitimam condendarum in hoc Regno legum normam, in se contineat. Notum siquidem omnibus * est, prædictam

consensu, imò quàm plurimis, utpote vniuerso statu & ordine Ecclesiastico siue spiritali, & magna parte status secularis, reclamantibus atque protestantibus compositam, & nouiter electo Regi obtrusam fuisse. Quod quidem non tenui quadam coniectura, sed ipsa rei euidencia, ipsis nimirum protestationibus non tantum ab vniuerso ordine Ecclesiastico, verumetiam à bona parte status secularis, in diuersis Palatinatibus, utpote Masouia, Raven: ac Plocen: omni meliori modo & forma iuris factis, atque Actis publicis ad perpetuam rei memoriam insertis, probatur. En tibi solennis, Episcoporum Regni, protestationis, in ipso planè istius Confœderationis exordio, factæ, genuina verba.

Actum in castro Sochaczouensi, feria tertia post Dominicam Quinquagesimam, 1573.

Comparens personaliter coram Officio & Aulis presentibus Capitanealibus Castrensibus Sochaczouensibus, Reuerendissimus in Christo Pater Dominus Iacobus Vchanski,

Vchánski, Dei gratia Archiepiscopus Gneznensis, Legatus Natus, & Regni Poloniae Primas, suo & aliorum omnium & singulorum sibi adhaerentium, tam spiritualium, quam secularium, fidem & obedientiam S. R. E. profitentium nominibus, protestatus est, & protestatur solenniter coram Officio praefato, & Honestis Stanislaw, Luca, & Laurentio Kucharz, Ministerialibus Generalibus Regni, & Nobilibus, Marcellino Szyrowski, Barthasaro Wilkowski, Matthia Chrzenski, Stanislaw Tychonski, & alijs pluribus ibidem circa inscripta existentibus, in & contra Magnificum Sigismundum Wolski Castellanum Czernensem, Capitaneum Warsawiensem, & ipsius officium pro eo: Quia ipse fungens officio suo Capitaneali Castren: Warsawien: ad instantiam, & iuridicam Reverendissimi Domini Archiepiscopi praefati, & Reverendiss: DD. Adami Konarski Poznaniensis, Petri Myskowski Plocensis, Alberti Starozrzebski Chetmensis, Episcoporum requisitionem, pratendens se habere causas quasdam, non tamen iuridicas, imò iuri contrarias, noluit & recusavit, in damnum & iniuriam praefatorum omnium protestantium, & aliorum praefatorum ipsis adhaerentium, suscipere, & ad actican-

dum & ingrossandum in Acta Warsawien: protestationem ipsorum, factam & inscriptam, oblatam. Cuius tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

MT R A D T, T A K D V
 chomne, iáko Swieckie, imieniem
 nášym y Postow Ziemskich ná Kon-
 wokácyo Warsáwsko postánych, kto-
 rzy się nie podpisali na Confederácyo
 de dissidio religionis, ná tey
 Konwokácyey od niektórych Pánow
 Rad y Postow uczyniona, oznámu-
 iemy y oświadczyamy się wsem wo-
 bec y káždemu z osobná, ludziom iá-
 kiegokolwiek dośtoieństwá, urzędz-
 y stanú, przy Akciech tego Grodu.
 Iż gdyśmy się tu do Warsáwy zie-
 cháli, ábysmy tylko o czáście y o miey-
 scu Elekcyey Krolá przysłego rádzi-
 li: niektórzy z Pánow Rad y Postow
 Ziemskich, uczynili miedzy soba nie-
 iáko Konfederácyo, w ktorey ácz się
 náydáwa niektore rzeczy ku zácho-
 wáníu pokoiu pospolitego potrzebne,
 wśakoż włożone są drugie, nietylko
 teraz, ale też y ná potomne czásy bár-
 zo škodliwe: á zwłászczá, gdzie zábro-
 niono wćiekáć się w rzeczách ku Re-
 ligiey należących, do wśelákich
 zwierzchności, ktora rzecz otwára
 wrotá ku rozmaitym sektom, y wśe-
 lákiemu mierzadom: Bo zá licen-
 cyo, mogłyby się bárzo łatwie wnieść
 wśytkie

wszystkie sekty, nietylko te, ktore już popsolite sa, ale teży nasprosuteyşe, iako iest Adámitow, Turkow, y inne tym podobne, z á ktorými y do Pogánstwą przyśiby mogło. Czego my przestrzegáiac, ácz ná wszystkie rzeczy inne w tey Konfederácyey zamknione, ktore ku pokoiowi y zgodzie popsolitey należa, rádzi pozwalamy, záko ci, ktorzy Oczyszne swa mituiac, nic pierwszego, nic miszego ná zgo-
de popsolita v siebie nie mamy, y w tym się solenniter oświadczyamy, że my ná żadne mordy, ná żadne rozlanie krwi Chrześciańskiey, á miánowicie narodu nášego Polskiego, á Bráciey nášey miley, nie zezwalamy: y omsem, ktoby się ná to brat, ábo iáka przyczynę do tego dawał, przeciwnko takiemu každemu bydz chcemy, y obiecuiemy: ale teży Konfederácyey takiey chwalić nie możemy, ktora zwierzchności y w-rzedy wszystkie burzy, ktora do bluznierstwá imienia Bożego, á doswey woley wobec wszystkim, naymżyşzego stanu ludziom przyczynę podáie, á w tym práwá, swobody, á wolności stanu Szlácheckiego ku zniszczeniu przywodzi. Aták się z tych y innych przyczyn, y ktemu obawiáiac się tego, áby ná potomne czasy, takowa Konfederácyá miedzy poddanemi nášemi, sub pretextu Religionis & libertatis Christianæ, do tá-

kiew swewoley, á wsseteczestná przyczyny nie dáta, iáka była lat máloprzesłych, miedzy chlopişwem w Munsterze, y ná innych mieyscach, w Szwáycárzech, przeciwnko Pánom swym. My tedy ná ten ártýkuł de diffidio Religionis, ktory w tey Konfederácyey nápisány iest, á wiele rzeczy škodliwych y niebespiecznych w sobie záwierná, ogladáiac się ná pierwsze Konfederácyę, y przyśięgi nášych przodkow, ktore sa przeciwnie tey teráznieyşey Konfederácyey: ogléduiac się ná sumnienie y powinność náşe, ktorasmy chwale Bożey, stárşym nášym, Kościotoni Bożemu, y Bráciey nášey stanu Szlácheckiego powinni, żadnym obyczáiem náń zezwolić, boná nostrá conscientiá ani chcemy, ani możemy iákoż nie zezwalamy, y w tym się przy tych Akciech publicé oświadczyamy: y žádanoy, áby nam tá protestácyá in hac forma in Acta zápisána byta. A zwlászczá, iż teży Postowie Ziemsy, ná tę Komwokácyá od Rycerstwá postáni, opomiedzieli się z niektorych woiewodztw, że tego od Bráciey swey zlecenia nie mieli; y omsem że im srodze zákazáli Brácia ich, áby się ná tey Komwokácyey w nic nowego nie wdawali, iedno áby o czásie, y o mieyscu Elekcyey przyszłego Krolá námamiáli: iákoż się publicé w Rádzie oświadczyli, że

*czeli, że nâte Confederacye ani mo-
ga, ani chca zezwolic.*

*Iacobus Archiepiscopus Gnesnen-
sis, Legatus Natus, Regni Polonia
Primas, & Primus Princeps.*

Adam Konárski Biskup Poznâński.

*Petrus Myskowski, Episcopus Plo-
censis, manu propria, scr.*

*Albertus Stározrzebski, Episcopus
Chelmensis, scr.*

*Pro qua quidem iniuria & da-
mno, & premissa protestatione
non suscepta, offert se predictus
Reuerendissimus D. Archiepiscopus
cum Reuerendiss: DD. Episcopis
presatis, & cum omnibus alijs sibi
adherentibus, contra predictum
Magnificum D. Castellatum Czer-
nensem, Capitaneum Warsauien-
sem, ac ipsius officium iuridicè age-
re uelle, loco & tempore competen-
ti, prout de iure uenerit. Quæ præ-
missa omnia & singula superscri-
pta, iisdem Ministeriales cum Nobili-
bus presatis attestati sunt, seq̃, cir-
ca premissa omnia fuisse, eaq̃, audi-
uisse, recognouerunt. Super quo me-
moriale solutum est, quod officium
recepit. Ex Actis Castren: Socha-
czouiensibus extraditum & cor-
rectum.*

*Extat & alia similis Protes-
tatio Ordinum Palatinatûs*

Plocen: quæ ob singulares &
admodum elegantes, ibidem
contra prædictam Confœde-
rationem adductas rationes,
digna est ut omnium omni-
nò teratur manibus: atque ob
eam causam ipsius quoq; con-
textum hîc ob oculos ponen-
dum esse duxi.

Actum in Castro Plo-
censi Feria Quinta ante Fe-
stum Natiuitatis Mariæ pro-
ximâ. Anno Domini, Mille-
simo, Quingentesimo, Septu-
agesimo tertio. Coram Ge-
neroso Stanislao Meczyński,
Vicecapitaneo & Iudice
causarum officij Ca-
stri Plocen.

Venientes ad Officium præ-
sens Castrense Plocense, Ma-
gnifici Domini Stanislai Sanduogij
à Czarnkom, Referendarij Regni,
Plocen: Drabimen:q; Capitanei. Ge-
nerosi, Nicolaus Kossobucki, Nota-
rius Terrestris Plocen: Iacobus Li-
sakowski Dapifer Nureń: nomine
Dignitariorum & Consiliariorum
ac Officialium, totiusq; Nobilita-
tis, in Conuentione particulari Râ-
ciâgen congregata, existentes ad
infrascripta specialiter deputati &
designati, reproduxerunt Protesta-
tionem

tionem manibus Reuerendissimi in Christo Patris Domini Petri Myskonski, Dei Gratia Episcopi Ploceń: & Magnifici Alberti Krasinski, Castellani Sierpceń. Nicolai Kossobucki, Notarij Terrestris Ploceń: subscriptam, sigillisq; vcz t Sigillo terrestris, necnon prefati Magnifici Castellani Sierpceńsis communitam & obsegnatam, in prefata Cõuentione particulari Ráciõzen, ad Confederationem in Conuentione Generali Varşebouień: Electionis Regis proximè praterita, per nonnullas personas factam, quam cum speciali mandato omnium Ordinum nobilitatis terra Ploceń: in Acta presentia Castreń: Ploceń: inferi & ingrossari petierunt. Et officiu prasens Castrense Ploceń: visa prefata protestatione, attendeń: ipsorum iustam petitionem, eandem protestationem in Acta presentia Castreń: Ploceń: ingrossari & actuari admisit, simulq; & mandauit. Cuius protestationis tenor de verbo ad verbum sequitur, estq; talis.

MY Rady Duchowne, y Swietckie, Dygnitarze, Wziedzicy, y wysyko Rycerstwo Woiewodztwa Plockiego, wysytkim wobec, y komu to wiedziec nalezy, oznaymujemy. Aczkolwiek nic zacneysego, nic Rzeczyposp: potrzebnieszego bydź rozumniemy, nad pokoy wnetrzy, y iednostayna wysytkich stanow milosc y zgoda, y

przy niey przeciwn kazdemu, ktoby ia psonac y targac chcial, maietnosci nawet y gardla nasze potozyc gotowi iestemy. Ale iako pokoy mituiemy, y pilnie go przestrzegamy tak teź znow, abo ziednoczenia osob, lubo stanow niekorych, ktoreby pod tytulem pokoiu y zgody, chwale milego Bogá nisczyli, wolnosci nasze pospolite wniwecz obracali: a do burd y zamiesiania wrota otwarzaliz y chwalic, y pomagac niechcemy, ani bedziemy wiecznymi czasy. Przeto gdy od niekorych osob, tak na Konwokacyey, iako y na Elekcyej Krolá nowego pod Warsawa, Konfederacya iaka, in causa religionis spisana, y ku podpisaniu abo pieczętowaniu podana byla, iz iey na Konwokacyey Poslowie naszy, a na Elekcyej ci Bracia, ktorzy sie byli ziachali, podpisac niechcieli: z wielkacnym to od nich wdziecznoscia y pochwala przyieli. Bo y oni zlecenia tego nie mieli. A ci zai na nas nie stanowic nie mogli, prater electionem, w ktorey rzeczy samey ius representatiuum mieli. A mianowicie Iasnie Wielebnemu Iego M. X. Piotrowi Myskonskiemu, Biskupowi naszemu, niech od nas, y od Potomkow naszych wieczna dzieka bedzie. Iż I. M. przy powinnosci swey, iako prawemu Pasterzowi nalezato, stateczne stoiac, na tak skodliwe spisy, abo Konfederacye, ktoreby trzode temu poruczona strasliwym iadem zarazic mogly, przyzwolic niechcial: y owsem prze Kosciol milego Bogá, y nieprziazni, y nieprzespiczerstwo kazde odniesc byl gotow, iako nam ci bracia naszy, ktorzy przy tym byli, zacne swiadectwo dali. A tak y Pasterza swego, y miley Braciey statecznosci nasladuiac, wysysey

chem, tuż zawnždy każi mitego Bogá idzie. Co y w tey Konfederacyey snádmie obaczyć każdy może: Bo falfywe nabożeństwo, be-
 spieczestwem opatrząciac, wolność náše mita w niebezpieczeństwo przymodzi. Wiemy to myssyfy, iż Krole y Pány wselakie nic inszego w powinności ich nie zadržymawa, iedno przysięgá; Bo tey względem, ná prá-
 wo, ná wolności poddanych, ogladac sie zawnždy musi, wiedzac iż Pan Bog periuros frodze karze. Otoż ku podniesieniu powa-
 gi tey przysięgi, y ku zniszczeniu iey, ta Konfederacya drogá sie otwiera wielka. Bo ie-
 sli będzie každemu wolno, w iáka będzie chciał Religia sie przewierzgnac: á czemu też y nie Krolowi? A iesli Krol rzecze, iż
 ták wierzy, że iuramentum præter Dei præceptum factum non tenet: Cze-
 go mu Pánowie Ewángelikowie bronic nie moga; bo to v nich recta & indubitata
 propositio, nihil esse recipiendum præter scripturas: Niechayże mi vkaże
 w swietym pismie, gdzie Krol wolności poprzyśiągt Zydom, ábo żeby poprzy-
 siegac ie Pan Bog przykazal. Niechay vka-
 że w ktorey Ewangeliey to stoi: Nemine captiuiabimus, nisi iure victum. Niech vkaże Który to Prorok nápisal: Ni-
 hil noui statuemus, nisi cum consensu Consiliariorum & Nuncio-
 rum. Niech powie, w którym Psálmie Krol David: Super hastam extra fines Regni Nobilitati piec grzynien o-
 biecuie: tákże y o inszych wolnościách. A ták Krol Ewángelik z tych przyczyn przy-
 siege swoje lekce wvazyc, á zgotá porzu-
 cic ia może: bo iesli misze votá, iáko Ca-
 sitatis & Religionis nżacz v siebie

nie máia: czemu by przysięgá wazná bydf
 miáta? Gdyż też iesli iedno votum, którym
 Princeps vouet Bogu, iż práwá y wol-
 ności swoich poddanych wcale zachowa:
 Ażci przysięge zelżymyfy, Prává y Przymile-
 ie, y Statutá náše o ziemie vderzy, á po-
 dtug Bibliey sadzić będzie: iáko nie dawno
 Stárostá ieden w Polfcze z tego pocztu czy-
 nil. Iesli sie tedy Krol ná to vda, co czynić?
 do mocy trudno, Konfederacya zá nim,
 iesli iey iemu trzymac nie beda, á czemu ia
 też on trzymac komu powinien? Ażci w
 Polfcze mieszanina, ázci iedni ná te, dru-
 dzy ná owe strone przestepnia: wiec ábo w
 sie vderzem, ábo z wolnościami sie sweni
 wiecznie pozegnac musim. A ci podobno,
 co teraz ná piskorzu przestac musa, nie
 zaniecháia pomóc sie swego. Z tych te-
 dy przyczyn, iáko każdy baczy, slusnych, ná
 táká Konfederacya nie przyzwalamy, ani
 przyzwolic bona conficientia możemy.
 Ale przy starodawney wierze, ktorachny
 od Kościolá Rzymfskiego wzieni, mocnie y
 slátecznie stoiac, y cnych przodkow swo-
 ich násláduiac, ktorzy zamieszanych o-
 nych Czeskiego kácerstwa czasow, nie po-
 zwalamiem falfszywego nabożeństwa, ale
 zabranianiem, pokoy y zgrade w tey Koro-
 nie zachowáli: przy starych Konfederacy-
 ach przestawamy, y potomkowie nášy prze-
 stawac beda. A iż sie rumores iákieś
 wfszczynáia, iáko by prze nierychte Krolá
 obránego przyiáhanie, do rozruchu iákie-
 go w Koronie przysic miáto: Tedy sie w tym
 oúwiadczamy, iż iesli by pod ten czas, niżli
 do nas Pan obrány przyiedzie, osoby iákie,
 ábo Stany, lubo też Ziemie, motus iákie
 czynic, ábo do złozenia inszey Elekcey miec

sie chciá-

ſie chciály, takowemu tego pomagac nie-
 chcemy: ale przy zgodnym od mſech Sta-
 now Naiſnieyſzego Pána Kſiazęcia I. M.
 Pána Henryká Krolewicá Fráncuſkiego
 obraniu, mocnie y ſtátecznie zoſtawáiac,
 iego przyiáchania iákożkolwiek dlugiego,
 z ta wiára, y z ta checia, iákasmy go o-
 bráli, czekác bedziemy. A ktoby burzyć,
 ábo motus iákie ſzkodlime przeciw niemu
 mſczyńcá chciat: przeciw takiemu kázde-
 mu, ktoregobykolwiek byt záwotánia, ná
 ſkíze iego powſtác mſſcyſcy powinni bedzie-
 my, iáko contra hoſtem patriæ, ktory
 ſie non contentando iure commu-
 ni, zgodne raz Pána obranie, targác chce
 y rozrywác. Wſákże Ich Moſć Pány Ko-
 ronne vpomnieć, áby ſie ſtáráli, żeby Krol
 I. M. co narychley przyiáchat. Bo áby miat
 Korone ſpráwować przez Gubernatory, ná
 to nie przyzwalamy. co ſobie ſtrzymác mſſy-
 ſcy ſub fide, honore, & nominibus
 noſtris obieciuemy, y tym piſnem obmie-
 zujemy ſie. Ktora náſſe Proteſtácy z ſtro-
 ny Rađ Wielkożny Pan Woyciech Kraſiński
 Káſtellan Sierpſki zápieczetowát. A z
 ſtrony Rycerſtwa, kázáliſmy ia zápieczeto-
 wác Ziemſká pieczęcia, y deputowáliſmy
 z poirzodku ſiebie Wrodzone, Iákubá Li-
 ſakowſkiego, Stolniká Nurſkie go, Stáro-
 ſte Raciſkiego, y Miłotáá Kofſobudzkie-
 go, Piſárzá Ziemſkiego Plockiego, áby te
 Proteſtácy náſſe do Kſiaz Grodzkich Plo-
 ckich podáli ku wpisaniu. Działo ſie w
 Ráćiazu ná Seymie pierwſzego dnia Wrze-
 ſniá, Roku Pańſkiego, 1573.

Petrus Myſkowiſki Episcopus Plocenſis
 ſcripſit.

Albertus Kraſiński, Caſtellanus Sier-
 pceſ: ſcripſit.

Nicolaus Koſobuczki, Notarius Terreſtris
 Plocenſis.

Stániſlaus Meczyński Vicecapitaneus; &
 cauſarum Officij Caſtri Plocenſis Iudex,
 propria manu ſcripſit.

Ex Actis Caſtren: Plocen: extractum.

Verum, præter illas in in-
 ſtanti, ſiue (vt Iurisconſulci
 loquuntur) ſtante pede inter-
 poſitas Proteſtationes, nihil
 vnquam à Catholicis, tam
 ſpiritualibus, quàm ſeculari-
 bus omiſſum fait, quominus
 hic articulus Confœderatio-
 nis, diuerſis modis vbiq; loco-
 rum impugnaretur. Nam * & 23
 Pariſijs cùm Legati Ordinum
 Regni Poloniae, & Magni Du-
 cecus Lithuaniae, Eleſto Regi
 Henrico Regnum deferrent,
 Reuerendiſſimus Dominus
 Adam Konarſki, Episcopus
 Poſnanienſis, Princeps illius
 legationis, & cum eo alij inſi-
 gnes viri, eiufdem legationis
 comites atq; ſocij, circa ex-
 hibitionem articulorum Hen-
 rico Regi, Anno, 1573. die 29.
 Menſis Auguſti factam, con-
 tra Confœderationem prædi-
 ctam ſolenniter proteſtati fu-
 erunt. Quam proteſtationem
 maioris fidei cauſa, hic adij-
 cere non incongruū videtur.
 Ego Adam Konarſki de Kobylino,
 Episcopus Poſnaniens: proteſtor ſo-
 lenni-

lenniter coram Deo, & Serenissima Maiestate Vestra, & vobis prestantissimis Viris, & coram vobis Domini Legati, in presentia Notariorum publicarum hinc adstantium, insistendo protestationibus prioribus antea, & saepius factis, quod huic articulo, in quo de fidei diffidiis, siue de confederatione mentio fit, semper obstiti, & contra ipsum unà cum alijs protestatus sum, & nunc meo, & aliorum mihi adherentium Catholicorum, nomine rursus protestor, quod predicto articulo expresse contradico, & omni meliori modo repugno, meq; oppono, quod sit contra iura & libertates Ecclesia, & contra veras Regni constitutiones: & ex alijs causis & rationibus, in iam dicta protestatione in Comitibus Electionis facta, contentis. Cuius rei peto à vobis Notarijs instrumentum confici, & mihi expediri. Quod cum dixisset supradictus Reuerendiss: Dominus Episcopus, in eadem ferè verba protestatus est Illustris & Magnificus Dominus Albertus à Lasko Palatinus Siradiensis: & Illustris Dominus Nicolaus Christophorus Radziuilus, Marschaleus Curiaë Lithuanie, Regni Poloniaë Oratores, quorum uterque inhærendo protesta-

tioni factæ à Reuerendiss: Domino Episcopo, similiter protestatus est, quod huic articulo, siue Confederationi de religione, non consentiant, sed resistant. Quinimò iterum, atq; iterum, ante & post protestationem, ac Rege super articulos sibi oblatos iurante, ab eodem Reuerendiss: Episcopo Posnanien: interpositas fuisse eo nomine protestationes, ipsius Henrici Regis diploma declarat. Quod nè quæpiam lateat, aut figmenti fortè loco habeatur, illud de verbo ad verbum hinc adscribere visum est.

HENRICVS Dei * Gratia, Ele²⁴
ctus Rex Poloniaë, Magnus Dux
Lithuania, Russia, Prussia, Mas-
sania, Samogitia, Kiuonia, Volhy-
nia, Podlachia, Liuaniaq; &c.
necnon Andium, Borboniorum, &
Aluernorum, Comes Marchia Fo-
restli, Quercis & Monfortis Signi-
ficamus harum serie literarum v-
niuersis & singulis, quarum inter-
est, intererit, aut interesse insutu-
rum quomodolibet poterit. Quod
Anno & die data presentium, quò
Sacrificio Missæ de Spiritu sancto in
Ecclesia Cathedrali Parisiorum ex-
audito, ad maius Altare eiusdem
Ecclesia accessissemus, ad prestan-
dum in-

dum iuramentum nobis ab Oratoribus Regni Poloniae, & Magni Duc: Lithan: per Magnificum Ioannem Herboth de Fuislin, Castellantum Sanocen: collegam eorum oblatum, & in loco praestandi iuramenti iam essemus, Reuerendissimus in Christo Pater Adamus Konarski de Kobylno, Episcopus Posnaniensis, eiusdem Regni Poloniae Primus Orator, coram nobis & omnibus astantibus, nomine sui, ac totius status & Ordinis spiritualis, omnium Catholicorum Senatorum & Nobilium in Regno Poloniae, & Dominiis ad illud pertinentibus, ubicunque consistentium, ac huiusmodi suae protestationi atherentium, atq; adhaerere uolentium, inherendo ante factis protestationibus, protestatus est: Quia huiusmodi iuramento, eo quod sit absque omnium status ac Ordinum Regni communi consensu conscriptum, nullo modo consentit, ac eiusdem protestationis suae schedulam sigillo suo munitam, nobis attulit & exhibuit. Adhaerentibus eidem suae protestationi Magnifico Alberto Lascki, Palatino Siuasiem: & Nicolao Christophoro Radziuil, Duce in Olykâ & Niesmiez, Curiae Magni Duc: Lithuaniae Marschalco, dicti Regni Poloniae & Magni Duc: Lith: Oratoribus. Cuius quidem Protestationis tenor

de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

Serenissime Rex. Quoniam Maiestas Vestra est, nuper in nostram Regem electa, minus fortasse accepit Regni Poloniae consuetudines, praecipue iuramenti à nouis Regibus suscipiendi: ne quid illa in hoc negotio aliorum culpâ nesciens peccet, ueniam prius, qua decet submissione, à Maiestate Vestra impetrata, pro ea quam gero & Episcopi Catholici, & Legati Polonici persona illam moneo, Reges Poloniae iurare solitos ex quadam ueteri formula, quam è Statuto Regni sumptam, quidam qui à Catholica fide descuerunt, additis insertisq; permultis, quae nulli antea Poloniae Reges iurare soliti sunt, innouarunt, quamq; ita innouatam, non omnes Regni Poloniae status approbarunt, maximè uerò Ecclesiasticus Ordo, & pleriq; alij, tum Senatores, tum ex Equestri Ordine, qui & in Polonia protestati sunt, & obstiterunt huiusmodi innouationi, quemadmodum ego quoq; hisce diebus, tradito illius protestationis exemplo, coram Maiestate Vestra sum protestatus, cum de secundo articulo ipsi exhibito ageretur. Ea tamen innouata formula nunc Maiestati Vestrae adfertur, ut ex illis uerbis Sacramento adigatur. Quod nè Maiestati V.

Regnoq;

Regnoq; Polonia, inprimis verò Ecclesie & statui Ecclesiastico obesse possit aliquando; neue quod præter Senatus totius Polonici sententiam, contra Deum, Ecclesiasticaiura, & veteres Regni Polonia constitutiones attentatur, aliquam habere vim aut firmitatem possit; euiam atq; etiam Maiestatem Vestram moneo atq; oro, nè alia ex formula iuret, quam quæ alijs Regibus est oblata, quæq; ei circa Coronationem afferetur. Sin verò alia fuerit eius animi sententia, rursus oro, nè molestè ferat, cum ego me vniuersumq; Ordinem Ecclesiasticum, ac quoscunque Ecclesiasticos & Reipub: curam gerentes, qui mecum idem sentiunt, ijs rebus opposuero, quas contra Deum & fidem Catholicam aliter geri video, quam in Republica nostra consueuerit. Itaq; iam nunc omni meliori modo & forma protestor, meo & Ecclesiastici Ordinis, ac omnium Catholicorum mihi adherentium, hic & in Polonia, nomine, nulli nos alteri iuramento assensuros, quam ex veteri formula suscepto: neque ratum, aut sanctum habituros, quod aliter à Maiestate Vestra fuerit iuratum: quin iuramentum eiusmodi nullius authoritatis & irritum fore: neque Maiestatem V. saluis Regni Polonia iuribus, illud posse aut debere

suscipere, ac propterea illo neq; teneri, neq; ulla ratione affici. Quamobrem ab omnibus Notarijs, aut Secretarijs Regiis, aut quibusuis hic presentibus, peto & flagito, ut horum omnium mihi instrumentum publicum exarent, & in forma probante authenticè scriptum tradant, presentibus testibus. Quam quidem protestationem, Nos HENRICVS DEI Gratia Rex Polonia electus, suscepimus & admisimus, profitemurq; ad perpetuam rei memoriam, Nos per huiusmodi iuramentum à nobis præstitum, etiamsi quocunque colore, vel ingenio interpretatum fuerit, nihil cuiquam, præsertim verò statui & ordini Ecclesiastico, eiusq; iuribus & iurisdictionibus, tam spiritualibus, quam secularibus, quæ omnia firma & immobilia perpetuò esse volumus, derogare velle, vel unquam derogaturos, verbo Regio pollicemur, & iureiurando nos obligamus. In cuius rei fidem & testimonium, presentes literas decernimus, sigilloque nostro, quoad præsens vtimur, communiri iussimus, & manu propria subscripsimus. Presentibus Reuerendo, Magnificis, Generosis & Nobilibus, Petro de Gondi Episcopo Parisiensi, Ioanne Zamoyshi Belgen: & Zamecheñ. Nicolao Firley de Dabrowicá, Casimirien: Capitaneis, Pau-

neis, Paulo de Euix, & Henrico de Neuers, Consiliarijs Regis Christianissimi, in suo secretiori & priuato consilio. Actum & datum Parisiis, die Iouis, 10. Mensis Septembr. Anno ab Incarnatione Domini, 1573.

Sed quid, num in eo iam stetit hoc negotium? Minimè verò, nam quemadmodum antea (vt supra dictum est) toto interregni illius tempore, & præcipuè in Electione noui Regis, circa Varfauiam, vniuersus Status & Ordo Spiritu-
 25 alis, cum non exigua itidem parte statûs secularis, huic articulo de pace inter dissidentes in religione tenenda reclamauerunt, & ne in posterum robur haberet, solenniter protestati sunt: ita post modum* cum iam venisset
 tempus diadematis imponendi nouo Regi, & confirmandorum per eum iurium omnium Regni, Illustrissimus & Reuerendiss: Iacobus Vchanski, Dei & Apostolicæ Sedis Gratia Archiepiscopus Gnesnensis, Regni Primas; & item alter Reuerendissimus Archiepiscopus Leopoliensis; similiter & omnes Domini Episcopi, tum temporis præsentis, suo & aliorum absentium

Episcoporum, Abbatum, Ecclesiarumque Cathedralium omnium, & Collegiatarum, ac vniuersi huius Regni cleri nominibus, tanquam vniuersus status spiritualis, cum non postrema parte statûs secularis, ac ordinis eius, articulos in Conuentu Electionis noui Regis, à quibusdam secularibus, sine vnanimi consensu omnium Ordinum, imò quàm plurimis reclamantibus atque protestantibus, non suo loco, neque tempore, nec modo atque ordine debito & legitimo compositos, inter confirmationem iurium & libertatum Regni inseri non posse, nec debere, multis ijsq; grauissimis rationibus (quæ in protestatione Cracouiæ, Anno 1574. eo nomine facta, continentur) comprobarunt. Neque inefficax* tum temporis
 26 exitit eorum articulorum impugnation; vt potè quod Rex Catholicus facile sibi persuaderi passus est, non aliam confirmationis iurium ac libertatum Regni obseruandam sibi esse formulam, quàm quæ à prædecessoribus suis per manus sibi tradita esset: ac proinde nouos illos articulos Con-
 federa-

fœderationis supradictæ, tanquam controuersos, de quibus (vt in priuilegio eiusdem confirmationis habetur) non tantum in Coronatione, verum & in Gallia, magnæ intercesserunt disceptationes, nequaquam priuilegio confirmationis iurium inferendos, sed ad Conuentus particulares omninò reijciendos esse iudicauit. Non me illud præterit, quod postmodum reuiuiscente istius hydræ capite, à posterioribus Regibus, Stephano & Sigismundo tertio, feliciter nobis regnante, aliquoties, tam videlicet in Electionibus, quàm & in Coronationibus illorum, isti articuli de pace inter dissidentes in religione tenenda, approbati atque confirmati fuerint; attamen ubiq; repugnantibus & reclamantibus Senatoribus spiritualibus & secularibus quàm plurimis, id factum fuisse, nulli dubium est. Id enim non solum ex protestationibus, identidem quotiescunq; huius Confœderationis mentio facta fuit, interpositis; sed etiam ex subscriptionibus illorum manifestò apparet. In primis * verò confir-

mationi electionis Regis Stephani, vbi de Confœderatione nihil factum fuit, Andreiouiæ, Anno Domini, 1576. die prima Februarij, Reuerendissimus Stanislaus Karnkovski Episcopus Vladslauiensis, suo, & totius status Spiritualis nomine ita subscripsit. *In articulo de Compositione & iudicijs, saluo iure spiritualium.* Circa confirmationem demum iurium atque priuilegiorum Regni, à Rege Stephano, in Ciuitate Megges, octaua die Mensis Februarij, Anno Domini 1576. factam, (vbi nullus Episcoporum, sed omnes ferè, paucis exceptis Catholicis, diuersæ religionis homines ea legatione functi fuerunt) eius res sit mentio, quod nimirum aliqui incolæ Regni (verba sunt Stephani Regis,) *id sibi cauerunt speciali Confœderatione, vt in causa religionis pacem habeant, quàm nos illis conseruatos plenè & perpetuè pollicemur.* Ex quibus verbis hoc diligenter notandum est, specialem non vniuersalem hanc esse Confœderationem, vt potè aliquibus tantummodò incolis Regni seruientem. Deinde nihil aliud præter pacem dis-

sidenti.

28
 fidentibus in religione caue-
 ri atque promitti. Denique *
 post mortem Regis Stephani
 sub Interregno, in Conuentu
 Senatorum, & Nobilium Pa-
 latinatum Cracouien: Sando-
 mirien: & Lublinen: Craco-
 uia, Anno 1572. celebrato,
 noui articuli Confœderatio-
 nis proponuntur. In quibus
 huius itidem Confœderatio-
 nis dissidentium de religione
 fit mentio. Cui insignes & ma-
 gnos viros, Illustrem nimirũ
 & Magnificum Nicolaum Ze-
 brzydovvski, Generalẽ Crac:
 Capitaneum; & Spitconem,
 Iordan Capitaneum Sande-
 cen: tali subscriptione illorũ
 articulorum (in quantum vi-
 delicet iuri antiquo, tam pu-
 blico, quàm alicuius priuato
 non derogant, & in Conuo-
 catione approbati fuerint)
 haud obscure contradixisse,
 quis dubitare potest? Sequu-
 29ra * postmodũ Anno 1578.
 Conuocatione Generali War-
 fauien: causa eligendi noui
 Regis indicta, clarè & expre-
 sè ab Episcopis huic Confœ-
 derationi contradicitur, vt li-
 quidò apparet ex his subscri-
 ptionibus: *Stanislaus Karnkow-
 ski Archiepiscopus Gnesnen: excepto*

*articulo Confœderationis inter dis-
 sidentes de religione, manu sua
 propria. Albertus Barãnomski E-
 piscopus Premislien: R. P. Vicecan-
 cellarius, eadem premissa exceptio-
 ne. Laurentius Gotlicki Episcopus
 Camenecensis, excepta Confœdera-
 tione. Stanislaus Leszczyński Cano-
 nicus Cracouien: excepta Confœ-
 deratione.*

Cũ itaque publica huius
 Regni iura nullo modo pati-
 antur, ea pro legibus & con-
 stitutionibus haberi, in qui-
 bus vnanimis consensus om-
 nium Prælatorum, Baronum,
 & Consiliariorum, tam spiri-
 tualium, quàm secularium,
 atq; Nunciorum Terrestrium,
 non interuenit: iure merito
 hic quoque articulus Confœ-
 derationis, à priuatis quibus-
 gam hominibus priuati com-
 modi causa; vtpotè ne pœna
 ob diuersitatem religionis in
 eos extenderentur, introdu-
 ctus & suppositus, contra quẽ
 tot solennes protestationes,
 tot contradictiones, tot deni-
 que refutationes, tam scriptis,
 quàm dictis, vbique locorum,
 & quouis tempore factæ repe-
 riuntur, nullam, non modò
 vim, sed nec nomen legis aut
 constitutionis habere potest,
 aut de-

30 aut debet. Longè aliam * dissimilemq; fuisse, olim maiorum nostrorum in statuendis huiusmodi Confœderationibus obseruantia, vel ex ipsius Confœderationis Koczynen: contextu, Anno Domini, 1438. die 8. Martij. ab omnibus ordinibus Regni inica, res ipsa restatur. Nos, inquit Ordines Regni, *Principes spirituales & seculares, Barones, & Comites, Proceres, Milites, Nobilitas, Ciuitates, totaq; communitas Regni Polonia: singulariter singuli, & vniuersaliter vniuersi, eodem animo, eadem voluntate, scientia, assensu, & ratihabitatione, omnes vnanimitè decernimus, & significamus tenore presentium, &c. quod quicunque existat indigena Regni Polonia, &c. vellet aliquas inobedientias contra ius commune, &c. aut etiam hæreticales errores facere, vel promouere: contra talem, siue tales, cuiuscunq; status, gradus, conditionis, & præeminentiæ fuerint siue spirituales, siue seculares, & in eorum destructionem consurgere volumus, & promittimus, sub fide & honore nostris, absque dolo & fraude: nec ipsis auxilio, consilio & fauore patrocinari volumus, sub fide & honore nostris, etiamsi sanguine, affinitate, & quacunq; propinquitate*

*forent nobis, aut alicui nostrum coniuncti, &c. Deus bone! quàm dissimilis, & quàm Christianæ pietati magis conueniens est huius antiquæ Confœderationis formula, ab ea, quam isti non ita pridem sub Interregnis sibi fabricauerunt: Ibi enim omnium Ordinum & statuum, tam spiritualium, quàm secularium, vniuersum consensum intercessisse; huic verò nouæ confœderationi potissimam partem Reipub: vniuersum nimirum Ecclesiasticum ordinem reclamasse, constat: ibi in extirpationem quorumuis hæreticalium errorum; hîc verò in propagationem nouarum sectarum fit consensus: ibi in hæc verba, nec pro eis loqui volumus aliquod verbum, sed punire promittimus, maiores nostri sese obstringunt; hîc verò eos defendemus, ac tuebimur, isti dicunt. Sed * non fuit hæc sola Catho-³¹licorum in Polonia contra hæreticos confœderatio; quinimò alias haud dissimiles, quæ à pientissimis illis maioribus nostris, eodem de feruore pietatis factæ fuerunt, plures antecessisse certis diplomatibus probatur. Et imprimis*

primis Anno Domini, 1430. in Comitij Regni Iedlnæ, omnes Ordines Regni suscipiunt in Regem de duobus filijs Vladislai Regis, qui aptior. Regno fuerit: promittuntque vnanimiter contra eos se insurrecturos, qui huic susceptioni contrauenire, vel bellum intra Regnum facere, vel commouere, & conspirationes inire, aut hæreses promouere, ausi fuerint, sub fide & honore suo. Fuit autem hoc diploma munitum sigillis Nobilium Polonorum numero quinquaginta. Simile diploma sub sigillis Nobilium sexaginta, Posnania Anno Domini 1432. in Comitij confectum fuit. Item in Comitij in Brzescie, de data Feria Tertia Paschæ, Anni, 1433. similes extiterunt literæ, sub sigillis Nobilium, numero quadraginta quatuor. In Comitij quoque Dobrzyne: Anni 1434. similes literæ editæ fuerunt, sub sigillis Nobilium sexaginta. Nobilitas itidem Russia in Comitij generalibus in Mosciska, Anno 1439. simili diplomate sese obstringit, sub sigillis sexaginta quatuor. Idem denique fecit Nobilitas

Podolia in Kamieniec, Anno eodem, 1439. sub sigillis viginti tribus. Ac præterea *an-34
tiquiorum quoque Polonia Regum, contra hæreticos latæ, complures reperientur. sanctiones: qualis est illa, vel ipsius Prylusij testimonio, vtilis admodum, conseruandæ religioni, atque perpetuâ memoriâ digna, lex Vladislai Regis Iagellonis in Iedlna, Anno Domini, 1424. promulgata, quæ sic se habet:
Quod cum sub dissimulatione præterire non debemus, imo ardeamus Diuina legis perpetuis institutis, pestiferos hæreticorum, errores, (quos in Dei contemptum, & in Christiana religionis detrimentum, & eneruationem, politiaq; iacturam, iniqua peruersorum corda conflauerunt) etiam quacunque oporteret, nos subire pericula, a sibi nostris propulsare, in gladio deicere, ut qui censura Ecclesie non terrentur, humana seueritate mulcentur; maturo consilio Prælatorum, Principum, & Baronum nostrorum habito, & consensu, & etiam de certa ipsorum & nostra scientia, presentibus decernimus, & pro firmo constanti, & pro irrefragabili edicto teneri præcipimus: Ut quicumque in Regno Polonie

lonia nostro, & terris nobis subiectis, haereticus, aut haeresi infectus, vel suspectus de eadem, fautor eorum vel director repertus fuerit, per nostros Capitaneos, Consules Ciuitatum, & alios officiales, ac quoslibet subditos nostros, siue in Officijs, siue extra viuentes, velut Regia Maiestatis offensor capiatur, & iuxta exigentiam excessus sui puniatur. Atque ibidem paulò inferius subiungit, contra eosdem haereticos grauissimas poenas. Et nihilominus omnia bona ipsorum, mobilia & immobilia, in quibuscunq; rebus consistentia, publicentur, thesauro nostro confiscanda, prolesque eorum, tam masculina, quam foeminina, omni careat successione, perpetuo, & honore, nec unquam assumatur ad dignitates vel honores, sed cum patribus & progenitoribus suis, semper maneat infames, nec de cetero gaudeat aliquo priuilegio Nobilitatis vel decore. Extant Sigismundi quoque primi non pauca eiusdem sententiae edicta. Et primum quidem Torunij, Anno 1520. editum, tale est: Manifestum facimus harum serie litterarum, quod intelligentes ad regnum & dominia nostra inferri, nonnullos libellos cuiusdam Fratris Martini Lutheri Augustiniani, in quibus

multa continentur, tam contra Sedem Apostolicam, quam etiam in perturbationem communis Ordinis, & status rei Ecclesiasticae & religionis. Cum enim in Regno nostro ex huiusmodi scriptis errores aliqui pullularint, officij nostri, ut Christiani Principis, & fidelis filij Sanctae matris Ecclesiae, esse duximus, ut auctoritate & potestate nostra Regia, hinc cepto noxio resisteremus. Mandamus itaque vobis omnibus subditis nostris, & cuilibet vestrum seorsum, ut nemo deinceps audeat talia opera, ut praemissum est, in Regnum & dominia nostra inferre, vendere, aut illis uti, sub poenis confiscationis bonorum atque exilij, quas vnusquisque mandatum nostrum transgrediens, sine vlla excusatione, tam ignorantia, quam alterius causa, subibit.

Alterum Cracouiae, Anno 1525. non dissimile priori, sic se habet: Manifestum facimus omnibus & singulis, cuiuscunq; status & Ordinis subditis nostris, ac etiam aduenis quibuscunq;. Quia cum humanis ingenijs, praesertim vulgi, ad res nouas ac insolentias propensis, necesse sit, cum alia multa, tum verò haereses emergere; necesse item sit per eos, qui diuinis & humanis institutis prepositi sunt, illas haereses tanquam pestem & virus nocentissimum

simum à subditis illorum arceri; Si-
quidem sola religio est, quæ legibus
ac institutis suis homines in disci-
plina, in virtute, ac fide erga Deum
& homines continet ac regit, quæ
in norma & obseruantia sua veteri
turbata ac dissoluta, turbari & dis-
soluti necesse est vniuersa, quod pos-
tea, vt multis exemplis constat, in
seditionem vergere, ac in perniciem
Rerum publicarum, earumq; recto-
res redundare solet. Nos pro officio
Christiani Principis, eam ipsam reli-
gionem à sanctis Patribus ordina-
tam, ac per Ecclesiam sanctam Ro-
manam directam, nobisq; à maiori-
bus nostris per manu traditam, ac
per nos denique ad gentes nostras,
multo sanguine, & clarissimis gra-
tia Dei victorijs hædenus defen-
sam; etiam à labe heretica, his tem-
poribus in vicinia emergente, inte-
gram & immaculatam in Regno
& dominijs nostris conseruare vo-
lentes, publicis edictis mandamus,
ne quidam Lutheri cuiusdam libri,
eiusq; sequacium quorumcunque,
quos sua insolentia in reprobrum e-
git sensum, quiq; prætextu liberta-
tis Christianæ, prætextu vitiorum
Ordinis Ecclesiastici & scandalorũ,
quæ in hominibus fieri necesse est,
tanquam sub melle, virus suum in
vulgus spargunt, & scriptis ac ser-
monibus famosissimis, non solum

mores salubres, & instituta Eccle-
siastica, sed ipsos etiam Sanctos Pa-
tres turpissimè proscindunt, & sacra
prophanis miscent, ad Regnum &
dominia nostra inferrentur & lege-
rentur. Neue quis dogma ipsum,
pestiferum approbare audeat, sub
pæna capitis, & priuationis omnium
bonorum. Ad quæ edicta nostra exe-
quenda modum, etiam opportunum
statuere volentes: Delegauimus in
Prætorium Ciuitatis Cracouiensis
nonnullos primarios nostros, tam
spirituales, quam seculares Consili-
arios, qui cum Consilijs & offi-
cialibus Ciuitatis, sic edicta nostra
exequentur, vt in primis quando-
cunque opportunum videbitur, Re-
uerendissimo D. Episcopo Cracoui-
per inquisitores eius cum Decurio-
nibus, quos Consulatus in Ciuitate
ad huius negotij aliorumq; excessuum
tollendorum custodiam eligent, per
omnes domos, testudines, & cistas
diligens scrutatio & inquisitio fiat:
& vbi aliqui libri heretici inueni-
rentur, illic pæna edicti exigetur.
Deinde, vt Impressores librorum
nihil prorsus imprimere, & Biblio-
pole, vel alij quicumq; exponere &
vendere deinceps audeant, ex libris
vndecunq; aduectis, nisi illos Rector
Vniuersitatis prius viderit, & tam
imprimi, quam vendi permiserit,
sub pænis prædictis. Vt autem & re-

liqua Ciuitates nostra hoc exemplo inuidentur, ac unusquisque in tempore praeueneretur; ne ipsa mandata nostra transgrediatur, & ignorantiam praetendere possit: Nos hanc ipsam Consiliariorum & Consularum Crac: ordinationem, per has litteras nostras omnibus testatam uolumus esse. Mandantes omnibus Ciuitatibus Regni, & dominiorum nostrorum, ut ad eiusmodi edicta nostra exequenda cum loci Ordinariis, aut eorum delegatis, faciant ordinationes opportunas, easq; diligentissime exequantur, pro gratia nostra regali aliter non facturi. Cracouiae, Anno 1525. Quod edictum ut debitae executioni tradatur, ita idem ipse Rex Christophoro Szydloviacki Palatino & Capitano Cracouensi mandat.

Magnifice sincerè nobis dilecte. Non ignorat tua sinceritas, officij esse uniuscuiusque boni Principis, id potissimum curare, ut in subiectis sibi populis, unitas, concordia, & tranquillitas conseruetur. Idq; hoc uno fieri, si leges atque instituta diuina & humana, longo usu & communi approbatione recepta, diligenti custodia manu teneantur, hominesq; seditiosi, & plus sapere uolentes quam oportet, quamq; ad illos pertinet, coerceantur: siquidem

in uita nihil certi firmitq; habere-tur, ubi liceret unicuiq; pro suo libitu & sensu, tam de diuinis, quam humanis rebus pronunciare. Cum nec ullum est bonum, quod maledicendo deprauari non possit, nec ullum tam euidentis malum, quod per licentiam sub specie boni sese non insinuet. Nos itaq; dudum intelligentes spargi in Regno nostro Lutheri cuiusdam dogmata, cōtra mores & instituta Patrum, & sanctae matris Ecclesiae, in perturbationem communis status & unitatis populi Christiani, pro debito nostro & exemplo aliorum priorum Regum, & Principum Christianorum, publico edicto mandaueramus, ut ad Regnum nostrum nulla opera ipsius Lutheri, aut alterius cuiuspiam sequacis ipsius inferantur, sub exilio & priuatione omnium bonorum. Contra quod edictum nostrum conserimus isthic in Ciuitate nostra Crac: esse nonnullos ita curiosos, in his qua muneris eorum non sunt, atque ita contumaces aduersus edictum nostrum, ut non cessent opuscula eiusdem Lutheri, & alia id genus inuehere, & iam palam tueri dogmata ipsa letifera, in offendiculum bonarum mentium, hominumq; perturbationem, ac contemptum authoritatis & mandati nostri Regij. Quod, ut merito debe-

mus, indignissimo animo ferentes, comittimus Sinc: V. idq; omnino esse volumus, vt tales, qui in vulgum spargunt ipsa dogmata Lutherana, vel eius opera inuehant, palam vel occulte ad Regnū, & ad dominia nostra, & præsertim isthuc in Ciuitatem Cracouensem, diligenter disquirat. Et in eos qui comperti fuerint, edictum nostrum irremissibiliter exequatur. Sed & quicquid ultra in eare curanda fecerit, id nos non ratum solum, sed etiam gratissimum habituros non dubitet. pro fide & virtute sua. Sinc: Tua factura. Datum Cracouia, 1525.

Sed neq; illud ad Gedanenses, perpetua memoria dignū, Regium mandatum silentio prætereundum est; quo idem Rex Sigismundus, nè statum religionis Catholicæ immutare præsumant, eosdem serid admonet, cuius is est tenor: *Famati, fideles dilecti. Cùm multis rumoribus perlatum esset ad Nos seditiones vestras intestinas, & insolentias aduersus fidem & religionem sanctam Catholicam, eo vsq; processisse, vt plurima contra Deum & Beatissimam Virginem matrem, & omnes sanctos indignissima committerentur, diuinissimum Sacramentum blasphemaretur, ciboria, altaria, imagines, picture in Ecclesijs esse confecta & contumeliose eiecta; calices, patene, crucis, &*

alia ctenodia de Ecclesijs assepta & asportata; Monachos & Moniales spoliatos, & de monasterio expulsos, & nouam religionem inuectam; Oratores nostros Reuerendissimum & Reuerendum in Christo Patres, Dominos Archiepiscopum Gnesnensem, & Episcopum Vladislauensem, insamatos & contumelios affectos; Proconsules, Consules, & alios officiales Ciuitatis licentiosissimè depositos, opprobriis indignissimè affectos, aliosq; in locum ipsorum indebite suffectos; Burgabium contra auctoritatem nostram exauthoratum, & nouas de illo constitutiones factas; iudicia nostra violata; surcam & rotam in foro extructam contra Priuilegia & libertates Ciuitatis; orphanis & viduis census solui prohibitos, vt noui Consules, qui in domibus census obligatos habent, soluere illos non tenerentur; insigniores ciues nullo tempore securos esse; Ecclesias Parochiales iuris Patronatus nostri, externis Sacerdotibus sine scientia & consensu nostro collatas, & alia innumera perpetrari: Videbantur hæc omnia nobis adeo indigna & abominanda, vt fidem illis adhibere nunquam potuerimus: nam & contra religionem sanctam Catholicam, quam omnia Regna & Dominia Christiana hæctenus tot sæculis concorditer & inuolabiliter obseruarunt, tam nefanda commissa videbantur, que ipsi Turcae aut Tartari forsitan committere non auderent, & aduersus auctoritatem nostram ita insolenter excessum, ac si nomen & potestas nostra Regia pluma lenior censeretur. Admonueramus vos, per nuncios nostros, benignissimis verbis de his ipsis rebus, que ad nos rumori-

bus perserebantur, quibus non vsquequaq; credere potuimus. Verum quia intelleximus post eam legationem nostram, non modo intermissa & correcta esse à vobis, que sunt indignissime commissa, sed etiam illa indices magis inualescere, maioreq; insolentias & blasphemias fieri, aduersus diuinam Maiestatem & Sanctos eius, ritusq; ac ordinem Ecclesiarum, qui à priscis illis sanctissimis Patribus, vitæ & miraculis clarissimis, est institutus, doctore & magistro vnico Ecclesie Spiritu sancto, à sceleratis Apostatis, qui eorum censuram nunc sibi insolentissime sumunt, mutari. Timentes itaq; nos, ne grauissimam ultionem à Domino Deo, & apud alios omnes Reges, Principes, ac nationes Christianas, turpissimam notam incurramus & subeamus, si ad indigna & nefaria facinora conuenerimus, ammonendos vos iverum his literis nostris duximus. Mandantes vobis sub grauissima indignatione nostra, vt si ea ita se habent, quemadmodum ad nos relata sunt, primum omnium, religionem sanctam Catholicam ad eam obseruationem & ordinem, quem à maioribus vestris per manus accepistis, & cum quo nobis subditi estis, in omnibus que mutata, destructa, ablata & violata sunt restituatis. Sacramentum Eucharistie seruari in Ecclesiis, & Monachos ac moniales ad sua Monasteria, que maiores nostri fundauerunt, & Plebanos ad suas Ecclesias que nostri patronatus sunt, liberè redire permittatis, intrusosq; quam primum eijciatis. Alioquin durante hoc errorum fundamento, nihil boni sperari potest in reliquis, quemadmodum & Bohemi id cognoscentes tan-

dem respuerunt. Deinde Magistratum omnem indignè & indecenter depositum restituitis, constitutionesq; quas propria voluntate & seditiose consecistis, abrogatis. Rotasq; & patibula, indignissima carnisicime insignia, è foro deijciatis: vosq; in omnibus iam diuinis, quam humanis rebus & negotiis vestris ad priscum laudabilem morem ac instituta, quibus aucta est Ciuitas vestra, accomodare & adharere studeatis. Nam si vos ipsi inter vos id facere non curaueritis, nos debitum & officium Christiani Regis prætermittere non poterimus. Ad que omnia volumus vt nobis per hunc Nuncium nostrum respondeatis. Cra-couie, Anno Domini, 1525.

Cùm verò Gedanenſes Regis optimi atque clementissimi Principis hæc tam benigna ac verè paterna monita, seu mandata contumaciter, contempſissent, & nihilominus Lutheranam hæresim in ea Ciuitate summo conatu & studio promouere ausi fuissent; quid inde consequutum fuerit, quauè ratione Rex prudentissimus supplicio condigno de Lutheranæ factionis auctoribus sumpto, statum eius Ciuitatis ex arbitrio suo composuerit, Bernardi Vapouij fragmentum qui introspiciet, luculenter admodum hæc omnia ex eo cognoscet.

Eiusdem quoque Regis edictum,

Cum, Anni 1534. extat, contra religionis innouatores grauissimum & seuerissimum: Audiuimus, inquit, permultos esse in Regno nostro factiosos, & nouandarum rerum cupidos homines, qui sectas, ab orthodoxis Patribus in vniuersalibus Concilijs reprobatas, non in occulto saltem sectantur, sed & publicè profitentur & disseminant, non sine contemptu piarum sanctionum à sancta Catholica Ecclesia institutarum & receptarum, atque edictorum nostrorum: esse item non paucos, qui liberos, propinquos, & affines suos Vitembergam mittunt, vt illic mox ab incunte etate, priusquam nouerint malum à bono discernere, pestifera dogmata ab ipso Luthero, qui horum malorum caput est, imbibant, & postea in Regno nostro diffundant & propagent. Quae res quam feliciter vicinis circumcirca Regionibus ceciderit, nemini obscurum est. Videmus enim luce meridiana clarius, quantae seditiones, quantae caedes, bonorum direptiones, & quanta rerum omnium perturbatio quanta pietatis ruina, quanta deniq; honestatis euersio, ex his iniurijs excitata sit. Quod nè nobis quoq; & subditis nostris vniquam vsu veniret, cauimus aliquoties edictis nostris, grauib; poenis in transgressores constitutis. Et infra: Quod attinet ad eos qui apud Lutherum, vel apud quoscuq; alios factionum islarum principes vitam degunt: his omnem aditum ad quasuis dignitates & Magistratus praeccludemus in posterum. **Quin & Sigismundus Augustus, optimi ac sanctissimi parentis vestigijs insistens, com-**

plura itidem contra haereticos edicta promulgauit; vt potè, Anno 1550. quod ad Andream Comitem à Gorka, Generalem Capitaneum maioris Poloniae missum, in Actis publicis Posnaniae reperitur: item aliud Vilnae, die prima Martij, Anni 1556. cuius illud est exordium: *Perfertur ad nos Picardorum, Boemorum, Anabaptistarum, Sacramentariorum, Lutheranorum, & aliorum haereticorum praua dogmata palam publicari.*

Deniq; Parczouiae Anno 1564. aduersus Trinitarios, Anabaptistas, ac Arianos latum; sed quod magis est, ex testimonio Cromeri, maiores nostros adeò religiosos fuisse apparet, vt neque hospites haereticos, etià fide publicà assecratos, tolerare potuerint? quinimo Zbignei Episcopi Crac: laudabile & tanto viro dignum factum praedicatur, quod ipsius interdicto ob legatos Boemicos, haeresi infectos, ipsis solennibus Paschae diebus, à sacris tam diu cessatum fuerit, quoad illi Cracouiae substituere. Cùm itaque tot ac tantae sint maiorum nostrorum contra haereses conspirationes & cõ-

foederationes, rã variã quoq; ac multiples optimorum Regum & Principum, aduersus easdem promulgatã sanctiones: quis æquo animo ferat, nouam hanc confoederationem prioribus illis prorsus contrariam ac repugnantem, iisdem anteponi? Cũ hæ ritẽ atque debito ordine, summa nimirum omnium Regni Ordinum & Statuum voluntate & consensione, conditã sint: ista autem Ordine Ecclesiastico vniuerso reclamante, ac nonnullis Prouincijs seu Palatinatibus refragantibus inita: quis vnquam concedat, illis abrogatis & antiquatis, hanc vnã atque solam loco suo consistere posse? At fortẽ* allegabunt illi, veteres

33 confoederationes atque sanctiones illas Regum, nouã istius confoederationis auctoritate, sublatas & abolitas esse. Leges enim posteriores derogant prioribus, vt habetur in l. 26. & sequentibus. ff. de legibus. Iam ante quãstione secunda, num: 3. satis luculenter demonstratum est; posteriores leges eatenus prioribus derogare, quatenus priores contraria lege posteriori spe-

cialiter & nominatim abrogatã fuerint. Aut si saltẽ nouã leges, animo abrogandi vetustiores, cõdantur: de quo est expressus textus in cap: Licet. de Constitut. in 6. Et alioquin posteriora ligare intelliguntur in iure, scilicet communi; at in iure priuato & speciali (qualia sunt iura Ecclesiastica) non item. Nam inde sequeretur, quòd etiam Priuilegia & donationes priores, posteriori Principum concessione tolli possent; quod iura nostra non admittunt, vt videre est circa executionẽ in Constitutionibus Anni 1562 & 1563. Tantum verò abest, quòd hæc noua confoederationis formula, aliquam expressam & specialem derogationis vetustioribus illis confoederationibus, atque edictis Regum & Principum necessitatem imponat, vt etiam sententiam suam quid intendar, non satis explicet; nihilquẽ aliud, præterquam pacem inter dissidentes in religione esse, conseruandam in se contineat. Vnde colligitur, non eam fuisse mentem, dictã confoederationis, vt iura Ecclesiastica, vel antiqua illa Patrum & maiorum

maiorum nostrorum, placita, per eam abrogentur: sed ne poenarum, contra hæreticos constitutarum, executio fieret. Id enim confœderationis verba exprimunt: *Neque propter diuersitatem (aiunt) fidei, aut mutationem in templis, sanguinem effundemus, siue confiscatione honorum, ademptione honoris, carceribus, & exilio. &c.* At qui amplius inquirunt illi, * etiam iuramentis, ijsque solentioribus, Serenissimorum Regum, puta Henrici, Stephani, atque moderni Sigismundi III. eam Confœderationis formulam esse comprobata[m] atque stabilitam, & proinde legis atque constitutionis Regni vim habere? Esto sanè, iuramentis Regum illam esse confirmatam; sed non sine exceptione seu contradictione statuum & ordinum Regni, prout superius probatum fuit. Quid? an non etiam iisdem iuramenti vinculis, idque primo & potiori loco, omnia iura & libertates, immunitates, priuilegia publica & priuata, iuri communi vtriusque gentis & libertatibus non contraria, Ecclesiastica & secularia, Ecclesijs, Principibus, Baronibus, & qui-

buslibet personis, cuiuscunque status & conditionis existentibus, per diuos prædecessores illorum Reges, & quoscunque Principes, Dominos Regni Poloniae, & Magni Ducatus Lithuaniae, concessa, donata, & emanata, &c. iidem supra recensiti Reges sese conseruatuos, & manu tenturos obstrinxerunt? An igitur hæc mens illorum Regum fuit, ut quæcunque de religione Catholica sancita sunt ab Antecessoribus illorum, quorum pietatem & religionem semper etiam isti Reges imitanda[m] sibi proponebant, ob istud de pace tenenda præstitum à se iuramentum, ex Regni Constitutionibus prorsus abrogari debeant? an quod prior pars iurandi ad conuellenda antiqua iura, posterior verò ad tuenda noua, dictos Reges adstringat? Nequaquam id sanè; sed benignitati atque clementiæ supradictorum Regum id adscribendum est, qui nè quid durius & acerbius in eos, qui à Catholica religione discesserunt, agatur, liberando eos isto metu, ad hunc tantummodò solum casum, tali iure iurando sese obstringere voluerunt,

Q

Iuerunt, vt nimirum pax inter dissidentes de religione conferuetur, atque manu teneatur. Neq; verò existimet quispiã paruum hoc atq; exiguum illis concessum esse beneficium, cùm hoc pacis nomine pœnas in veteri confœderatione Corceinen: contra ipsos constitutas, & earum executionem, effugiant. Quo beneficio, si saltem isti contenti essent, quæadmodum certè cõcenti esse deberent, neq; latius quàm conuenit hoc nomẽ pacis extenderent: proculdubio tam ipsi, quàm Catholici, quorũ nunc deterior conditio esse videtur, quietè & tranquille viuerent, neq; toties huiusmodi importunis postulationibus de confœderatione obseruanda, aures Catholicorum obtunderent: sed dum ipsi sub hoc plausibili titulo pacis, loca & vasa sacra in vsus prophanos cõuertere, Ecclesias & loca religiosa ad vsũ Catholicæ Romanæ religionis exædificata, iuri & potestati Episcoporum subiecta, occupare, fundos & redditus Ecclesiarum auertere, Decimas Ecclesiastico Ordini omni iure debitas negare, nouas synagogas in

locis & Ciuitatibus Catholicis erigere satagunt; si quispiam fortè zelo Catholicæ religionis ductus, talia fieri non permittat, aut taliter ablata iure repetat, extemplo isti pacem inter dissidentes de religione violari toto ore proclamant. Hæccine pax est confœderationis, vt illi licenter in nostrum ius inuadant; nobis verò eadem iure non liceat repetere? Equidem * non sum ignarus, quid amplius hic obijciant, quod nimirum iuramento Regis, non de pace tantum simpliciter manu tenenda, sed etiam nè quispiam causa religionis, tam ab ipso Rege, quàm à quocunque Magistratu, aut cuiuscunq; conditionis & status homine, opprimatur, cautum sit. Et quæ, inquit illi, grauior oppressio nobis inferri potest, quàm cùm in bonis hæreditarijs, siue patrimonialibus, in quibus absoluto dominio gaudem⁹, nouas synagogas exædificare, vel in Ciuitatibus & oppidis Regijs cætus erigere non permittimur? Optimè scilicet res habet: at qua ratione, iura, & priuilegia Ecclesiastica antiqua, iurisdictione Episcoporum, ad

rum, ad quorum diligentiam pastoralis (ut verbis D. Augusti: utar) etiam illae oves pertinent, quae non violenter erepra, sed blandè leuiterque; seductae, à grege aberrauerunt, integra inuiolata uè permanebunt? si facultas erigendarum synagogarum religioni Catholicae praediciosa cuius admittatur. Cum alioquin neque Catholicis, sine Episcoporum approbatione, erigere Ecclesias licitum sit, per expressum textum: in cap: *Nemo* 9. de consecrat. dist: 1. Hinc sequitur, quod absolutum illud dominium, ad temporalia tantummodo, non autem ad spiritualia, quale est ius siue potestas aedificandarum Ecclesiarum, extendi debeat. Omnes siquidem laicos, cuiuscumque status & conditionis fuerint, spiritualium, vel quasi spiritualium rerum, omnino incapaces esse, iam ante satis superque; ostensum est. Ciuitates * quoque & oppida Regni, quauis sint, bona Reipublicae suis tamen gaudent priuilegijs & immunitatibus, suntque; immediate subiectae dominio & potestati Regum, in quibus si talia, nempe ut unicuique; religionem quamcumque; profiteri, Ecclesias liberas habere, auctoritate publi-

ca licitum sit, permitterentur; summæ res esset, nonmodò iniquitatis, sed etiam confusio- nis. Iniquitas in eo consistit, quòd cum balneum, aliud uè quodpiam publicum aedificium, Nobili aut cuiuspiam alij, in praedicium incolarum alicuius Ciuitatis aut oppidi construendi ius non sit: ius uè aedificandi synagogas, aut erigendi caeteros nouos illi competere debeat; maxime quod haereses perdant & destruant pristinam religionem Catholicam, quam cum ciuitates & oppida à primæua sua fundatione sacrosanctè semper coluerint, illam hoc facto immutari, iniquum, ac prorsus intolerabile esset. Confusio uè inde sequeretur, si vel ad minimum aliquem motum, aut tumultum in ciuitate aut oppido exortum, causam religionis offendi atque opprimi ab istis cõclamaretur. Cuius rei non ita pridem Vilmæ, Posnaniae, & Cracouiae, vidimus clarissima exempla. Nam cum fortè à quibusdam leuioris sortis hominibus, priuatae domus, ubi eiusmodi coetus peragi consueuerant, ex petulantia potius quadam, quam

Q 2

animo

animo opprimēdi istos homines, impeterentur; & quamuis tam politici, quàm spirituales Magistratus, citra omnē conuiuentiam, hisce motibus omnibus modis sese opposuissent, nullaque ne dum culpa, sed neq; assensu huic rei occasionem dedissent; quinimò in reos istius facti conuictos, se debitè animaduersuros esse vtrò obtulissent: at tamen, Deus bone, quæ conspirationes, quæ molimina, priuatim & publicè in Conuentibus Regni eo nomine, ac si de summa rerum ageretur, contra Catholicos suscepta atq; proposita? Non satis illi visum est, quòd cum à nemine quispiam istius facinoris nedùm cōuinceretur, sed neq; accusaretur nominatim, plurimi ob leues saltem suspiciunculas, iuramentis corporalibus sese expurgarent; sed vt insontes etiam vel decimarentur, si fieri posset, vel alijs grauissimis pœnis afficerentur, summo studio & conatu contenderunt. Quod an Catholici ab ipsis impetrare possent, iudicent ipsi. Scimus quæ in locis huiusmodi, vbi Euangelici dominantur, Catholicorum sint

præiudicia, quæ angustia. Vt interim taceam⁹ ea, quæ apud externos fiunt; at domestica, saltem intueamur exempla. Notissimum est, quid Rigen: Gedanen: & Torunen: nostri, tam in proeessionibus solennioribus, quàm in funeribus⁹ Catholicorū, paulò superiori tempore attentârint? Ex dictis itaque omnibus liquidò demonstratum esse arbitror, pacem quidem dissidentibus in religione à Regibus præstari; at confederationem istam, nouam, Catholicorum calculo, vim legis obtinere nequam posse. Ac proinde frustra id à Catholicis tam pertinaciter petunt, quod ab eis sibi concedi non posse, vel ipsi fateantur necessum est. Quamuis enim multa aliquando tolerantur, quæ omninò prohiberi non possunt: ea tamen lege publica approbari & confirmari, ius & ratio vetat.

Sextò⁹ quæritur, An Loco, TEMPORIQ; SIT CONVENIENS? Quòd non suo loco, neque tempore, neq; modo, neq; à personis ad id potestatem habentibus, ea confederationis formula lata fuerit, nulli dubium esse potest. Nam
in Con-

in Conuocatione Varsouien : noui Regis eligendi causa indicta, eam natam fuisse constat. Vbi nihil praterquam, de electione noui Regis agi poterat, utpotè, quod & Nuncij Terrarum, ad hunc solùm actum, non autem ad sancientas aliquas leges, ab Ordinibus Regni missi fuerant: leges verò seu constitutiones, secundum præscriptum statutorum Regni, non alibi, quàm in Cõuentione generali, cum consensu Consiliariorum, tam spiritualium, quàm secularium, & Nunciorum Terrestrium; de cerni debent: de quo est Statutum Casimiri Regis in Niczovvá, Anni 1454. & Sigismundi primi Crac. An: 1539. Is etenim est status, eaque cõsuetudo Regni huius, ut nihil noui sine assensu Equestris Ordinis statui possit, aut debeat; in tantum ut Reges etiam, ipsi necesse habeant, in Conuentibus primùm particulibus, incolis cuiusque Prouinciæ, seu Palatinatus, per Nuncios suos proponere ea omnia, quæ postmodum in Comitijs Regni generalibus sunt tractanda. Vbi demùm de his à Nobilitate dicuntur senten-

tiæ, & quid approbandum, quid uè reijciendum sit, discutitur: atque ita Nuncij cum absoluta vel limitata potestate, prout vsus postulauerit, ad Comiticia generalia amandantur. Alioquin si omissis hisce solennitatibus, sine Rege, sine Nobilitatis assensu, Senatores, vel potentiores fortè aliqui, famulitijs stipati, alieno tempore, debilioribus, aut absentibus, nec quicquam tale, suspicantibus, leges pro libitu suo imponere possent: quomodo quæso libertas nostra non periclitaretur? Septimò * quæritur, An sit UTILIS & 38
NECESSARIA? Quæ incommoda, quæ uè illiades malorū ex hac confœderatione prodeant; ex ijs, quæ superiùs cõmemorata sunt, haud difficile est iudicare. Neque tamen deesse complures scio, qui hanc confœderationem publicæ pacis & tranquillitatis causa, summopere esse necessariam & utilem alijs persuadere conantur. Nec sine ratione id quidem: nam cùm (Cicerone teste) dulce nomen sit pacis, res verò ipsa tum iucunda, tum salutaris; quis non eius desiderio afficiatur? quis

non eam obuijs vlnis amplectendam esse censeat? At quia 39* huiusmodi pax, non est vera pax, sed potius infidiæ & interitus, vel ipsius Ciceronis testimonio, qui libro: 2. de legibus inquit: *Non debet esse liberum cuiquam de religione iudicium, quod hac libertas magnam pariat perturbationem atque perniciem Reipub.* cur ergo istiusmodi persuasionibus locus tribui debeat? Nam quæ potest esse pax & tranquillitas, vbi cuique quod sentit ipse credere, & quascunque voluerit in Deum & in Sanctos eius blasphemias euomere, quælibet pernicioſa dogmata disseminare permittitur? & quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ item conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelium infideli? & qui consensus templo Dei cum idolis? Cùm itaq; huiusmodi pax, fundamentum pacis cuiusque Reipub: scilicet religionem, conuellat; vtpotè, quia inuehit in Rempub: nouitates & mutationes, quibus nihil Reipub: potest esse perniciosius; Rectè enim Plato, non posse immutari religio-

nem absque magna Reipub: immutatione, lib: 4. de Reipub: docet, non video, quomodo pacem & concordiam illa Reipub: sperare debeat, vnquam, quæcunque semel dissidentes & dispares cultus religionis admittit. Profectò nihil ibi in commune sincere consuli, nihil ad omnium, salutem referri potest. nulla, totius corporis Reipublicæ cura ibi est, hoc solum vtile, cuique est, quod alteri detrimentum adfert; ex alieno incommodo, suum quisque commodum & emolumentum, captat: sicut ex aduerso, si circumspiciamus illas gentes ac nationes, quæ huiusmodi mutationibus nunquam se agi passæ, semper in vna atque pristina religione cõstantissimè permanserunt, quanta sit imperij illorum, maiestas & amplitudo, quanta concordia, pacis, fidei, & iustitiæ, omniumque aliarum virtutum, quæ vel ad honestatem & dignitatem Reipub: vel ad charitatem & benevolentiam mutuam conseruandam pertinent, fama & opinio; fateamur necesse est, quod nulla ibi conspiratio, nulla

nulla confusio, nulla denique tam insignis malignitas reperitur, quæ aut Reipub: gerendæ rationem perturbare, aut in priuatis actionibus sanctissimum illud fidei commercium vagum aut fluctuans reddere possit. Non enim fieri potest, vt in tanta animorum atque voluntatum connexionem, in tanto pietatis atque charitatis studio, hæc scelerum ac flagitiorum monstra, apud eos, quibus vnâ puram, ac sinceram fidem, semper sanctum, augustum, ac religiosum visum est seruare, locum habeant: præsertim cum illa sit non modò factorum, sed etiam mentis ipsorum, norma firmissima. Verùm quia de huius falsæ & insidiosæ pacis Ienocinijs, prodijt in publicum anno superiori libellus sub titulo Pax non Pax, non inelegans sanè & satis doctè conscriptus, idcirco diutius in his immorandum esse non putauit.

40 Octauo * quæritur, An sit MANIFESTA? Istum Confœderationis articulum aded manifestum, vt non contineat aliquid per obscuritatem in captionem, nulla ratione dici

posse, vel id ipsum argumento est, quod quædam in eo proponuntur apertè, quædam verò celantur & occultantur, callidè & insidiosè. Proponuntur apertè ista, libertas admittendi quasuis sectas atque religiones, & impunitas eius libertatis: hæc enim duo pacis nomine in Confœderatione eadem intelliguntur, vti iam demonstratum est. Celantur autem, & miro quodâ verborum circuitu inuoluuntur, non pauca, Catholicis & Ecclesijs illorum admodum perniciofa, vtpotè quibuscunque locis, maximè verò in Ciuitatibus & oppidis Regijs^s synagogas construere, templa Catholica, in bonis suis patrimonialibus, occupare atque profanare, bona Ecclesiæ in proprios vsus conuertere; & his similia, quæ inter alios magnum illud lumen nationis nostræ, Cardinalis Hosius in suo examine istius articuli Confœderationis latissimè prosequitur. Vltimo * quæ-⁴¹ritur, An non priuato commodo, sed pro COMMUNI CIVIVM VUTILITATE sic conscripta? Tantum abest, vt ea res communi omnium vtilitate

litate introducta dici possit, vt etiam non solum vniuersae Reipub: sed & singulis exitiosa sit, vtpotè quæ hominibus viam ad inferos patefaciat. Et sanè, sicut nec gregi ouium salutare fuerit, si pastoribus & custodibus remotis, lanienæ ferarum exponantur; ita neq; Christianis conducibile esse potest, si libertas quiduis credendi, qua sibi perniciem concilient sempiternam, illis concedatur. Cùm itaque ex his quæ iam dicta sunt, manifestum sit, quòd hic articulus Confœderationis ad formam iustarum & legitimarum legum nullo modo accommodari queat, quòd videlicet in illo multa Deum lædunt, proximum & conscientiam offendunt, religionem Catholicam conuellunt, seditionibus viam aperiunt, vnitatem & concordiam Regni scindunt, atque adeò totam Reipub: formam immutant, contineantur: idcirco nulla ratione apud nos pro lege haberi debet, vtpotè quæ vnanimi Ordinum & statuum consensu & approbatione, nunquam hactenus est lata & stabilita; neque salua

Catholicorum conscientia & iuribus Ecclesiæ stabiliri vllò vnquam tempore potest. Neque tamen ob id, vim aut iniuriam aliquam diuersæ religionis homines à Catholicis expectare debent, cùm is sit animus, ea voluntas omnium Catholicorum aduersus illos, vt malint potius eos, tanquàm fratres & propinquos, ab errore ad veritatis lucem reuocare quàm quicquam in eos grauius decernere. Ego sanè hanc quaestionem verbis Diui Augustini sic concludo: *Concordate nobiscum fratres, diligimus vos, hoc vobis volumus quod & nobis. Si propterea nos grauius odistis, quia errare vos & perire non permittimus; hoc Deo dicite, quem timeamus, minantem malis pastoribus & dicentem: Quod errauerat, non reuocastis: & quod perierat, non inquisistis.*

QVÆSTIO IX.

De iure patronatus, atque cortesanis: & an aliquando patroni iure præsentandi priuari possint?

SVMMARIA.

1. Iuris patronatus spiritualis definitio.
2. Ius patronatus Ecclesiasticum proprie spirituale dici non potest, sed spirituali annexum.
3. Pluralitatis patronorum in presentatione qua ratio habenda.
4. Episcopus sine presentatione patroni, an in beneficio aliquem instituire possit.
5. Patroni Clerici vel Laici, intra quod tempus presentare aliquem ad beneficium debeant.
6. Privilegia fundatoribus Ecclesiarum, qua competant.
7. Dispositio Concilij Tridentini de iure patronorum.
8. Querela secularium de presentatione Episcoporum, quam sit iusta.
9. Tempia, & alia beneficia Ecclesiastica, quatenus in patrimonio laicorum esse dicantur.
10. Ea, qua in bonis nostris sunt, quando dominio nostro non subiiciantur.
11. Ius patronatus separatim vendi aut obligari non potest.
12. Summus Pontifex, etiam sine presentatione patronorum, de Ecclesia patronata providere potest.
13. Cortesani in Curia Romana beneficia impetrantes, quomodo coercentur.
14. Modus & ratio devolvende

collationis beneficij, ad locordinarios.

15. Causa iurispatronatus coram quo iudice tractari debeant.

IVspatronatus * Ecclesiasticum, seu spirituale, dicitur potestas presentandi aliquem ad beneficium Ecclesiasticum vacans, secundum Abbat: in rubr: extr: de iure patronat. & Hostien. ibidem in summa. Dicitur autem hic ius patronatus spirituale ad differentiam iuris patronatus temporalis, quod liberti patronis prestare tenentur, teste Couar: praec. quaest: 10. cap: 26. Quinimod * neq; ius patronatus Ecclesiasticum, de quo hic dicitur, proprie est ius spirituale, sed annexum spirituali, per expressum text: in cap: de iure 16. in verbis: Cum inconueniens sit vendi ius patronatus, quod est spirituale connexum, tit: de iure patronat. gloss: in cap: Literas. 2. in verbo: Spiritualibus. tit: de iuramentum. Et ideo a Laicis quoq; possideri & praescribi potest per expressum text: in cap: 1. tit: de iure patronat. in 6. Felin. in cap: Quanto. tit: de iudicij. Quod vique adeo procedit, vt etiam transeat ad heredes,

R

capa sam.

ram sanguinis, quàm extraneos, non solum masculos, sed & foeminas, per text: in cap: *Quoniam*. 3. in verb: *Hæredes*. extra de iure patron. & in cap fin: *de concess: præbend.* Quo tamen casu * si plures ab vno ex patronis relictis sint hæredes, vocem vnus duntaxat habebunt in præsentatione. Nam & alias, quando plures sunt patroni, possunt inter se conuenire, vt alternis vicibus præsentent: cap: fin: *Clement. de iure patronat.* idq; hodie seruari praxis quotidiana docet. Quod si de eo conuenire non possint, & discordes in præsentando permaneant, tunc præferendus est præsentatus à maiori parte, si est idoneus, per express: text: in cap: *Quoniam*. 3. in verbis: *Præsenti decreto statuimus, vt si forte in plures partes fundatorum se vota diuiserint, ille præficiatur Ecclesie, qui maioribus inuatur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur assensu.* extra de iure patronat. Quamuis verò * regulariter Episcopus non possit instituere aliquem in beneficio sine præsentatione patroni, per expr: text: in cap: *Decernimus*. 16 qu. 7. ibi. *Decernimus, vt quamdiu*

fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites extiterint, pro eisdem locis curam permittantur habere sollicitam, atque rectores idoneos in iisdem Basilicis, iisdem ipsi offerant Episcopis ordinandos. Et inferius ibidem: *Quod si spretis eisdem fundatoribus rectores ibidem præsumpserit Episcopus ordinare, & ordinationem suam nouerit irritam esse, & ad verecundiam suam alios in eorū locum (quos ijdē ipsi fundatores cōdignos elegerint) ordinari.* Sæpius tamen fieri id solet, vt certas ob causas etiam non interueniente patronorum collatione, Episcopus teneatur prouidere Ecclesie de rectore eiusdem, maximè verò si patroni ob incuriam, vel ob diffensionem, aliamuè ob causam, tempus à Canonibus definitum in præsentando omitant, cap: *Eam te*. 22. in verbis: *Illas autem Ecclesias, de quarum patronatu controversia fuerit, si intra sex menses postquam vacauerint, non fuerit controversia terminata; licitum tibi sit de persona idonea ordinare: tit: de iure patrō.* Hoc verò * sex mensium tempus, solis tantum clericis concessum esse. Doctores iuris tradunt; laicis verò quatuor mensium tempus ad præsentandum

randum competere iura di-
stant. cap: *Quoniam*. in verbis:
Si autem hoc sine scandalo esse ne-
quiuerit, ordinet Antistes Ecclesiā,
sicut melius eam secundum Deum
viderit ordinandam. Et idipsum
etiam faciat, si de iure patronatus
questio emerferit inter aliquos, &
cui competat, intra quatuor menses
non fuerit definitum: tit: eod: de
iure patron. Cui concordat
alius itidem text: in cap: *Cum*
propter. 27. tit: eod. Vbi hoc
specialiter in fauorem patro-
norū cauetur, quod talis Epi-
scopi prouisio, seu ordinatio
Ecclesiæ, non debeat in poste-
rum generare præiudiciū pa-
tronis eiusdem. Ratio eius rei,
quod Episcopus negligentibus
patronis uti iure suo Ec-
clesiam ordinare possit, hæc
est, quod patroni consequun-
tur ius patronatus, non pro-
pria sua autoritate, sed ex
gratia & permissione Ecclē-
siæ. Cū enim, matris loco
sit, admodū benignè cum
filijs suis procedit, præsertim
circa huiusmodi foundationes
Ecclesiæ, seu aliorum be-
neficiorum. Nam fundatori-
bus, eorumque hæredibus, fa-
cultatem præsentandi ad eas-
dem Ecclesias atque benefi-

cia, gratas ipsis personas, Ec-
clesiæ tamen Dei in primis v-
tiles & idoneas, clementer in-
dulgere solet; prout id: di:
cap: *Quoniam*. & cap: *Nobis*.
21. tit: de iure patron: probatur.
Et clariùs Trident: Con-
cilium de his disponit, in ver-
bis: *Nemo etiam cuiusuis dignita-*
tis Ecclesiæ, vel secularis, qua-
cunque ratione, nisi Ecclesiam, be-
neficium, aut capellam de nouo fun-
dauerit, & construxerit, seu iā ere-
ctam, quæ tamen sine sufficienti do-
te fuerit, de suis proprijs & patri-
monialibus bonis competenter dota-
uerit, ius patronatus impetrare, aut
obtinere possit, aut debeat. In casu
autem foundationis aut dotationis
huiusmodi, institutio Episcopo &
nō alteri inferiori reseruetur: Sess:
14. cap: 12. *Quemadmodum*
** & alia huiusmodi, fundato-*
ribus pietatis ipsorum causa
ex ordinatione Ecclesiæ de-
bentur priuilegia. Et in primis
honor processionis ut nimirū
alios præcedere possit, funda-
tori seruentur: item, si ad inopi-
am vergat, ex prouentibus
Ecclesiæ illi succurritur: d. cap:
Nobis. ibi. *Pro fundatione quo-*
que Ecclesiæ, honor Processionis fun-
datori seruetur, & si ad inopiā ver-
gat, ab Ecclesiæ illi modestè succurri-
tur, sicut

tur, sicut in sacris Canonibus est institutum: extra de iure patron. Canon autem, cuius hic fit mentio, fuit Concilij Toletani, & in cap: Quicumque. 30. proponitur his verbis: *Quicumque, fidelium deuotione propria de facultatibus suis Ecclesie aliquid contulerint, si forte ipsi, aut filij eorum, redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesia suffragium vite pro temporis usu percipiant.* 16. qu. 7. Vnde satis liquidò constat, quòd cum ipsi fundatores, Ecclesiasticas facultates dispensandi pro suo arbitrio non habeant facultatem, multo minùs Ecclesias ipsas, quibuslibet ad regendum committere, vel alijs auferre possunt. Licet enim habeant ius prouidendi, & consulendi, & sacerdotem inueniendi, non tamen habent ius vendendi, vel donandi, vel vtendi, tanquam proprijs bonis, prout id ex Canonibus dicti Concilij Toleta: in cap: Filiis. 31. traditur his verbis: *Ipsis tamen hæredibus in eisdem rebus (puta Ecclesie ab illis donatis) non liceat quasi iuris proprij potestatem præferre, non rapinã, non fraudem ingerere, nec violentiã quamcumq; præsumere: sed hoc solum in salutarem sollicitudinem adhibere,*

quod aut nullam noxam operatio nocens attingat, aut multam, vel aliquam partem salutaris mercedis assumat. Si quis verò deinceps hæc monita temerare præsumpserit, & malè rapta cum confusione restituat, & excommunicationis annue sententiam sustinebit. 16. qu. 7. Quibus adstipulatur * etiam, 7 dispositio Concilij Tridentini, cuius verba, etiamsi prolixiora sint: ob singularem tamen, quam in se continent elegantiam, & diuinam quandã grauitatem, hic referenda esse duxi. Sicuti, inquit sancta Synodus, legitima patronorum iura tollere, pia scq; fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est: sic etiam, vt hoc colore beneficia Ecclesiastica in seruitutem, quòd à multis impudenter fit, redigatur, non est permittendum. Et paulò post: Patroni beneficiorum cuiuscunque ordinis & dignitatis, etiamsi communitates, vniuersitates, collegia quacunque clericorum, vel laicorum existant, in perceptione fructuum, prouentuum, obuersionum quorumcunque beneficiorum, etiamsi verè de iure patronatus ipsorum, ex fundatione & dotatione essent; nullatenus, nullauè causa, vel occasione se ingerent; sed illos liberè Rectori, seu beneficiato

non obstante quacumq; consuetudine etiam distribuendos dimittat. Nec dictum ius patronatus, aut alio quocumq; titulo, in alios contra Canonicas sanctiones transferre presumant; si fecus fecerint, excommunicationis & interdicti penis subijciantur, & de iure patronatus, ipso iure privati existant. Sessione 25. cap: 9.

Ac proinde * cum his sacrorum Conciliorum sanctionibus nihil sit euidentijs, quis dissimulare potest, indignum omnino esse, quod a secularibus quibusdam, tam in Comitibus publicè, quam, & alibi privatim, eo nomine in Clerum tot passim exaggeretur querimonia; ac si ab Episcopis, alijsue personis Ecclesiasticis, iure suo circa dispositionem & ordinationem Ecclesiarum priuentur: cum multo æquior, magisque veritati consona, hac in parte sit status Ecclesiastici querela, quod nimirum a talibus patronis Ecclesiæ desolentur; quod sepulchra piorum Catholicorum violètur; quod plebs sine sacramentis & cultu diuino viuat, & instar pecudum moriatur; quod thesauri Ecclesiæ & ornamenta, distrahantur, & in vsus prophanos conuertantur; quod

fundi denique & census Ecclesijs adscripti adimantur. Longum certè, nimisque tædiosum esset, commemorare singula, quæ partim contaminata hæreticorum vsu, partim deserta, ob expulsos Sacerdotes Catholicos, templa Deo sacra in hoc Regno reperiantur. At fortè * nasculi quidam, tantam iniuriam, tantamue impietatem hac ratione excusare volent, quod suæ quisq; rei moderator & arbiter esse debeat, ita vt liberam administrationem & alienationem rerum suarum ingenuo homini denegare, summe sit iniquitatis, l. Non vsq; 2. ff. si quis a parent. manumiss: sit. Cum verò Ecclesiæ, & alia huiusmodi beneficia Ecclesiastica, in bonis patrimonialibus laicorum consistant, si in ijs vti iure suo, eaq; pro arbitrio suo ordinare prohibeantur, quis iustam eos habere conquerendi causam negabit? Sanè Gordius iste nodus, a quouis mediocriter etiam in iure versato facile dissolui potest. Illæ etenim res, propriè & verè in patrimonio nostro esse dicuntur, quæ scilicet dominio nostro subijci possunt, vt sunt

res prophanae, quarum administratio nemini denegari debet, per iura supra allegata: atque Dominio nostro subesse non possunt, vt sunt res sacrae & spirituales, aut spiritualibus annexae, quale est ius patronatus, vt supra dictum fuit, eae quanquam in bonis nostris sunt, in patrimonio tamen nostro esse nequaquam censeri debent; cum Diuini iuris sint, & in nullius bonis esse dicantur, l. i. ff. de rerum diuis. Cum & alias * multa talia in bonis nostris habeamus, quibus liberè pro arbitrio nostro vti non possumus. Exempli gratia, flumina publica etiam si intra terminos patrimoniij nostri contineantur, non tamen pro arbitrio nostro illis vti possumus. Nemo enim flumen publicum, praesertim nauigabile, alio diuertere aut impedire potest: quod item de via publica, & alijs publicis locis dicendum est, tit. ff. ne quid in flumin. publ. item sub tit. de flumin. de quo etiam Statuta atque Constitutiones Regni clarè admodum disponunt. Ac proinde, quandoquidem huiusmodi fundationes seu dotationes Ecclesiarum, aliorumue beneficiorum, in bonis nostris esse desierunt, posteaquam semel Deo dicatae, atq; Ecclesiae applicatae, amplius in prophanos vsus conuerti non possunt; nulla profectò ratio est, cur eas patroni, tanquam proprias & patrimoniales vendicare sibi debeant? Vnde consequens est, * quòd nemo Ecclesiam, aut ius patronatus alicui vendere aut obligare potest, cum illa sint iuris diuini & spiritualis, vt sapius dictum fuit; sed transeunt haec cum vniuersitate dominij, nisi venditor ea sibi specialiter excipiat. cap. ex literis 7. extra de iure patron. alioquin comparans vel emens ius patronatus seorsuè, non cum vniuersitate bonorum, eo priuari debet, per text. in cap. Quia Clerici. 6. tit. eodem de iure patron. Maiorem * proculdubio isti iuris patronatus assertores occasionem conquerendi haberent, si etiam hodie sine praesentatione patronorum, nullouè impedimento tali, ob quod patronus à praesentando remoueri debeat interueniente, summus Pontifex ex plenitudine potestatis suae, de

suæ, de Ecclesia patronata
 provideat, quod illi de iure
 competere, dummodo men-
 tionem faciat iuris patrona-
 tus laici, passim DD. iuris te-
 stantur, ut est glos: in cap:
Per literas. in verbo, *Apostolicis*,
Clementis de præbend. & notat
 Abb: in cap: *Quoniam.* facit
 gloss. & ibi Abb: in cap: *Cum*
 13 *dilectus.* tit: *de iure patron.* Et
 certè * superioribus tempori-
 bus, vsq̃ue ad Sigismundi Pri-
 mi Regis imperium, tantum
 is mos in Curia Rom: impe-
 trandi beneficia, tam iuris pa-
 tronatus laicorum, quam spi-
 ritualium inoleuerat, ut etiam
 legibus feuerissimis à Regi-
 bus Alberto & Alexandro eo
 nomine promulgatis, vix,
 imò ne vix quidem prohiberi
 id potuerit, prout videre est
 in statutis Regni, sub verbo,
ius patronatus. donec tandem
 summo studio & labore, Sigi-
 smundi Primi Regis id effe-
 ctum est, quod ex præscripto
 indulti, à sancta Sede Aposto-
 lica, summoque Pontifice
 Clemente septimo impetrati,
 nullus post hac Cortesanus,
 quod idem est in Curia Ro-
 mana commorans, huiusmo-
 di beneficia, quæ iuris patro-

natus fuerint Regij, aut laico-
 rum, vel in mensibus, ab ea-
 dem sancta Sede Apostolica
 Ecclesiasticis personis gratio-
 se concessis, impetrare præsu-
 mat, idque postmodum statu-
 to eiusdem Regis, Cracouiæ,
 Anno 1540. lato, confirma-
 tum fuit: quo, in huiusmodi
 Cortesanos, siue ut clarius di-
 eam, beneficia in Curia Rom:
 contra præscriptum indulti
 superius recensiti impetran-
 tes, grauissimæ poenæ statu-
 untur, ut videre est sub tit:
Cortesani. Non tamen existi-
 mare * quispiam debet, hoc
 14 iure siue statuto, sacrosanctas
 Conciliorum sanctiones, con-
 tra negligentes, aut alio quo-
 uis modo inhabiles patronos
 promulgatas, quarum supra
 mentio facta est, sublatas at-
 que abolitas esse: quinimò de
 his, ita hodie disponitur, quod
 nimirum, si patronus intra
 spacium quatuor mensium
 præsentare ad beneficium va-
 cans negligat, eo casu, pro illa
 tantum vice ius collationis il-
 lius beneficii competit loci or-
 dinario, seu Episcopo, tanquã
 vero & legitimo rerum Deo
 dicatarum in tua Diocesi pa-
 trono: si verò etiam Episco-
 pus officio

pus officio suo hac in parte non respondeat, atque intra quadrimestre præsentare aliquè intermittat; tunc ad Metropolitanum pro illa itidem vice deuoluitur collatio; eo verò intra hoc idem tempus non conferente, ad summum Pontificem recursus fieri debet. Qua in re nulla fit patronis iniuria, si quidem ipsi sua culpa hoc beneficio collationis sese priuant, quinimò hac ratione, quando ordinarij Ecclesias vacantes conferunt personis idoneis, pijs prædecessorum foundationibus, quæ à patronis negligebantur, satis fieri res ipsa testatur. Atque hæc * de iure patronatus ad præsens dicta sufficiant; hoc vno addito, quod causæ iuris patronatus coram Iudice Ecclesiastico tractandæ sint, eo quod naturam sequantur spiritualitatis: cap: *Quanto.* & ibi: *Felin. tit: de iudiciis.* Mixtum enim sequitur naturam simplicis dignioris, vt notat *Geli: lib: I. obser: 38. num: 6.* Quod etiam probat statutum *Sigismundi Primi, Cracouiæ 1543. promulgatum,* vbi inter alias causas, quas Iudices spirituales cognoscere debêt,

causæ quoque iuris patronatus Plebanatum, Altarium, Præbendarum, & aliorum sacerdotiorum, ad iudicium spirituale pertinere dignoscuntur.

QVÆSTIO X.

De præscriptionibus, & an res, seu bona Ecclesiæ, præscriptione acquiri possint?

S V M M A R I A.

1. Regulariter omnes res præscribi possunt.
2. Præscriptione acquiruntur eas, quæ possidentur.
3. Laici res sacras spirituales, & spiritualibus annexas, præscribere non possunt.
4. Res, quæ in commercio sunt hominum, præscriptione acquiruntur.
5. Præscriptione quadraginta annorum, res seu bona temporalia Ecclesiæ acquiri possunt.
6. Romana Ecclesiæ sola centum annorum præscriptione gaudet.
7. Ad præscriptionem inducendam, requiritur primum possessio continua & non interrupta.
8. Iustus titulus ad præscriptionem necessarius est.

9. *Bona fides in præscriptione ad esse debet.*
10. *Res, vt sunt præscriptibiles, ad præscriptionem longissimi temporis requiruntur.*
11. *Præscriptionis Ecclesiastico ordini obiectio, an sit iuri consentanea.*
12. *Alienatio bonorum Ecclesiæ, quando fieri possit.*
13. *Præscriptio contra priuatas personas de prouentibus Ecclesiasticis, an currere debeat.*
14. *Conclusio operis, & ipsius authoris de suscepto labore declaratio.*

scriptione acquiruntur, ab acquirente possideri de iure possunt, d. cap: *Ad aures*: alioquin quæ possideri non possunt, per consequens nec præscribi, cap: *Causam. extr.*: de præscript. Possideri autem non possunt ea, quæ in commercio hominum non sunt, quæuè dominio alicuius subijci non possunt, vt sunt res sacræ, & Deo dicatæ. §. nullus. Instit: de rerum diuisione. Et ideo * laici cuiuscunq; status & conditionis, huiusmodi res sacræ & alia spiritualia, vel spiritualibus annexa, puta Ecclesias, loca religiosa, ius decimarum, & his similia, sicuti neque possidere, ita neque præscribere possunt: etiamsi mille anni transferint. secund: Ioan: Andr: in cap: 2. de præbend: li: 6. & est gloss: in l. 2. verbo *Ancillam*. Cod: de ingen: manumiss. Præscriptiones enim eò potissimum respectu inductæ sunt, vt aliorum iura & dominia, quæ in rebus habentur, beneficio præscriptionis acquirantur, & in præscribentem transferantur: nullum verò ius aut dominium in huiusmodi rebus sacris & spiritualibus quisquam ha-

I Regulariter * omnis res, omne ius, & omnis actio præscribi potest: cap: *Ad aures*. 6. ext: de præscript: & l. *Sicut in rem*. Cod: de præscrip: 30. vel 40. annorum. Vt enim litium esset aliquis finis, præscriptionem institutam esse, Iurisconsultus in l. fin: ff. pro socio, testatur: & proinde non iniurius videtur esse is, qui rem legitima præscriptione, acquirit: quia ille, qui patitur rem præscribi, videtur consentire & alienare: l. *alienationis*. 28 ff. de verbor: significat. Hoc * tamen ita intelligi debet, si ea quæ præ-

bere potest, vt iam dictum est. Quod praxis etiam Curia Regalis, decreto Regio, inter Plebanum Zarnouicen: & Plaza, feria secunda post octauas sacratissimi Corporis Christi 1598 lato, comprobauit. Secus est * in ijs rebus, quæ sunt in commercio hominum, & aliàs per traditionem, aut alio quopiam modo, dominio nostro subijci possunt, quæ licet præscribi principaliter prohibeantur; eas tamen ex præscripto iuris, quadragenaria præscriptione, quæ (vt in l. Om. 2. 6. Cod: de præscript: 30. vel 40. annorum, habetur) omne ius priuatum vel publicum, in quacunque causa, vel quacunque persona tollit, (& in iure Canonica appellatur) perimi, Doctores iuris tradunt. Quæ quidem * præscriptione quadragenariâ, etiam res seu bona Ecclesiæ, præsertim temporalia, vt fundi, syluæ, prædia urbana & rustica, aliæque res Ecclesiasticæ, quæ ex certis causis etiam alienari possunt, acquiruntur. Id enim, tam iure Ciuili, in auct: quas actiones, Cod: de sacros: Ecclesijs: quàm Canonico in cap: De quarta. cap: Ad aures. & cap: Illud. 8. cuius hæc sunt verba: Illud autem te scire volumus & tenere, quod aduersus Ecclesias minorem præscriptionem, quàm quadraginta annorum Romæ Ecclesia non admittit, licet quidam Canones comprobant tricennalem, & Ecclesia se potest aduersus Ecclesiam quadragenariâ temporis præscriptione tueri, de re illa, quam inconcusse quadraginta annis noscitur possedisse, extr: de præser: disponitur. Sola tamen * Romana Ecclesia gaudet speciali priuilegio, centum nimirum annorum præscriptione, cap: Vobis. 14. extra de præscript: item cap: Nemo. 16. qu: 3. & ego notaui obser: 76. num: 6. pract: obser: Cent: 1. Verum enim uero sciendum est, quod ad præscriptionem inducendam, cum in alijs tum vel maxime in Ecclesiæ bonis, non sufficiant sola temporum interualla, (quemadmodum sibi quidam persuadent) sed necessaria sit bona fides, & alia iuris requisita. Primum * enim omnium requiritur possessio, & illa quidem continua, cum sine possessione præscriptio non procedat: cap: Sine possessione. 3. de reg: iur: in 6. Et quidem

quidem talis continua possessio esse debet, quæ nè momento quidem interrupta sit; alioquin illâ siue Ciuilitè, siue naturaliter interruptâ, etiam præscriptio rumpetur, l. *naturaliter* ff. de vsu cap. Accedit etiam illud, vt non sit per vim occupata huiusmodi possessio, sed tradita à vero rei illius domino. Nam ad præscriptionem bona fides necessaria est, vt inferius dicetur, quæ adesse non potest, vbi traditio non intercessit, gloss: in l. *Celsus*. 27. ff. de vsu cap. Secundò * ad præscriptionem requiritur iustus titulus, cap: *Si diligenti*. extra de præscript: qui quamuis in iure pluribus modis accipitur, vt est gloss: in l. *Non est*, in verbo, Titulus. Cod: fam: eric: Hoc tamen loco, pro iusta causa possessionis, vel pro eo, per quod indicatur aliqua possidendi legitima causa, sufficiens ad dominium acquirendum, accipi debet: cuiusmodi est titulus pro dote, pro hærede, & similes, qui in l. *possideri*. 3. §. *genera*. 21. ff. de acquiren: & ammitt: possess. & Instit: de rerum diuis: enumerantur. Tertiò * requiritur bo-

na fides, l. vnica, Cod: de vsu cap: transferen. id est, sincera illæ factæque conscientia, excusans vnum quemque de ignorantia rei alienæ, cap: *Si virgo*. caus: 34. qu: 1. vbi expressè ita traditur: *Tandiu quisq; bone fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum: cum verò scierit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc male fidei possessor perhibebitur, tunc iuste iniustus vocabitur.* Quæ quidem bona fides, non tantum ab initio possessionis, sed etiam omni tempore vsque ad completam præscriptionem, semper adesse debet: alioquin si quocunq; tempore superueniat mala fides, id est, scientia vel noticia rei alienæ, ante præscriptionem adimpletam, interruptitur præscriptio, idq; tam in Ciuili, quàm & in Canonica, puta 40. annorum præscriptione procedit, cap: fin. extr: de præscrip: his verbis: *Quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est, Synodali iudicio definimus, vt nulla valeat absq; bona fide præscriptio, tam Canonica, quàm Ciuilis. Cum generaliter sit omni constitutioni atq; consuetudini derogandum, quæ absq; mortali peccato non potest obseruari.* Vnde

ri. *Vnde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam aliena.* Ex quibus manifestò apparet, quòd iura Canonica in hac parte corrigant iura Ciuilia, quæ permittunt præscriptionem longissimi temporis, etiam cum mala fide, l. *Cum notissimi.* Cod: de præscript: 30. annorum.

10 *Quartò requiritur * ad præscriptionem, ut res siue bona sint eius naturæ, quæ præscriptione acquiri possunt.* Res enim quæ non sunt in commercio hominum, ut sunt res furtiua, vi ablata, res sacra, publica; item quæ à legibus alienari prohibentur, ut sunt res pupilli, furiosi, res dotales, res Ecclesiastica, nulla ratione præscribi possunt, secundùm Gloss: supra rubr: ff. de diuers.

11 *& tempor: præscript. Sanè * si iam isti qui præscriptionem, nescio qualem, Ecclesiastico ordini obijciunt, res vel bona Ecclesiastica, secundùm hæc omnia requisita iuris à se possideri ostenderent; iustam proculdubio, de beneficio præscriptionis sibi denegato, causam conquerendi haberent: ac cùm de facto potiùs, quàm iure res vel bona Ecclesiæ occu-*

pantes, ea longissimi temporis spatio interueniente, tanquam propria sibi vendicare contendunt, videant quo iure, quauè iustitia nixi id faciant. Cùm enim * bona siue res Ecclesiæ, aliter præterquàm in euentem Ecclesiæ vtibratem, idq; interuenientibus certis quibusdam solennitatibus, quas in Cent: 2. obser. præct. breui si per ocium licuerit, in lucè proditura, obser: 38. num: 10. persequor, alienari nō possint: frustra quis alium modū acquirendorum eorundem bonorū usurpare sibi debeat. Ac proinde etiamsi quis emptio- nis, donationis, permutatio- nis, vel alio simili titulo, citra tamen solennitatum in alienandis bonis Ecclesiæ obseruantiam, eadem bona longissimo tempore possideat: nequaquam tamen ea præscribere potest; utpotè quòd alienatio huiusmodi sine consensu superiorum quorum interest, puta summi Pontificis, Episcopi, & Capituli, ipso iure sit nulla, & contra prohibitionem legis facta, prout de his fusiùs dict: obser: 38. traditum est. Quo etiam respexisse videtur, Constitutio

illa Anni 1588. in felici coronatione moderni Regis, de alienationibus bonorum Ecclesiae, promulgata. Et iure id quidem: nam cum religio ipsa Catholica sit perpetua, atque aeterna, consequens est, quod etiam adnexa eidem, puta bona & res Ecclesiae, perpetuitatis iure, gaudere debent. Cum alioquin ex praescripto iuris nostri, quibuscunque personis, etiam contra ipsum Regem, bona nullo iure recepta, nulla obstante praescriptione, repetendi ius sit, prout dicta Constitutione 1588. de his latius disponitur. At dicitur * forte aliquis: Sit ita, quod contra Ecclesiam non currat praescriptio; at contra personas privatas, puta Ecclesiasticas, vel similes, quae siue pro decimis, siue pro censibus, siue pro alijs quibuslibet iniurijs iure agere tanto temporis intervallo cessant, cur hoc beneficium praescriptionis secularibus denegari debeat? Fateor equidem, si de huiusmodi rebus, eadem apud nos, quae apud alias nationes Christi nomen professas, iuris dicendi, iustitiaeque exercendae, ratio constaret, saltem quo ad forum exterius, utcumque id concedi posse: at cum ex more & consuetudine istius Regni, etiam pauperculo cuius sacerdoti, imò egenis quoque, & mendicata stipe in hospitali viuentibus, pro exigua annui census pecuniola, puta duodecem vel viginti grossorum, primum in iudicio terrestri, postmodum in iudicijs Tribunalibus, idque sine expensarum refusione, ius suum persequi necessum sit; quae aequitas, quae uè iustitia erit, talia sibi vindicare titulo praescriptionis? maximè verò quod in exigendis huiusmodi rebus, non tam negligentia petentium, quam difficultas & tarditas soluentium, culpanda sit. Saepius enim videmus, missellos istos, iam monere, iam rogare, iam obsecrare, ut de retentis decimis vel censibus ijs satis fiat: at cum satisfactio, nunc promittitur, nunc eliditur, & de die in diem, de anno in annum differtur; quid amplius expectare debeant, cum non vident, tum demum non sine magnis sumptibus & fastidio, simul & semel iure id repetere coguntur, quod

14 bonis modis^o obtinere non possunt. His^{*} itaq; tot actantis rationibus, satis superque (nisi me omnia fallunt) demonstratum esse puto, quæ iurium atque immunitatum Ecclesiastici statûs, sit æquitas^o & iustitia. Vt verò omnis planè ex omnium animis in Ecclesiasticum ordinem, malevolentia (quæ meâ quidem sententiâ, huiusmodi quæstionum fons est & origo) eximatur, præter eas consilij mei rationes, ea vel potissima fuit, quæ me non inuitârit solum, sed etiam coegerit, vt quan-

tum vacui temporis ab occupationibus Aulicis haberem, succisuis planè horis, eam iustissimam æquissimamque Ecclesiastici ordinis causam, tractandam mihi assumerem. Qua in re, si quid profeci, aut præstiti, aliorum sit iudicium. Mihi sat erit, vt hic qualiscûq; meus labor, ad Dei gloriam, & Ecclesiastici status utilitatem atque defensionem susceptus, sit meæ erga Sanctam Sedem Apostolicam, & religionem Catholicam, perpetuæ obseruantia monumentum.

L A V S D E O.

PRZEMOWA TEGOZ AVTORA,

Do Stanow Koronnych, imieniem wszystkiego
Duchowieństwa, na Kompozycyę w W'arszawie,
Roku Páńskiego, M. DC. VII. przy-
padájąca, spisana y nágotawána.

Duchowieństwo wszystko / nášy M'osciami pp. y
Bráćia / ktore na ten Akt z Seymu przeszlego W'ar-
szawskiego náznáczony / nas posłało; Mátkę nas
wszystkich spólną / Kościół powszechny Chrześciań-
ski / b'arzo zchorz'ala / okálezona / y smiertelnymi rá-
nami bólejąca / stáwia przed oczy W'asmościom /
ktorzyscie sie tu ziócháli / bedac także posláni od drugiey Bráćiey / do-
má pozostáley / dla zleczenia y porátowania á opátrzenia zdrowia tey.
Zá co niechay Pánu Bogu bedzie czesć y chwála wiekústa. Ale aby
sie tym snadnieyszy ratunek y lekarstwo tey znaleść moglo / wprzod
trzeba poznać choroba / y te rány / kiedy / iáko / y od kogo zadáne tey sa.
Krotce mówiac / pieć ran b'arzo škodliwych na czlonk'ach swych od-
niosła / y odnosi Mátká náša Kościół R'atholicki / ktore nietylko zá-
goić sie tey nie moga / ale im dáley / tym b'arziej sie odnawiaia.

Zraniona jest naprzod / stoga y okrutna rana / w głowe swa / od
Confederácyey. Jáka to jest rana / y co zá choroba z niey cierpi Kościół
Boży / mówic o tym wiele nie potrzeba / skutek to sam pokázuie. Bo
iáko skoro ná swiat sie w'kazała (á w'kazała sie sub Interregno, ná ten
czas kiedy Pána z obcych kráiom obierano) zarazem miásto pokoju /
ktory miał z niey plynąć / wielki niepokoy / tam in Politicis, quám
spiritualibus, záwziął sie w Koronie / ktorego skutkow y teraz oto
swiezo doznalismsy / á day Boże abyśmy wiecey nie doznawali. Czeg
tego po nas ludzic różney religiey / abyśmy tey nowey Confederácyey
iáko

iako prawu podlegali: a nie baczą tego / że prawa żadne v nas stanowią
 wione bydy nie mogą / bez pozwolenia stanów wszytkich Koronnych /
 w czym sie też bez wfelakiego wątpienia zamyka stan Duchowny.
 Tak iako Statut Zygmuntá pierwszego w Piotrkowie / Roku 1538.
 postanowiony obmawia / temi słowy: Constitutiones nouas, non-
 nisi Consiliariorum & Nunciorum Terrestrium consensu, secun-
 dum Statutum Alexandri Regis faciemus, &c. A tá mila Confe-
 deracya / iako sie wyzshy wspomniálo / nie swego czasu / mimo wola-
 y pozwolenie nietylko wszytkiego duchowienstwa / ale wielu zacnych
 y przednicy ludzi stanu Rycerskiego: tudziej cálych Woiewodztw
 niektorych / iako Plockiego / Mazowieckiego / y Káwskiego / y innych:
 o czym świadczą protestacye do Akt roznych podáne / iest wnowána /
 przeciwo ktorey nie zániedbali y ci / ktorzy byli posláni do Franczey
 po nowego Krolá / tamże zaráżem przy oddawaniu Elekcyey y odbie-
 raniu przysięgi / protestowác sie. Wiec przy Koronacyey znowu
 wszytko Duchowienstwo / y z nimi wiele Senatorow świeckich lo-
 lenniter sie protestowálo. Czego wszytkiego bedzieli potrzebá / go-
 towismy authenticè dowiesć. A wiec to zgodá / wiec to práwo /
 gdzie ták wiele protestacyj zaszlo: niechay sie przypátrza dobrze / iestli
 że takowym kstatem / abo takowym porzadkiem práwa one dawne y
 spiski przodków nászych milych stanowiąne byly. Nie dáleko cho-
 dzac / mimo innych wiele spiskow y Confederacyj (ktore iako sie to z
 Metryk Rzeczypospolitey pokázuie / niemal w káżdym zosobná Woies-
 wodztwie bywáły) one generalná Confederacya w Korczynie / Ro-
 ku 1438. die 8. Martij uczyniona / weźmiycie / W. M. przedsie /
 obaczycie tam W. M. dáleko inshy rzad okolo stánowienia prawy
 swobod / sumnienia sie dotykájących. Mowi tam naprzod tá Confe-
 deracya: Nos Principes spirituales & seculares. A tu obaczcie
 W. M. iestliże w tey nowey Confederacyey / ktora ná nas wloka / iest
 wzmianka iaka o Duchownych: Albo iestli iest / tedy tylko dicis causa,
 Duchowni są miánowani. Mowi potym daley: Barones & Comi-
 tes, Principes, Milites, Nobilitas, Ciuitates, totaque communitas
 Regni Poloniae, singulariter singuli, & vniuersaliter vniuersi,
 eodem animo, eadem voluntate, scientia & assensu, & ratihabi-
 tione. Patrzcie iaka tu zgodá / iaka jedność / iakie wszytkich stanów

zezwołente? coż daley mowi? Quicunque hæreticales errores fa-
uere vel promouere vellent, in eorum destructionem confurge-
re volumus. A daley ieszcze: nec pro eis loqui volumus aliquod
verbum, sed punire permittimus. Nie wspominajac tu Statu-
tow Jagielonowych w Wieluniu/ Anno Domini, 1424. Zygmun-
towego w Toruniu/ Anno 1520. y w Krakowie/ Anno 1525. w
czynionych. Takze innych Edyktow/ Dekretow/ y Mandatow od
Krolow/ Zygmuntá y Augusta/ do Starostow/ y innych wrzedow
wydanych/ aby praua dogmata, a mianowicie Picardorum, Boe-
morum, Anabaptistarum, Sacramentariorum, Lutheranorum,
& aliorum Hæreticorum, bronili/ y rozsiewac nie dopuszczali. A iá-
koz dla milego Bogá te práwa gruntowne/ te Statuty powazne/ te
Confederacye pierwsze y swiatobliwe ná placu swym zostac sie beda
mogly/ ieszcze tá nowa/ y tumultuarié vlnowana Confederacya/ ex
diametro práwie tak powaznym y mocno vgruntowanym práwom
przeciwna/ miesce miec ma? coz iuz bedzie po práwach/ nietylko
duchownym osobom sluzacych/ ale y swieckim: co po przywileiach/
co po Statutách/ kiedy wshytko to studia & opiniones priuato-
rum, zepsowac y podnosic/ pro arbitrio suo, beda mogly? Wiec
patrzcie W. M. co tu daley za tym idzie. Vdawajac to diuersæ reli-
gionis ludzie/ y pieknym plaszczykiem przykrywajac/ ze idzie o pokoy
pospolity. My zaiste niewiemy/ co to za pokoy/ kiedy ná wiare pos-
wszechna/ ná osoby duchowne/ ná slugi Boze/ ná Kosciol iego nastep-
pujac/ y wniwecz práwie obrocié go chce: a zeby to prawda byla/
przyznac nam to kazdy musi/ ze naprzod tá Confederacya to ma w so-
bie/ zeby kazdemu iakieykolwiek kondycyey czlowiekowi/ wolno bylo
wierzyé/ nabozenstwa zazywac w miatnosci swey/ podlug vpodo-
bania swego. Za czym rzecz pewna/ ze prostemu czlowiekowi/ a na-
bartzey vbogim poddanym/ iuz bedzie zawarta droga do prawdzi-
wey chwały Bozey. A iako sie iuz teraz znayduie tego wiele/ ze Pan
swym poddanym nie dopuscí w inszym Koscielu bywac/ iedno w
swym zborze? Altoz widzicie W. M. ze tá Confederacya vbogich
ludkow dusze/ krwia niewinna Pána y Zbawiciela naszego odkupio-
ne/ ná miesne (iako pospolicie mowia) iatki/ wydaneby od nas bydz

Przemowa tegoż Autora

musiały: czego nas vchoway Pánie Boze. Druga / zá takowá Con-
federácia / ázazby fundácie / eretické / y inše nádania ludzi pobo-
żnych / vstać nie musiały: Azazby Kościoły Kátholické / spirale /
klástory / zá takowým právem / wnet nie byly zprofánowane / y ná-
brzydkie Pánu Bogu naboženstwa obrocone? A co wietřa / á iáko
my to Duchowni / bá y wřyscy Kátholicy / ktorzy jedney głowie ná-
wyższemu Pápieżowi podlegamy / y ieden powszechny Kościół Chrzes-
ściáński Rzymśki wyznawamy / te Confederácia zá práwo przymo-
wác możemy? Azáż niewiemy / że ieden tylko jest Pan / iedná wiára /
ieden chrzest / iedná prawdá: y co nam Apostól świety rokázuie / á-
bysny sie strzegli offensiones & offendicula, prater doctrinam
quam didicimus. A tá Confederácia nie inřego nie ma w sobie / ie-
dno żebym ia Kátholik to trzymał o wierze Luterskiej / Nomo-
chrzestskej / y inřych / że iáko wiára moia jest prawdziwa / tak y
iego: y iáko ia w swey wierze moze byđz zbawion / tak y on w swey.
A nietylko / ábym ia tak rozumiał: ale żebym go y bronil w iego opi-
niey. Co iáko byđz moze / niechay to sądzi káždy bázny. Inřac jest
rzecz tych rzeczy przebáznywác / ácz y to zálořna; ale propter bonum
pacis, á to y w tym sie ludziom dogadzác musi: á inřa spisowác sie
y obowiezowác ná pomagánie y obrone takich rzeczy / iákowa jest tá
Confederácia. Bo to expresse ma w sobie / eos defendemus & tue-
bimur. Dostyc złego / Pánie mily Ewángeliku / że ia ciebie ćierpie /
znoře / kumam sie ztoba / zádneyći przyřrořci nie wyrzadzám: á ie-
řce cie mam bronit / zá twa krzyřde sie zářtawiac; á ty mnie Kościo-
ły přieř / klástory obalař / dobrá Kościelne řarpař / á ná swoy pozyc-
teł własny obracař: wielkaby to byla / á nieslychána niespráwiedli-
woř / czego vchowa náš Pan Bog z miłosierdzia swego świetego;
y ci tak sławni porořkowie / onych zacnych przodkow Polřkich /
ktorzy zá Kátholická wiäre meźnie sie zářtawiali / nie dopuřezą. W-
czym áby ich Pan Bog mądrořcia swá pořilać raczył / my niegodni
kápłani / do tego świetey miłosći w goracych modlitwách nářych / w-
ćieřac sie bedziemy.

Idziemyř do drugiey rány tey Mátki nářey miley. Zrámona jest /
y práwie okáleczona gwałtem czásow przeslych wreke práwa / ktora
iey Pan

sey Pán Bog wszechmogacy ná postrách złym á nieposlušným synom / miezem onym duchownym / to iest / iurisdictione Ecclesiastica, vzbroit. Tá nietylko iuz iest zwatloná: ále práwie obalóná / y zgruntu podniesióná. Co iesliż nie żalósna / iesliż nie škodliwa / rozum sam nas słusnie w tym rozsádzic ma. A zład / prośbe / Kacerstwa / y inšety m podobne przestępstwa / ktore máiestat Pána Boga wszechmogącego strodze obrazáją / tu w Koronie zágeścily sie: iedno zład / że nie máš krobty o krzywde Bożá / y obelzenie máiestatu iego świętego / wymowác siemial. Co włásnie y wedlug przykazania Bożego / y wedlug práwa przyrodzonego / sámym slugom Bożym / á nie komu inšemu / należec ma. A dla tegoż wszytkie práwa pospolite Chrześciańskie / stan Duchowny chciały miec iudices & vindices takowych występkuw. Tym przykładem sli przodkowie W.W. M.M. tudzież y Krolowie oni święci / ktorzy stanowi Duchownemu ten miecz w rece podáli / y rozsádek inter lepram & lepram, poruczyli tym sposobem / aby seculare brachium, dekretá y wynalazki ich / nád występny m y zaktletymi / do skutku przywodziło. A liedzy wiela innych / godzi sie przypominiec wieczney w tey mierze pámiatki godny Statut Zygmuntá Krolá / Roku Páńskiego / 1543. wczyniony / ktory te słowá ma w sobie: In primis ad spirituale iudicium, pertinet, iudicare differentias religionis, haereses videlicet, schismata, blasphemias contra Deum, & Apostasias. pro Decimis, Septem Sacramentis Ecclesiae, veneficijs, sacrilegijs, & simonia, &c. Coż moze byđz iásnieyszego / co dowodnieyszego / nád to práwo? Acz mogloby sie pokazác wiele innych diplomata y Statutow / tym podobnych / o tey iurisdycyey duchowney / dosyć iáwnie y iásnie obmawiających: Ale folguiac czasowi / z tym sie rozwodzić teraz niehcemy / zwłaszcza że nie rozumiemy / aby sie kto znaleśc miał / ktoryby tego stanowi Duchownemu nie przyznawał / że iako wiara Kátholicka nástála tu w Koronie / tak zarazem pospolu z nią iurisdictione Ecclesiastica w reku y Duchownych była. Tego iednak minác sie nam nie godzi / iesli by sie kto ná tym sádzic chciał / iakoby iurisdycya Duchowna zá Augusta Krolá zniešona byđz miała. Czego y nie widzimy w práwie pospolitym / y choeby sie też co takowe

Przemowa tegoż Autora

go miałzlo / za prawo tego nie przyznawamy: gdyż takowym sposobem nietylko przywileie Kościelne / ale wszystkie prawa Koronne / zwagłone musiałby bydź. Bo stan duchowny wszytek temu kontradykował / á osobliwie Jch M. Kieja Biskupi / na ten czas na Seymie wálnym będący / wstawy z mieysc swych z Rady wysili / protestacya o to solennem uczyniwszy / ktora / bedzieli tego potrzeba / snadnie pokazac sie kazdemu moze. Rozsadzcieś to tedy W. M. iesliże nie slusnie na terany tá Matka náša boleie / iesliże nie slusnie do Pána Boga o pomste / ábo ráczey / zeby tym ktorzy icy te władza z retu wydzierają / wpańietanie raczył dac / wzdycha. Nie o stanci Duchowny tak dálece idzie / ktorzy in humilitate & patientia, zwykli possidere animas suas: ale idzie o gniew Pánski / okázn Boża stoga / ktora nád námi iuz prawie wiśi / y iuz sie icy rekami dotykamy. A nie dźiw / kiedy wśelakie przestępstwa / iáko sie wyśsey powiedziało / máiestat iego obrazające / nietylko nie hánują sie: ale owśsem gore biora / ztad / ze crimina manent impunita; á Ordini Ecclesiastico zawiązana reka / że nie moze iudicare malum. Czuycie sie W. M. dla Pána Boga / á chcieycie wždy kiedy to obaczyć / że o was samych / y o sumnienie wáśe idzie.

Trzeci swánek w rece lewey / ktora / podawála chlebá synom swym / slugom Bozym / skaradzie podielá. Chleb nie inszego nie iest / iedno Dziesieciny / Kościolowi y slugom iego nalezace / ktore Pan Bog sobie ná wychowanie slug swych zostáwil; o czym pisma pelno wśedzie / tak w nowym iáko y w starym Zakonie / v Doktorow swietych: y nie trzeba o tym wiele wywodow. W Koronie od wśiecia Wládry powśechney Chrzesciánskiej / naprzod od Miecława Krolá Pierwszego Chrzesciánskiego / Dziesieciny ze wśytekch dobr / Kościolom sa nádáne / y fundowane. Toż potym / y drudzzy Krolowie / iáko Boleslaw / Kazimierz Wielki / Władyslaw Jagiello / y iego Potomkowie / nie tylko swiátobliwie potwierdzili: ale y hoynie / á szczodrobliwie tego chlebá Kościolowi przyczynili: á co iesze wietśa / tych ktorzy go slugom Bozym wmlaczac chcieli / hániebnie karáli. Długiby to czas wylizac wszystkie te práwa / y przywileie okolo Dziesiecin / ktorzych pelno / nie tylko w Statutách Koronnych: ale y po Mez

y po Metrykach / ták Kościelnych / iáko y Krolenstich. Kto nie jest
 gościem w tey Koronie / á jest przyjacielem prawdzie / bez wiela wy-
 wodow przyznać to vltro musi: ze Dziesięciny Kościołowi Boże-
 mu / y slugom iego / iáko własne y istorne dziedzictwo / od Krolow y
 Pánow naszych / ktorzy te Rzeczpospolita fundowali / sa pozwolone/
 nádane / y mocnym Práwem vgruntowane. Ale ásaz przez te kilka
 set lat byla o tym kiedy wzmiánka / zebyich Káplanom kiedy vmykać
 miano: Bo Kontrowersia oná / ktora zá Kazimierza Wielkiego
 wszczęła sie / byla miedzy Bodzánta Biskupem Krakowskim / á mie-
 dzy obywatelmi Woiewodztw máley Polski: á nie byla nigdy o Prá-
 wach Dziesięcinnych: ale tytko o sposobie wybierania / ábo wytyko-
 wania / y zwożenia ich. Jasne sa słowa tego Statutu / snadnie sie
 każdy z niego w tey mierze spráwić moze. Jamilżec / y przepomniec
 sie nie moze ná terázniejszy placu / onego wielkiego / y swiatobli-
 wego Krolá Wladyslawá Jagiela Statutu / ktory ták sie ma: Qui-
 cunque Princeps seu Capitaneus, Baro, Nobilis, Decimas quas
 sibi Deus in signum vniuersalis dominij pro alimento seruenti-
 um reddi censuit, rapuerit, inuaserit, &c. Zkad iásnie sie znaczy /
 iż oni dawni Monárchowie tey Korony / Dziesięciny wedlug Prá-
 wá Bożego / y národow wshytlich / stanowi Duchownemu nalezace
 przyznawali: y Práwem pisánym / ktore w Statutách Koronnych
 zámyka sie / vtwierdzili / y vnocnili. Co iesliż ták jest / iákimże Prá-
 wem / ábo ráczey niespráwiedliwoscia / przychodzi teraz do tego / ze
 zacnych onych Przodkow naszych stározytna pobożność w hanbe / y
 stomote nas wshytlich obracac sie ma: ze Dziesięciny Kościołom /
 żywnosc Káplanom / ozdobe Oltarzom / samemu nákoniec Pánu
 Chrystusowi ofiaré / przez gwalt / y niespráwiedliwosc wielka odehy-
 mnia. Zácagniona jest ná Przodki náše niewiemy przez / y iáka
 kompozycya / á zátym suspensya. y musimy teraz z onym Prorokiem
 mowic: Patres nostri comederunt vnam acerbam, & obstupue-
 runt dentes nostri. Záprawde ták sie z námi dzieie. Kto to stychal
 kiedy / aby kredytor z dłużnikiem swoim musial sie zgádzac / o to / co
 mu on winien: ábo zeby kredytor ták dlugo czekac mial / potiby dłuż-
 ník zgody (ktoraby ná woley iego zostawala) z nim niestonczył.

Przemowa tegoż Autora

Nie rzeka nie słusna / y niesprawiedliwa: ale prawnie śmieśna byłaby
sprawa / dać się o swoje własne na cudzą dyskretya. Tymże zaiste
kfiatrem / y ta Pani Kompozycya / z namilsh: corka swoz Suspensya jest
na nas wewleczona. Wzdyć nie tylko według wszelakich Praw / ale
do rozumu się wcielszy / Kompozycya bywa o rzecz wątpliwa / nie pe-
wna / ktora pospolicie oboiá stroná sobie przywłaszcza: a nie o rzecz
iáśnie / pewna / y własciwa; iákie jest Prawo Kościola Bozego / y
nas slug tego ná Dzieśięciny. Co / iż się iuz wyżshey wspomniáło / po-
wtarzać niechce. Miałic się prawda rzec / dawnoć iuz byie zlamác
miała słusnie tá miła suspensya: Bo weyższawszy w same Konsti-
tucya / y ná mentem, ábo rationem rei, iáśnie się to pokázuie / że iuz
dawno koniec swoy wzięła. Zbowiem expresse to jest w niej: A
erequencya do drugiego Seymu / ná którym też Kompozycya bydz ma /
suspenduiemy. Atoż niewiemy iáko ináczey to rozumieć się ma / ie-
dno że tá suspensya nie dluzey / iedno do blisko przyszłego Seymu / ná
którym y do Kompozycyey przysdz miało / trwác miała. Bo kiedyby
simpliciter do Kompozycyey / a nie miánowawszy pewnego czasu / tá
suspensya zostawáła: tedy tá clausula (ná którym też Kompozycya
bydz ma) nie potrzebnieby przydána była: iáko y owá druga / sine
praiudicio vtriusque partis. Bo a kto w tym wąpic może / że tá
kwa suspensya nieskonczona / ktoraby in arbitrio aduersae partis
zostawác miała / stanowi Duchownemu musiáłaby bydz bázgo sfo-
dliwa y niebezpieczna. Weyrzawszy też in mentem & rationem
ipfius legis, gdyby tá suspensya nie do blisko przyszłego Seymu / ale
do niezámierzonego pomienioney Kompozycyey czasu trwác miała: a
coby inšego ztąd bylo / iedno iáko pospolicie mowia / Márchultowe
drzewo: Boby ci / którym Dzieśięciny nie smákuia / śnádnie temu
zábiegác mogli / żeby Kompozycya nigdy nie dosła: a zátym / żeby też
suspensya ná wieki trwála. Nie tracac iednak serca / orofny się tu
stáwili miedzy WW. MN. ná ten plác / z wielka chęcia / a szczerz y
wprzeyma powolnošcia / y skłonnošcia do wszystkich sposobow y szro-
dkow / ktore iedno słusne / spráwiedliwe / z Práwy y z Przywileymi
nášemi zgadzáiace się / od WW. MN. nam podáne beda. Obie-
cuiac to / że nas W. M. w żadney słusney y spráwiedliwej rzeczy
alienos

do Stanow Koronnych.

alienos nigdy nie wznácie. Pewni teź tego będąc / że y W. M. Wzajemna szczerosc y wprzymosc w tych sprawach nam / y wſytkiemu Duchowienstwu pokazeć / y nie takowego po nas / czego byſmy illaſa conſcientia noſtra, & ſine prauidicio iurium, privilegiorum, ac immunitatum Eccleſiaſticarum wezynić nie mogli / potrzebować nie będziecie.

Wkazuje ieſzcze daley ta Matka naſza W. M. W. okrutna rana w boku / ktora do ſercá iej przenikając / uź prawie do grobu wprawić ja chce. Azaj to nie śmierć ſie rowna / patrzyć na tak wielkie zniſzczenie y zprofanowanie Koſciolow / y innych mieyſc ſwitych na cześć y chwale Bożá od ſwiatobliwych onych Przodkow fundowanych. Znáyduie ſie w ſamey Diocezyey Krakowſkiey do kilku ſet Koſciolow Kátholickich zburzonych / y rozmaitemi ſpoſobami zepſowanych: niź w Gnieźniſkiey pewnie ſto przeſło: á w Kwiáwſkiey niemal tyleż: takie w inſzych. Idzmyſ do dobr / funduſow / czynſow / y ſkárbow Koſcielnych: O Boże / iáko wiele ſie tego / tam gódie nie miało bydź / obrociło! Napatrzały ſie oczy ludzkie tego / kiedy Kielichy / y Krzyże Koſcielne zlewano / kiedy Ornaty káráiano / kiedy inſe apparatus Koſcielne pſowano / y wniwecz obracano. A wiec to nie žal / nie boleſć ſerdeczna / nie tylko Káplanowi / ale nayoziebleſſemu Kátholikowi patrzyć na to / kiedy rzeczy Pánu Bogu ſwiatobliwie oddane w marny pożytek ludzki ſie obracaia: á przecie o tak wielka krzywda Bożá / y obelżenie Máieſtatu iego Práwa y nas niemáſ / y milczec káza. O iáka niezbożnoſć / y rzec ſie moze / ſalenſtwo niewypowiedziane! Chcemy aby nam Pan Bog błogóſtawil / y dárowal nam pokoy: á my go tak lekce ſobie poważamy: alboć rozumiemy / że non eſt Deus. utinam aliquando ſaperemus, & intelligeremus.

Odnoſi oſtátnia rana w nogách / z ktora áczkolwiek ſie odkryć niechce: iednak bázno ja boli / y muſi na nie nie pomalu chramać: á to z tey miary / że ſluga Koſcielne / y osoby Duchowne / mimo ſtarodawny zwyczaj / y Práwo wſytkich prawie narodow Chrzeſćcianſkich opiſane / mimo dekretá Synodow ſwitych / á nátoniec mimo ſame powołanie ich / od właſney głowy naywyſſzego Paſterzá y namiſiſimow

Przemowa tegoż Autora

mieśnikow iego / do swietckich iakichsi subsellia pociągają. Bo
gdyby na tym stanać miało / zeby Kąplani / iako niektorzy chcą / nie
przed Biskupy / y Przelozonemi swemi / ale przed Urzedami swietckis-
mi / in personalibus stawać y sprawować sie mieli: A w coż ich pre-
rogatywy / w coż Prawa Duchowne / y Kanony swiete / kiedy mnie
Kąplana / lubo to Statutem Koronnym / lubo Magdeburkim Pra-
wem / abo Saxonem iakim sadzić beda. A drudzy zaś na to naciera-
ją / aby remora appellationis do naywyższej glowy / nas sadzono.
A niewiedzą tego / że appellacya dla dwu przyczyn jest w Prawie po-
stánowiona: iedną / aby grauatius beneficium ad superiorem
Iudicem prouocandi: druga / aby superioris auctoritati & iuris-
dictioni derogacya sie nie dziala. O tożby też dobrze od tego nas be-
neficium odstrychniono: a Oycu swietemu / iako w tym preiudyko-
wać mogą? y iako my bedąc członkami iego / możemy na to pozwo-
lić / y od niego sie odstrychnąć? Posłochy to coś na ono / co o wil-
kach powiadają / ktorzy psow chcieli zbyć od trzody: tak też y nas po-
dobno od glowy / y Pasterzow naszych oddzielić chcą / aby tym bez-
spieczniej / custodibus remotis, in gregem Domini sauire mogli.
Dla Boga poczuwajcie sie W. M. o wasci to / y o sumnienie was-
ze idzie. Nie na tymci stanie / kiedy Kąplany / y stan Duchowny
snieży / y prerogatywy ich nadwatla: ale zátym / o sam fundament
Wiary powszechny Chrześcianskiej / tym smieley kusić sie beda / nie
mając ktoby im wstret uczynić miał w zamysłach ich. Macie W. M.
w Statucie artykuły opisane / o ktore Duchowni powinni przed są-
dem Ziemskim odpowiadać: ba y na blisko przeslym Seymie ad alios
calus pociągiono tego Prawa. A czemużby sie tym nie kontento-
wać? czemużby w tey mierze nie isdz za Przodkami swemi? ktorzy pie
& sancte postanowili / aby osoby duchowne ad forum seculare nie
tylko pociągane nie byly: ale owsem chcieli to mieć / aby swietcka
osoba o skłode / abo krzywde Duchownemu uczyniona / in foro spi-
rituali odpowiadała. O czym swiadczy Statut Zygmuntá Krolá /
Anno 1543. w Krakowie uczyniony. Takowac była przedtym
wolność / y ustanowienie stanu Kąplanskiiego / a teraz wshytko sie od-
mienilo: y iako nas też Pan Bog błogosławi / widzimy na oko.

Terány

do Stanow Koronnych.

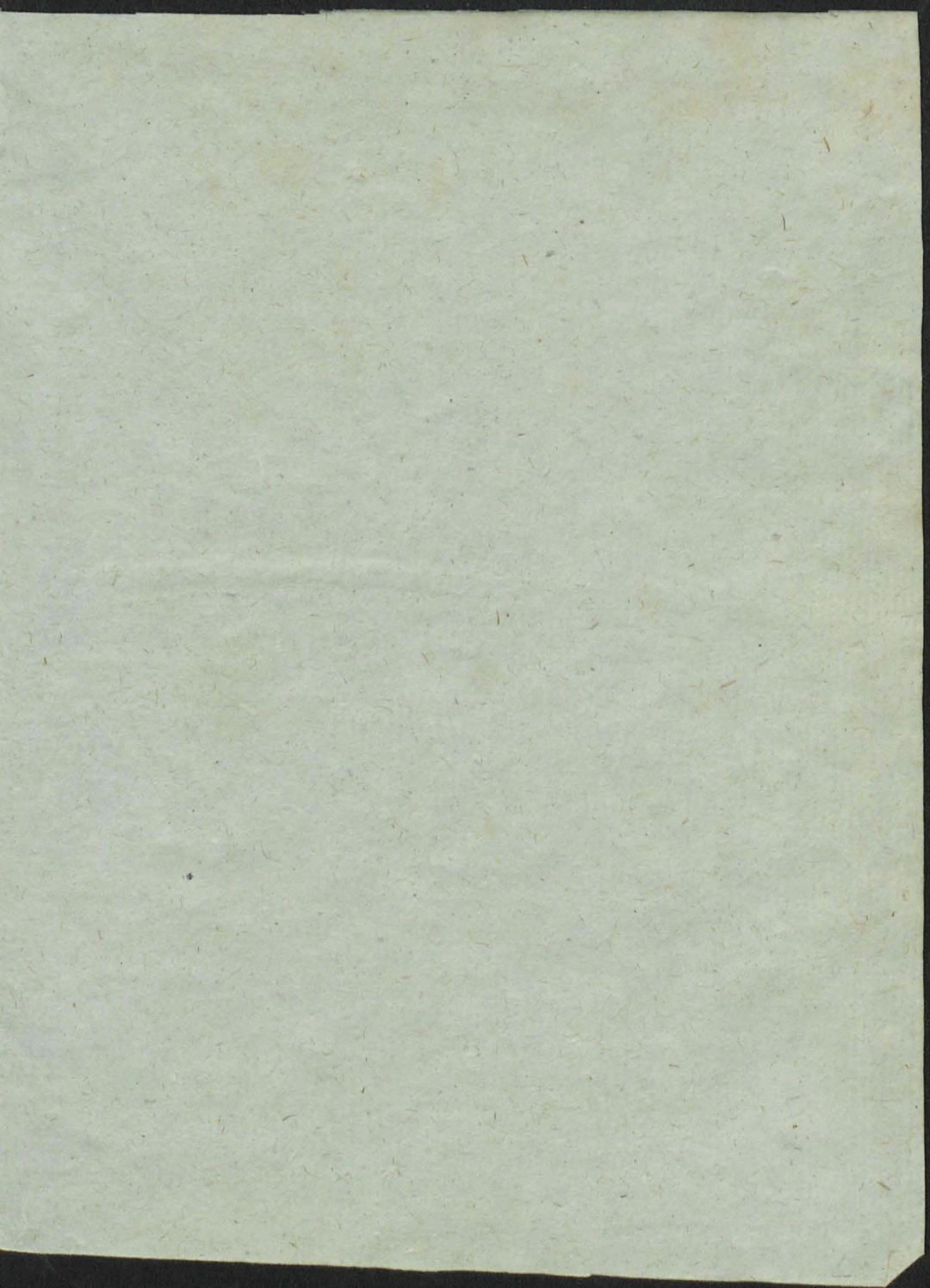
Te rany swoje y wrázy Kościol Boży/ mátká nášá/ W W. M M. M. M. wkazawšy/ supplices manus tendit do W W. M M. M. M. ktorzy ná ten czas vniuersam Reipub : formam repraesentatis, abyście z miłości tey/ ktorą pobożni synowie rodzicom swym winni/ vlitowali sie tego bolu/ y wrázow iey / á nie odbiegali iey z tego plácu ládátao : ale żebyście sie zgodnie staráli o to / iákoby do pierwszey síly/ y zdrowia/ przysć moglá. Bo iesliby (czego strzeż Boże) dluzey w tym bolu trwác miála : á czego infego / iedno zwaťpiwšy iuz o porátowánium swym/ ostatniego vpadku spodziwácby sie przysšlo? Do czego / aby iey nie przychodzilo : przez głonki swe choćiaz bárzo zchorzále y zranione / przez głowe naprzod swoie / to iest oblubienicá swego / w ktorym was porodzilá / y wychowála : przez rece / w ktorych nośi Sakramentá świete / ktorymi was karmilá / y do tych czasow karmic nie przesta wa : przez bok nákoniec swoy / z ktorego was krmia niewinna Pána Zbawiciela nášego omylá / W W. M M. M. M. wszytkich synow swych prośi / y obtestuie. My też imieniem wszytkiego Duchowienstwa / oto W W. M M. M. M. pp. y Bráciey nášey miley prośimy / y iáko nay pilniey vsiluiemy / abyście W. M. M. priuata wszytkie studia ná stro ne odložywšy / pilno te spráwe wzieni przed sie : y vmiátkowanemi ánimusámi weyźrzeli w to / co vraża Pána Boga wszechmogácego / chwale iego swietá / á potym y nas slugi iego : y ták te rzezy náprá wowali y leczeli/ coby bylo z pomnożeniem chwały imienia iego swie tego / z zbáwieniem duś ludzkich / z ochroną praw praw Kościelnych / á niesmiertelná chwala W. M M. M. y potomstwa W W. M M. M.

W czym / abys nam wszytkim Pánie Boże wszechmogacy / obrońco náś iedyny / z miłosierdzia swego swietego pobłogostáwić raczył / o to cie wszyscy pokornie prośimy. Amen.

7934
3

71433

7334

3

